

№ 8 (558) 28 лютага 2008

www.nn.by

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацвярткі

9 771819 161008

Barcode

Развітанье з Ірынай Казулінай

Трэці пункт

Перад другім чытаньнем дэпутаты радыкальна зъмянілі адзін сказ у Законе аб правапісе. З думкаю пра «Нашу Ніву». Дэпутат Здановіч: Пасылья прыняцьца закону «НН» і ARCНЕ павінны будучы кіравацца зацверджанымі правіламі.

Дэпутаты падрыхтавалі законапраект «Аб правілах беларускай артаграфіі і пунктуацыі» да разгляду ў другім чытаньні, паведаміў старшыня камісіі па адукацыі, культуры, науцы і навукова-тэхнічным прагрэсе палаты прадстаўнікоў Уладзімер Здановіч.

Паводле яго словаў, «у законапраекте адбылося адно істотнае зъмяненне». «Раней трэці пункт праекту закону гаварыў: «Дзяржаўныя органы, грамадзкія аўяднанні, арганізацыі, а таксама грамадзянне Рэспублікі Беларусь пры выкарыстанні беларускай мовы ў афіцыйных зносінах павінныя кіравацца правіламі артаграфіі і пунктуацыі». Пасылья пасяджэння камісіі большасць дэпутатаў зрабіла выснову, што з гэтай нормы неабходна выключыць слова «ў афіцыйных зносінах». Атрымліваецца, што ўсіх выпадках пры карыстанні беларускай мовай павінныя кіравацца прынятымі правіламі».

У Здановіч паведаміў: «ніхто людзей караць за няправільна сказанае слова ня будзе». «Але калі, напрыклад, рыхтуеш рэкламу (гэта не зусім афіцыйнае ўжываньне), то трэба карыстацца правіламі. Газеты таксама будуць аваязыныя карыстацца беларускай

Прыцяг на старонцы 11.

Барыкады існуюць

Калі сатрэм сваім цынізмам і інтэлектуальным выпяндрожам лінію маральнага супрацтвяняня, лінію паміж дабром і злом, будзем несьці адказнасьць за апраўданыне любога зла і любога гвалту ў нашай краіне. Піша Віталь Сіліцкі.

Сёння ўжо зразумела, што вызваленыне Аляксандра Казуліна на пахаваныне не было б магчымым без бескампраміснай пазыцыі сям'і Казуліных і без безумоўнай падтрымкі яе той часткай незалежнага грамадзтва і ўсясьветнай супольнасьці, якая праявіла зь ёй салідарнасьць. Казуліны атрымалі маленьку перамогу, за якую была заплачаная страшэнная цана. Але гэта перамога ня толькі для іх, але і для ўсёй Беларусі. Паказана, што гвалтоўная сіла рэпрэсійнага мэханізму пасуе перад выразна акрэсленым і пасъядоўным маральнym супрацівам нават у беларускіх рэаліях. Гэта — перамога беларускага духу, ня поўная, але прынцыповая.

Менавіта гэтай перамогі і гэтай

акалічнасьці спалохаліся. Прыйчым ня толькі ва ўладзе. Частка незалежнага грамадзтва, мяркуючы з благасфэры ў нядзелю і ў панядзелак, наклала ў штаны ад самай думкі, што барыкада маральнага супраціву насамрэч паўстала, што кожнаму прыйдзеща выбіраць свой бок, і, што нават горш, спроба пазыбегнуць выбару акрэслівае тваю пазыцыю па вызначэнні. Рука не падымаетца перапісваць усё, што было выліта на Казуліных у благасфэры за гэтыя дні.

Нехта пачаў узгадваць быўшы палітычны грашкі спадара Казуліна, забыўшыся, хто ў той момант ляжаў у труне.

Нехта хуценька забыўся, што прысутнасьць спадара Казуліна на

пахаваныні была воляй Ірыны Іванаўны. Вольга і Юлія, разам з палітычнымі паплечнікамі Казуліна, не «зараблялі ачкі», а проста выконвалі волю маці.

Нехта не ўзгадаў, хто зрабіў з Казуліна палітычнага вязня. Нехта не захацеў дадумацца да простай рэчы, што любое рашэннне ўладаў, якое грунтуецца на чымсьці, акрамя закону (паводле якога Казулін мусіў быць выпушчаны ўжо ў нядзелю) — гэта палітычнае рашэннне, і калі «палітызацыя» ў гэтай справе аднескуль і ішла, дык гэта з боку тых, хто прымаў такое рашэннне. Нехта так байща слова «палітыка» (якое зь дзяцінства падаецца толькі ў словам спалучэнны «брудная»), што ня можа бачыць бруду ў тым, што падштурхнула Казуліных на палітычную барацьбу.

Працяг на старонцы 6.

Журналіста знейшлі павешаным

Гэта карэспандэнт «Ком-сомольскай правды» в Белоруссии» Вячаслав Ткач. Паводле съедчых, съядоў гвалтоўнае съмерці на целе няма. У газэце журналіст займаўся крыміナルнай тэматыкай. Вячаславу быў 41 год. Вечная памяць і спачуваныні сям'і.

Шаноўныя людзі!

«Наша Ніва» шукае распаўсюднікаў для продажу газеты на вуліцах і ў электрычках. Справа выгадная і надта патрэбная.

Продаж ажыццяўляеца на аснове дамоваў.

Звязацца праз тэл.: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84

Наshanіўцы ў Горадні і Барысаве

29 лютага ў 18.30 у Горадні на сядзібе ТБШ (вул.- Будзёнага, 48а) адбудзеца вечарына дзіцячай кнігі. Удзел возьмуць перакладчык на беларускую мову кнігі А.Мілна «Віні-Пых і ўсе-ўсе-ўсе» Віталь Воранаў і рэдактар перакладу кнігі А.Ліндгрэн «Карлсан-з-даху» Лявон Баршчэўскі. На вечарыне таксама можна будзе пазнаёміцца з сувязкімі выданынямі ARCHE і «Кнігарні «Наша Ніва».

6 сакавіка а 18-й рэдактар часопісу ARCHE Валер Булгакаў, пісьменніца Наталка Бабіна і журналіст «Нашай Ніве» Зыміцер Панкавец сустрэнуцца з чытачамі ў **Барысаве**. Даведкі па тэлефоне (029) 620-18-97 (Сяргей).

Вясна съпяшаеца

Паводле гідрамэтэзантру, у апошнія два дні зімы, 28 і 29 лютага, у краіне чакаеца воблачнае з праясьненнямі надвор'е, часам ападкі. Вечер заходні 7—12 м/с. Тэмпература паветра ўдзені +1—6°C. 29 лютага месцамі невялікія ападкі (пераважна мокры снег), слабы туман і галалёд. Вечер заходні, паўднёва-заходні 5—10 м/с, ноччу па паўночным усходзе парывы 15—18 м/с. Тэмпература паветра ноччу ад мінус 3 да плюс 2°C, днём плюс 1—6°C.

PHOTO BY MEDIANET

Больш за дзьве тысячы чалавек
праводзілі Ірыну Казуліну ў
апошні шлях.

Разъвітанье з Ірынай Казулінай

У суботу 23 лютага на 49-ым годзе жыцця памерла жонка палітвізьня і экс-кандыдата на пасаду презыдэнта Аляксандра Казуліна Ірына. «Гэта адбылося паслья вясмы вечара. Маме стала кепска, і мы сабралі яе, каб адвезьці ў шпіталь. Па дарозе яна страціла прытомнасьць. Калі прывезылі, то дактары сказалі, што яна памерла», — паведаміла журналістам старэйшая дачка Ірыны Казулінай Вольга.

Ірына Казуліна (у дзявоцтве Сабалеўская) нарадзілася 19 каstryчніка 1959 году ў вёсцы Дзялгі Стаўпецкага раёну.

У 1976 годзе паступіла на мэханіка-матэматычны факультэт. Праз два гады яна пабралася шлюбам з Аляксандрам Казуліным, зь якім выхавалі дзьвюх дачок Вольгу і Юлію.

З канца 1990-ых Ірына Казуліна хварэла на рак малочнай залозы. Яна забараняла ўсім сваім сваякам і блізкім расказваць пра пакуты і боль, якія ёй даводзілася трываш на працігу амаль дзесяцігодзьдзя. Ужо хворай яна стала адной з заснавальніц і кіраўнічак грамадзкай арганізацыі «Ў промнях надзеі». Казуліна да апошняга дапамагала жанчынам, якія мелі подобную зь ёй хваробу.

За тыдзень да съмерці Ірыны Казулінай рэдакцыя «Нашай Нівы» спрабавала звязацца з жанчынай, каб пачуць ейную ацэнку і камэнтар да слоў вёў Лукашэнкі пра тое, што Казуліну прапаноўвалі вызваленіне, каб ён разам з жонкай зъехаў на лячэньне ў Нямеччыну. Слухаўку падняла маці Ірыны, якая паведаміла, што ў дачкі праз хваробу зынік голас. Ірына тады знайшла ў сабе сілы напісаць адкрыты ліст, дзе адзначыла: «Зачапіла за жывое грэблівае стаўленьне да нашай сям'і. Хоць часам здаецца, што нічога падобнага ўжо ня можа вывесці зь сябе, цынізм дзівіць».

Адразу паслья паведамлення пра съмерць жонкі Аляксандар Казулін напісаў заяву з просьбай аб прысутнасці на пахаванні. У адміністрацыі калёніі яму далі зразумець, што самі такое пытанье вырашыць ня могуць. У сяве чаргу, Казулін амаль адразу

абвясьціў галадоўку, да той пары, пакуль яго не адпусціць. Дочки палітвізьня падтрималі бацьку, заявіўшы, што пахаванье не адбудзеца да той пары, пакуль Казулін ня выйдзе на волю. У панядзелак яны разам з Ігарам Рынкевічам, Сяргеем Скрабцом і Алегам Воўчакам далучыліся да галадоўкі.

Вечарам таго ж дня адбылася акцыя памяці Ірыны Казулінай (сторонка 9), на якую прыйшлі больш за паўтысячы чалавек. Дочки Казуліна ў чарговы раз пацвердзілі, што пахаванье не адбудзеца, пакуль бацька за кратамі. Падобная акцыя памяці прыйшлі ў Маскве, Вільні і іншых эўрапейскіх гарадах.

Свой унёсак у справе вызваленія Казуліна рабілі і праваабаронцы. Так, 25 лютага Генэральны пракурор Рыгор Васілевіч прыняў у сваім кабінэце Гары Паганяйлу і Алену Танкачову зь Беларускага хэльсынскага камітэту. Праваабаронцы прасілі прадставіць Казуліну кароткачасовы адпачынак. Васілевіч паабяцаў разабрацца ў гэтай справе. Юлія Казуліна ж зъянрнулася з просьбай аб вызваленіні бацькі асабіста да Лукашэнкі.

Урэшце, Казуліну дазволілі разъвітацца з жонкай. У ноч на аўторак у Менск Аляксандра Казуліна на ўласных «Жыгулях» прывёз начальнік калёніі «Віцьба» Віталь Агнісцікаў.

Сам Казулін сваё вызваленіе пра-камэнтаваў так: «Я думаю, што ўсе добра разумеюць, ня выпусціць мяне было немагчыма. Но і так ужо пройдзены той Рубікон, за які нельга было пераходзіць».

Штопраўда, Казуліна адпусцілі не назаўсёды, а толькі на тры дні.

Разъвітанье з Ірынай Казулінай пачалося вечарам у аўторак у Чырвонным касыцёле. Труну з целам Ірыны а 20-й прынеслы ў храм. На ганку Чырвонага касыцёла жалобную працэсію сустракаў кс. Уладзіслаў Завальнюк. Наперадзе ішлі Аляксандар Казулін разам з дочкамі. Труну паставілі перад алтаром.

Увесе касыцёл быў запоўнены людзьмі, частка нават стаяла на вулі-

цы. Людзям, каб ўскласці да труны бел-чырвона-белыя кветкі і вянкі, даводзілася адстаяць у чарзе амаль па гадзіне.

Разъвітацца зь нябожчыцай прыйшлі Аляксандар Мілінкевіч і Іна Кулей, Лявон Баршчэўскі, Алеся Міхалевіч, старшыня СПБ Алеся Пашкевіч, Анатоль Сідарэвіч, Віктар Карняенка, Павал Севярынец, Артур Фінькевіч, Уладзімер Някляеў, Аляксандар Фядута, пасол Францыі Мірэй Мюсо ды інш.

Перад уваходам у касыцёл былі выстайленыя тры партрэты Ірыны Казулінай. Мноства кветак і сувечак калі скульптуры Езуса, перад якім таксама стаў партрэт Казулінай.

У аўторак і чацвер купіць у раёне плошчы Незалежнасці жывыя кветкі было досыць праблематычна.

Але нават у такі дзень за касыцёлам на ўсялякі выпадак дзяжурылі два аўтазакі, а невядомыя людзі ў цывільнім усё здымалі на відэакамэрэ.

Да апошняга моманту не было яснасці, дзе ўсё ж адбудзеца пахаванье. З просьбай дазволіць пахаваць Ірыну Казуліну на Ўсходніх могілках Менску ейныя сваякі й грамадзкасць зъянрталіся ў Менгарыканкам, урад і Адміністрацыю прэзыдэнта, але становічага адказу так і не дачакаліся.

У рэшце рэшт, сваякі прынялі рапшынне хаваць Ірыну на могілках у вёсцы Тарасава, што за Ждановічамі.

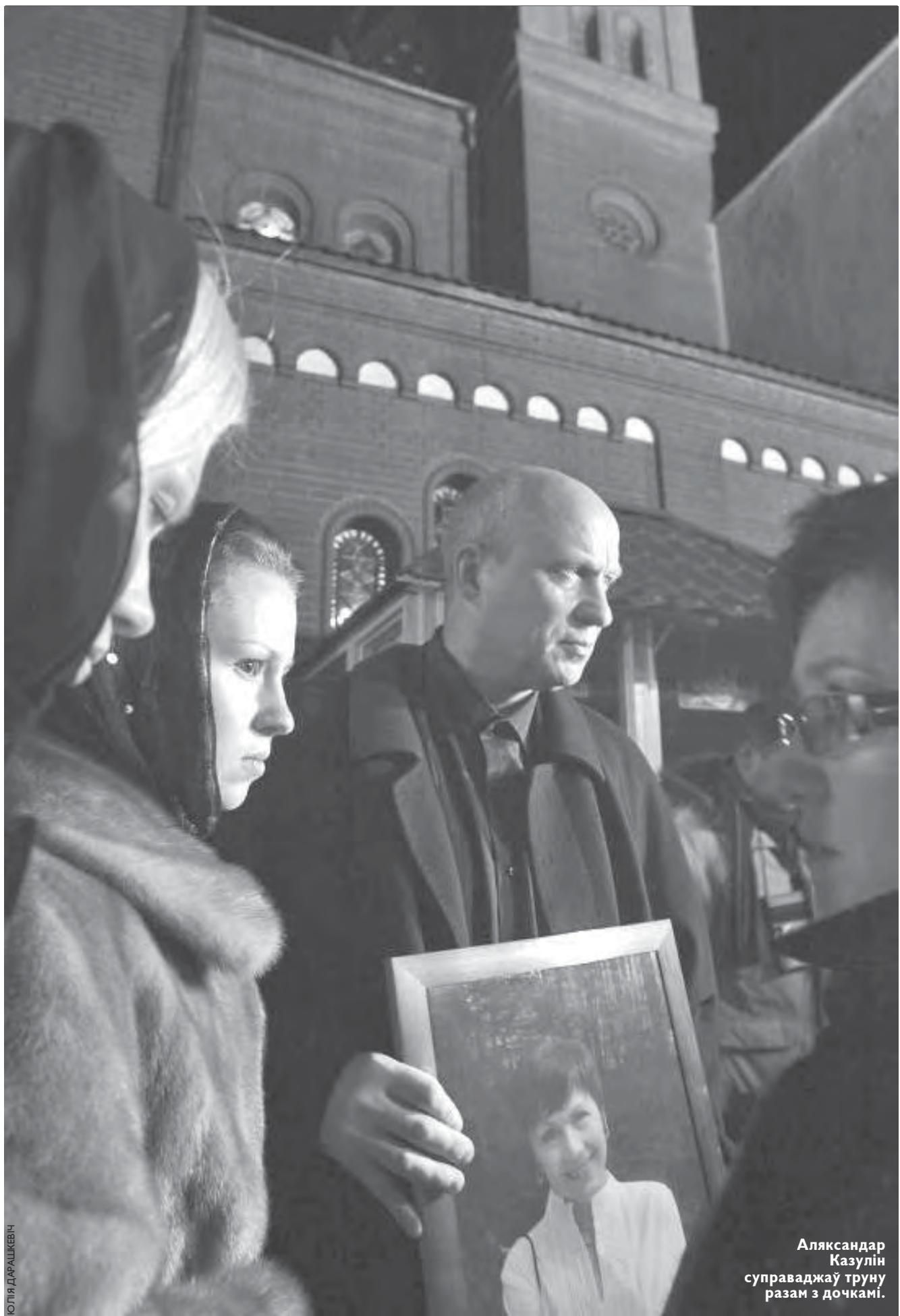
А 12 гадзінэ пробашч Чырвонага касыцёлу Уладзіслаў Завальнюк адслужыў памінальную імшу ў памяць аб Ірыне Казулінай. Падчас прамовы съятар засяродзіўся на праблеме сапраўднай веры.

Больш за дзьве тысячы чалавек праводзілі Ірыну Казуліну ў апошні шлях у сераду. Прыйкладна а палове на другую труну зь нябожчыцай вынеслы з касыцёлу, калёна рушыла на вуліцу Берсана, дзе Аляксандар Казулін зъянрнуўся да людзей зь невялікай прамовай. Гаворачы, Казулін двойчы становіўся на калені.

У Тарасава выпраўліся чатыры аўтобусы, а працэсія з аўтамабілем расыцягнулася больш, чым на кіляметр. Ірыну Казуліну пахавалі прыйкладна а чацвертай гадзіне пад съпевы «Магутны Божа» і гімн Багародзіцы.

Ірына Казуліна стала сымбалем усіх тых пакут, якія выпадаюць на долю свякоў у цэлым, і жонак у прыватнасці, беларускіх палітвізьняў.

Зыміцер Панкавец

Аляксандар
Казулін
суправаджаў труну
разам з дочкамі.

Барыкады існуюць

Працяг са старонкі 2.

Нехта так заўзята апэляваў да «хрысьціянскіх каштоўнасцяў» (маўляў, далі пінка па адной ягадзіцы, падстаўляй іншую), што забыўся пра тое, што сям'ю Казуліных маральна падтрымаў Каталіцкі касьцёл.

Шмат хто папракае Казуліна тым, што ён спэкулюе съмерцю жонкі дзеля сваіх палітычных амбіцыяў, забыўши, што ў ягонай палітычнай барацьбе Ірына Іванаўна была заўжды поплеч.

Калі б Казуліны не дамагліся свайго, то такое абыходжанье з памерлымі стала б нормай у беларускай дзяржаве, зь якой маўкліва пагадзілася б грамадства. На зэкаўскім слэнгу гэта завещца «ссучваньне». Тоё, што гэтага не адбылося, прасунула Беларусь на маленькі крок да чалавечнасці і цывілізаванасці.

І зусім мала хто ўзгадаў, што сям'я Казуліных — гэта найперш беларуская сям'я, за якую мы супольна нясем адказнасць, як за любога з нашых суродзічаў, незалежна ад таго, хто за каго галасаваў у 2006 годзе. Хто ўзгадаў — той выйшаў у панядзелак на Плошчу і прыходзіў у аўторак да касьцёлу. Але такіх было ня так і шмат. Нацыя мачнеш, сталес менавіта тады, калі мы навучаємся быць побач з тымі, каго зусім ня ведаеш, і нават з тымі, хто табе неяк быў зусім не сымпатычны. Відаць, нам яшчэ здаваць і здаваць гэты, такі, здавалася б, няцяжкі экзамэн.

Калі б за некалькі дзён да съмерці спадарыня Ірына сама не засвідчыла пра тое, які варыянт вызвалення рэжыму прапанаваў Казуліну, я ўпэўнены, што гэтыя ж галасы сёньня вінавацілі б Аляксандра, Вольгу і Юлю ў яе забойстве.

Усе аргумэнты пад агульной шыльдай «чума на абодва ваны

дамы» — гэта насамрэч неад'емная частка беларускай палітычнай культуры, і можа хтосьці скажа — традыцыйнага беларускага патрыярхальнага мэнталітэту, не пазбыўшися якога, мы ніколі ня будзем нацыяй грамадзянаў. Калі нехта кідае адкрыты выклік уладзе — заўжды шукаеца патаэмная прыватная выгада і сакрэтны рахунак дзе-небудзь на экзатычных выспах. Калі малады чалавек вядзе сабе як сапраўдны герой — ім мусіць маніпуляваць хтосьці, хто шукае патаэмную выгаду. Калі людзі не ламаюцца і не згаджаюцца з афіцыйным гвалтам ні на якіх умовах — яны «лезуць у брудную палітыку». Калі патрыёты ідуць на крайняя крокі, дэманструюць сваю гатоўнасць пакласці за справу ня толькі свабоду, ня толькі здароўе, але часам і жыцьцё — на іх паплечнікаў нясуцца праклёны за тое, што «давялі» да магілы. Такі маральны рэлігійнізм беларускага грамадзства цалкам вытлумачальны. Унікненне, ігнараванье, адмаўленне маральнага падзелу, маральный бездані — гэта спосаб выпісаць сабе індульгенцыю, спосаб апраўданья ўласнай баязлівасці, абыякавасці, беспрынцыпнасці. Так праста лягчэй жыць — калі няма добра і зла, то няма і абавязкаў, няма таго, што прымушае браць на сабе адказнасць, прымаць рашэнні, вырывацца з утульнай будзённасці, ісьці на рызыку, псовати свае стасункі з систэмай. Таму галоўным злодзеем мусіць быць той, хто ідзе на абардаж, або, па-простанараднаму, «гоніць хвалю». Для іншых іхнай пазыцыя — гэта спосаб засвідчыць систэме ўласную неканфліктнасць. Бо, як казала Ганна Арент, ідэальны чалавек для таталітарнага грамадзства — гэта не камуніст і не фашыст. Гэта той, для каго не існуе розніцы між дабром і злом, праўдай і

хлусьнёй, белым і чорным. Мяркуючы па благасфэры, маладое пакаленне збольшага ўспрыняла гэтае асноўнае правіла гульні зь дзяржавай і вызубрыла яго нашмат лепш, чым апошнюю сесію.

Зрэшты, судзіць нікога не хачу — акрамя тых, хто сам судзіць па прынцыпах падвойнай маралі. Можна дараваць і зразумець тых, хто ня хоча і ня можа ісьці на барыкады. Урэшце, такіх, як Казуліны, у нас адзінкі. Нельга дараваць сълепаты, адмаўленыя таго, што гэтыя барыкады існуюць. Таму што акурат гэта апраўдвае любы гвалт. Нельга дараваць гэтай нялюдзкай беспрынцыповасці, якая ставіць на адну дошку катай і пакутнікай. Таму я прашу, малю некаторых, нешматлікіх сваіх калегаў па аналітычным цэху, якія дазволілі сабе ў гэтыя дні далучыцца да ахайванья дзеяньняў сям'і Казуліных толькі таму, што ёй, на іхню думку, «маніпулявалі» палітычныя «прайдзісветы» з БСДП (Г) — не рабіце так больш. Мы супольна нясем адказнасць за палітычны дыскурс у нашай краіне. Менавіта мы, пішучая брація, можам зьнішчыць і апусьціць сапраўдных беларускіх герояў, пасля чаго яшчэ менш людзей будуць здольнымі на герайчныя ўчынкі. Менавіта мы, калі сатрэм сваім цынізмам і інтэлектуальным выпяяндрожкам, лінію маральнага супрацьстаяння, лінію паміж дабром і злом, будзем несьці адказнасць за апраўданье любога зла і любога гвалту ў нашай краіне. Знайдзіце сілы прызнаць, што Казуліны мелі рацю, і што перамаглі, і што акурат іхная перамога значыць для Беларусі нашмат больш, чым вашая эквілібрystыка.

Вядомы савецкі дысыдэнт Уладзімер Букоўскі неяк заўважыў, што ў карнікаў, стукачоў і сабак ёсьць адна агульная рыса — усе яны баяцца простага позірку ў очы. Пазбягаючы простага погляду на рэчы, мы далучаемся да іх шэрагаў.

ЮЛІЯ ДАРАШКІЕВІЧ

Апошняя кропля

Апазыцыя мабілізавала на Плошчу паўтысячы чалавек за пайдня.

Ідэя наладзіць акцыю памяці Ірыны Казулінай зъявілася ў інтэрнэце апоўдні ў панядзелак. «З такой думкай да нас зъвярталіся многія людзі. Мы ня хочам ператвараць гэта ў палітычны мітынг, а хочам, каб людзі прыйшлі са сьвечкамі і партрэтамі Ірыны Казулінай, каб гэта была жалобная акцыя», — пракамэнтаваў гэтае рагшэньне былы адвакат Аляксандра Казуліна Ігар Рынкевіч.

На той момент яшчэ не было вядома, ці выпусьціць з калёніі Аляксандра Казуліна. У знак пратэсту ён быў гатовы абвесціць бесцэрміновую сухую галадоўку. Съследам за ім гэта рыхтаваліся зрабіць дочки. Таму, нягледзячы на невялікі час для падрыхтоўкі і інфармаваныя, на Каstryчніцкую плошчу прыйшло больш за паўтысячы чалавек — і старых, і маладых. Ішоў моцны

даждж, але спэцназ традыцыйна правяраў заплечнікі ўдзельнікаў акцыі.

Прышлі дочки Ірыны Казулінай Вольга і Юлія, у чорных хустках і з заплаканымі тварамі. Яны началі раздаваць прысутным партрэты памерлай. Вольга адразу паведаміла: «Як бы гэта цынічна ні гучала, але мы адкладаем пахаванье маці, да той пары, пакуль на пахаванье не адпусціць бацьку».

Міліцыя праз мэгавонны папярэджвала, што «Каstryчніцкая плошча — ня месца для жалобы», і заклікала разыходзіцца. У адваротным выпадку, абыцалі ўжыць сілу.

На Плошчу прыйшлі лідэр «Руху «За свабоду» Аляксандар Мілінкевіч, старшыні Партыі БНФ і АГП Лявон Баршчэўскі і Анатоль Лябедзька, «маладафронтайцы» Артур Фінькевіч і Зыміцер Хведа-

рук, лідэр прадпрымальнікаў Алеся Таўстыка, палітоляг Віталь Сіліцкі... Шмат хто, апроч партрэтаў Ірыны Казулінай, трymаў у руках запаленыя сьвечкі і кветкі. Машыны, што ехалі праспектам, сыгнализі людзям на плошчы.

Бліжэй да 19-й гадзіны калёна рушыла па ходніках у бок Чырвонага касыцёла. Міліцыя не перашкаджала. Каля будынку Камітэту дзяржбяспекі ўдзельнікі разгарнулі расьцяжку «Свабоду Казулінай!». Побач з дэманстрацыяй быў зауважаны старшыня КДБ Юры Жадобін. Унікаючы фотаапаратаў, ён хутка прайшоў у будынак.

Побач з выявай Ісуса, што ля ўходу ў Чырвоны касыцёл, людзі паставілі партрэт Ірыны Казулінай, запалі сьвечкі, усклалі кветкі. Журналісты БТ старанна ўсё здымалі.

Дочки яшчэ пасьпелі заклікаць людзей прыйсьці на плошчу і на заўтра. Але хапіла аднаго разу: ноччу стала вядома, што на развітанье з жонкай з калёніі адпусцілі Аляксандра Казуліна.

Зыміцер Панкавец

Аляксандар Казулін: «Пасьля съмерці Ірыны мяне не хвалюе, буду я ў турме, ці не»

Карэспандэнты «Нашай Нівы» сустрэліся з Аляксандрам Казулінам на ганку ягонаса дому. Казулін значна схуднеў, але засталіся тыя ж манеры. «Немцы часта не разумеюць нашу рэчаіснасць і нюансы. Я, як ніхто іншы, добра ведаю Лукашэнку. У гэтым уся і проблема», — кажа ён. Зраніцы ён быў у маці Ірыны ў Койданаве. Пасьля быў у моргу, дзе нарэшце пабачыў Ірыну. Турма дадала толькі схільнасці да філязафаванья: «Велізарная колькасць людзей, якія нібыта на волі, насамрэч знаходзяцца ў турме сваіх жаданняў і жарсцяў».

«Знаеце, калі я ўбачыў цела жонкі, то я твар падаўся неікім незнаёмым. Пасьля пачаў размаўляць зь ёй, абдымаць яе. Здаецца, нават усьмешка зьявілася. Было дзіўнае адчуванье, што я зь ёй размаўляю. Канечно, выбачаўся перад ёй, што ня змог выратаваць. Яна паказала, што такое сапраўднае добро і сіла».

Тады яшчэ было невядома, дзе пахаваюць Ірыну Казуліну. «Вы разумеете, што ў мяне ёсьць сябры на самым высокім узроўні, яны выйшлі яшчэ вышэй, каб Ірыну можна было пахаваць на Маскоўскіх могілках, — зазначыў Аляксандар Казулін. — Ня трэба распальваць страх і ператвараць пахаваныне маёй жонкі ў палітычную акцыю. Калі ўлады хочуць, каб гэта была палітычная акцыя, то так і будзе. Але ня трэба гэтага рабіць».

Ад глыбіні ў гідоты

Казулін кажа, што цяпер яму ня важна, ці выпусьцяць яго з турмы, ці не. У любым выпадку, ён адчувае сябе свабодным: «Пасьля съмерці жонкі мяне не хвалюе, ці буду я ў турме, ці буду я тут. Канечно, было б лепш, каб быў на свабодзе. Разам з тым, я быў і застаўся свабодным. Свабода — гэта паняцьце ўнутранае, а ня вонкавае. Ня важна, дзе знаходзіцца чалавек. Велізарная колькасць людзей, якія на волі, насамрэч знаходзяцца ў турме сваіх жаданняў і жарсцяў. Яны рабы, нельга быць крышачкую рабом: калі стаў хоць у нечым рабом, то гэта назаўсёды. Я ніколі ня быў рабом, ніколі не стану ні перад кім на калені».

Пытаныне майго тэхналягічнага

вызваленія шырэйшае. Цяпер ідзе барацьба цывілізацыйных проблем. Так выйшла, што на мне засяродзіўся згустак гэтых проблем. І вырашэнца пытаныне, хто перамагае — дабро і съяяцло ці нянявісць і злосць. З маёй жонкай і мной наша ўлада пераступіла праз самае съяятое, яна растапітала съяятыні, якія нельга таптаць. Трэба зразумець, што мы ўсе мусім адступіць ад глыбіні ў гідоты, подласыці і цемры. Мы павінны даць магчымасць выйсьці на свабоду съветламу пачатку ў кожным чалавеку, дабру. Да гэтага я і заклікаю Лукашэнку».

«Я гатовы без амбіций і эмоцый абмяркоўваць проблему агульнага добра нацыі. Мяне ніколі не хвалювалі мае асабістая проблемы. Мяне хвалюе ситуацыя ў краіне, ситуацыя з народам, з таталітарнымі гвалтамі, з масавым падаўленнем асобы ў краіне, з парушэннямі правоў чалавека. Калі мы думаем рухацца далей, то абсалютна відавочна наступіў новы этап эвалюцыйнага разьвіцця краіны. Мудрасць ранейшых пакаленняў што гаварыла? Татальны гвалт вядзе да разбурэння. Сябелюбства вядзе да духоўнага вынішчэння. Гэта відавочныя рэчы, да якіх мы ідзем», — кажа эксп-кандыдат у прэзыдэнты.

Пропаноўвалі з турмы на самалёт

Расказаў Аляксандар Казулін і пра пропанову зъехаць разам з жонкай у Нямеччыну. «Мне пропаноўвалі ад'езд у Нямеччыну, каб я не займаўся палітыкай. Мні хацелі прадставіць добрае жыцьцё за мяжой у абліен на тое, каб я зъехаў з

краіны. Я сказаў, што проблемы ня толькі ў маёй сям'і, але ў кожнай беларускай сям'і. Я ішоў съядома ў турму, мяне папярэджвалі, каб я зъехаў, і будзе ўсё ў парадку. Аднак, як я могу зъехаць з краіны? Не, ад мяне ўжо нікому нікуды ня дзеца. Была прапанова ў добрых умовах проста з каленіі адвезьці да самалёта і забяспечыць выезд у Нямеччыну. Мяне пасадзілі незаконна і хацелі незаконна вывезьці з краіны. У Нямеччыне пропаноўвалася ўсё. Была ўмова, што да канца году я ня мушу вяртацца ў Беларусь», — кажа А.Казулін.

Немцы не разумеюць

Ня стаў Казулін адказваць на пытаныне, хто быў правадніком ідэі выезду ў Нямеччыну.

«Ня важна, хто быў правадніком ідэяў. Я могу сказаць, што нямецкі пасол Вайс дзейнічаў сумленна. Ён шчыра хацеў нам дапамагчы. Тоес, што было потым — іншая гісторыя. Разумееце, немцы часта не разумеюць нашу рэчаіснасць і нюансы, якія вельмі важныя. Я, як ніхто іншы, добра ведаю Лукашэнку. У гэтым уся і проблема».

Хоць А.Казулін на тры дні вызвалены з турмы, ахова ад яго не адыходзіць.

«Проста ездзяць за мной. Бачыце, вунь стаіць машына. Выйшаў у тры гадзіны ночы пагуляць па вуліцы. Каля гатэлю «Беларусь» стаіць машына. Толькі мы пачалі фатаграфаваць — адразу ад'ехала. За мной і маймі дзецецімі пастаянна сочачы».

**Зыміцер
Панкавец**

У дзені в вызваленія Аляксандар Казулін наведаў бацькоў.

Спачуваньні, дасланыя праз сайт nn.by

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі сумуе з прычыны съмерці Ірыны Казулінай, съветлай жанчыны, якая, нагледзяны на цікую хваробу, знаходзіла ў сібе сілы дапамагаць людзям і да апошняга свайго дня выяўляла нязлоному силу духу. Глыбокія спачуваныні мухуя Аляксандру, дочкам Вользе і Юлі.

Сяргей Навумчык, першы наемеснік Старшыні Рады БНР

Выказываем спачуваныні сваякам і блізкім Ірыны Казулінай — съветлай жанчыны, чалавека і маці. Яна так рана пакінула нас, але так многа зрабіла для ўсіх нас, для Беларусі! Боль рве сэрца ад неістаронай страты. Яе съветлы вобраз мы захаваем у нашай душы як прыклад грамадзянскай мужнасці, трываласыці, хрысьціянскай дабравезі і жаночкасці. Любім. Памятаем. Смуткуем. **Прадпрымальнікі**

Паважаны Аляксандар Уладзіславіч! Са смутком даведаліся мы аб съмерці Вашай жонкі — Ірыны Іванаўны Казулінай. Прыміце нашы самыя шырокае спачуваныні. Съветлы вобраз Ірыны Іванаўны Казулінай заўсёды будзе ў нашай памяці. З пачуцьцямі салідарнасці — сібры Прэзыдэнту БСДП(Г) Анатоль Ляўковіч, Іван Анташкевіч, Міхась Варанец, Анатоль Гнеўка, Ганна Дымава-Лукша, Iгар Маслюскі, Iгар Рынкевіч, Анатоль Сідарэвіч, Уладзімер Ткачанак, Валеры Фрапалоў, Алег Шабетнік

Памолімся... **Аленаік Юры**

Влікай жалоба... **Беларус**

Влікайя спачуванье. Наш агульны боль... Маліцеся да душы гэтай маці жанчыны... У нас няпрысты год: **маладафронтайка** Мае спачуваныні родным і блізкім. **Ales Jurkaviecs**

Мае самыя глыбокія спачуваныні Аляксандру Казуліні і ўсім родным і блізкім. **Лявон Баршчэўскі**

Влікай жаль... Хай зямля будзе пухам...

Plaschinsky

Аляксандру Казуліну й го радзіне шырокае спачуваныні. Нечуваная страта... Трымайцесь, дарагі! Аляксандар, трывай! **Навіцкі**

Шырокае спачуваныні і слова падтрымкі сям'і Казуліных. **Тацяна Елавая**

Spachuvanni. Malusia. **Louka**

Iggy Pop «In the Deathcar» Гістэртычны вецер вые юначы

Мой сабака брэша ў цэмпры

Нешта штурхаете мяне з гэтага

Лётадзя вакол кола

Я ведаю, што ты атрымала час

Нават калі не, я хачу гэта

Ты будзе лётадзя вакол чужых

Якія не разумеюць што такое пачуцьці

У машыне съмерці — мы жывія

У машыне съмерці — мы ажываєм

Я ўдыхнуў крыйу паветра адчыніўшы вакно

Такія праудзіжэнны крыйу мяне ўзбуджаюць

Я на буду ўключыць радыё

Таму што яны граюць... халера.. Ты ведаеш

Калі твоя рука лягла на мяне

На маё

Я і яно адчуваю сібе надзвычайна

І цяпер гэта, гэта ўсё і ўсё вакол нас

Мы маем нават у цышыні

У машыне съмерці

Мы — жывія

У машыне съмерці — мы ажываєм

І доля нас нібуть самі па сабе граюць цымбалы

Калі я дакрануўся да цябе

Я адчуваў нават тваю дایцяную постаць

І крыйу твой дэйцяны подных

Які дазваліў мяне забыць пра съмерці

У тваю веку ты ўсё яшчэ жартуеш

І гэты гумар дазваліў мне не бяцца ўдушша

Карацей. Цяпер мы можам паглядаць перформанс і ўсё бачыць як праўду

У машыне съмерці мы — жывія

У машыне съмерці ажываєм

Вольга Каараткевіч

Прадстаўнікі апазыцыі гораду Пінску выказваюць шырае спачуванье Аляксандру Казуліну, яго дочкам і блізкім у сувязі са съмерці жонкі і маці, а таксама мужнага чалавека і змагара. **Рамановіч Аляксандар**

Spachuvanni z USA. **Alex**

Лепшае, што ёсьць у сучаснай Беларусі — гэта яе памяць. Ірына Казуліна — адна з іх. Цяпер гэта — жанчына-сымбаль вернасці і ахвярнісці. Вечная ёй памяць. І мужнісці сп.Аляксандру, сп.Вользе і Юлі.

Мікалай Тоўсыцкі

Мае спачуваныні родным і блізкім. Мужная жанчына. **B. Свяцкая**

Spachuvanni z Połscej. **je**

Зямля пухам... Души (Дай Божа!) Рай. Да каб Мары і думы Ірыны спраудзіліся. **Генадз**

За невымерную жаноцкасць, за нябесную любоў, за тое, што тутэйшым жанкам вярнула веру ў силу мужоў, — вялікі паклон і дзякі.

Божа, дай суцішнёне душы, якая съцярпела пакуту з-за людзей і бязлітасці хваробы. **Тацяна**

Гэта вялікая страта для сям'і... Спачуваныні з Палаццю. **Глінскі Сяргей**

Нельга ў гэта паверыць, але ж Ірыны Казулінай больш з наміня. Съмерці забрала цудоўную, добрую і мужнюю жанчыну. Няма слоў, толькі съёлы! Чаму сходзіцца лепшыя?

Ведаю — таму, што праносяць праз сябе болі іншых. Яны адараюць, а не забираюць. Таму і згараюць, як зорачкі, не згараюць, а пераўтвараюцца ў анёлаў. **Аnton**

Спачуваныні сям'і. Някожае. **ЧАЛАВЕКА**

ЧАЛАВЕКА, але ж і ўсё. Сярод гэтай падзяліні.

ЧАЛАВЕКА, якія падзяліні. **Алесь**

Spachuvanni z Pilszcy. **Alleg**

Спачуваныні зімі. Някожае. **Алесь**

Spachuvanni z Pol'scij. **Alleg**

Спачуваныні зімі. Някожае. **Алесь**

Spachuvanni z Połscej. **Alleg**

Спачуван

Таемныя сустрэчы міністра Мартынава ў Нямеччыне

Як стала вядома радыё «Свабода», міністар замежных справаў Беларусі нанёс патаемны візит у Берлін.

У Берлін беларускі міністар прыйшоў зь Мюнхену пасля заканчэння 44-й Міжнароднай канфэрэнцыі па пытаннях палітыкі бяспекі (9—10 лютага).

Нягледзячы на ўдзел у перамовах высокага кіраўніцтва замежнапалітычных ведомстваў Нямеччыны і Беларусі, пра візит міністра Мартынава ў Берлін няма ніякіх афіцыйных звестак. Як зь нямецкага, так і зь беларускага боку. Крыніца ў нямецкім МЗС нават на ўмовах ананімнасці пагадзілася толькі пацвердзіць сам факт сустрэчы.

Эксперт Нямецкай рады па замежнай палітыцы Аляксандар Рар быў нешматлоўным: «Я магу толькі сказаць, што сустрэча адбылася з цэлай групай нямецкіх дэпутатаў і вышэйших прадстаўнікоў нямецкага МЗС. На ёй у вельмі адкрытай размове і вельмі жорсткім тонам як з таго, так і зь іншага боку,

аднак, тым не менш, вельмі шчыра і з даверам было праартыкульвана пра шляхі збліжэння Эўрапейскага Саюзу з Беларусью».

Дэпутатка Бундэстагу і Эўрапарламэнту ад Партыі Зялёных Элізабэт Шродтэр патлумачыла скучасць інфармацый закрытым характарам сустрэчы: «Паводле эўрапейскіх правілаў, контакты на вышэйшым узроўні паміж ЭС і Беларусью афіцыйна не існуюць, перадусім з тымі асобамі, якія служаць беларускаму рэжыму і адказваюць за цяперашнюю палітычную ситуацыю. Аднак такія контакты адбываюцца. Неафи-

цыйныя сустрэчы афіцыйных асобаў, якія ніяк не асьвятляюцца ў СМИ».

Як кажуць нямецкія супразмоўцы, «у часе такіх сустрэчаў адбываецца штосьці большае, чым абмен вядомымі аргументамі».

Больш зъмястоўны камэнтар да візыту спадара Мартынава ў Берлін дала дэпутатка Бундэстагу ад сацыял-дэмакратычнай партыі, старшыня падкамітету ПА АБСЭ па Беларусі Ута Цапф.

Выступаючы на нядынім паседжанні Бундэстагу, спадарыня Цапф заяўвіла: «Наведаныне міністром Мартынавым канфэрэнцыі па

бяспекі і ягоныя далейшыя перамовы ў Берліне прасыгналізавалі пра гатоўсць краіны да дыялогу з Эўропай... Мартынаў скажаў: «It takes two to tango» (каб станцеваць танга, трэба двое). Так, сапраўды. Аднак тое, што цяпер назіраецца паміж эўрапейскімі краінамі і Беларусью, на гадве хутчэй ча-ча-ча ці нейкія скокі».

Паводле спадарыні Цапф, Беларусь, праўдападобна, аналізуе свае праблемы. У сувязі з цяперашнім сітуацыям з расейскімі энэргапастаўкамі краіна «эканамічна защицілена ва ўмацаваныні стасункаў з Эўропай».

«Аднак толькі дэмакратычныя рэформы ў гэтай краіне змогуць стварыць сапраўдныя падставы для супрацоўніцтва з Эўропай, для паляпшэння ўзору жыцця насељніцтва і да выйсьця са стану ізаляцыі, у якую Беларусь сама ж сябе загнала», — падкрэсліла нямецкая сацыял-дэмакратка.

Як перакананая Ута Цапф, «Нямеччына, як і Эўрасаюз, хоча працягнуць руку Беларусі. Ініцыятыва Бундэстагу адносна зынікэння кошту візаў — свайго роду каменьчык у гэтым мазаічным працэсе. Гэта свайго роду галоўная заяўка на дыялог, заяўка на танец, але на такі, як танга».

МБ; радыё «Свабода»

Лукашэнка абдымаўся зь Мядзведзеўым

Завяршыўся рабочы візит Аляксандра Лукашэнкі ў Москву, дзе ён узяў удзел у нефармальным саміце кіраўнікі дзяржаваў СНД. Склалася трацыя, калі рука руку мыє, а кіраўнікі адных аўтарытарных краінаў падтрымліваюць перад выбарамі другіх. У гэтым выпадку гаворка была пра падтрымку Дзьмітрыя Мядзведзея, выбранага Пуціным сваім наступнікам. Расейская газета «Коммерсант» адзначае надзвычайнную фармальнасць сустрэчы. «Я даўно ня бачыў,

каб нешта ў жыцці выглядала настолькі фармальнай (цырымонія ўручэння ўзнагародаў «Оскар» выглядала на гэтым фоне апатэозам дураслівасці і імправізацыі). Даніай пратаколу не выглядалі толькі абдымкі Дзьмітрыя Мядзведзея з Аляксандрам Лукашэнкам. Відавочна, гэта была даніна іхным стасункам», — іранізуе выданыне, намякаючы на поўную фінансавую залежнасць беларускай адміністрацыі ад Рэспублікі.

МБ

Трэці пункт

мовай. Магу выказаць ім толькі спачуваныне. Ёсьць два выданыні («Наша Ніва» і ARCHÉ), якія выкарыстоўваюць «тарашкевіцу», але пасля набыцця моцы законам яны павінны будуть кіравацца запіверджанымі правіламі».

Дэпутат таксама паведаміў, што плянуетца распрацоўка закону аб інтэрнэце. «Думаю, новыя правілы беларускай артаграфіі і пунктуацыі нейкім чынам будуць распаўсюджвацца і на інтэрнэт». **Паводле БелаПАН**

«Расейскі бізнэс хоча купіць у Беларусі ўсё, што дрэнна валяецца»

Віцэ-прем'ер Уладзімер Сямашка пацвердзіў сваю рэпутацыю эканамічнага нацыяналіста.

Выступаючы на паседжанні Беларускай асацыяцыі прамысловых прадпрыемстваў, першы віцэ-прем'ер зрабіў шэраг заяваў наконт развіцця эканомікі.

У.Сямашка прызнаў, што ў Беларусі «цяжкая падатковая систэма» і падатковая нагрузкa вышэйшая за расейскую. «Але мы паступова зынжаем падатковую нагрузкa прытым, што ПДВ сёлета мы не паднялі. І далей будзе такі самы рух», — сказаў ён, маючы на ўвазе 2009 год.

Ён таксама мяркуе, што ў Беларусі дапускаюцца пे-рэгіны ў рэалізацыі дзяр-

жаўнай праграмы імпарт-замяшчэння: «У дзесяці-мільённай краіне на 100% немагчыма ўсё вырабляць у сябе. Дзяржкантроль лічыць, што ад ніта да канчатковай прадукцыі трэба ўсё рабіць у сябе. Але гэта перагін».

У.Сямашка таксама па-цвердзіў сваю рэпутацыю эканамічнага нацыяналіста. Ён сказаў, што прадстаўнікі буйнога расейскага бізнесу прыходзяць у Беларусь «з пункту гледжання не-шта купіць, што ў Беларусі дрэнна валяецца». У.Сямашка лічыць такую пазы-цию няправільнай і перака-

REUTERS

Уладзімер Сямашка (злева) мае досьвед цяжкіх перамоў з расейцамі. На фота: з кіраўніком «Газпрому» Аляксеем Мілерам (справа) і Сяргеем Сідорскім.

наны ў магчымасці выбу-
доўвання раўнапраўных
дзелавых дачыненняў з
расейскімі кампаніямі.

Мікола Бугай

**Зварот Старшыні Рады БНР:
«Прашу Вас зьдзейсьніць апошні
выслак...»**

Старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла звярну-
лася да суполак беларускай дыяспары з нагоды
мерапрыемстваў у Беларусі 25 Сакавіка. Спіні
Сурвілла прапанавала беларусам замежжа звяр-
нуцца да ўрадаў краін празъявання з тым, каб яны
паўпльвалі на сёньняшнюю ўладу Беларусі напя-
рэдадні 25 Сакавіка.

Дараўгія Суродзічы!

У 2008 годзе беларусы ва ўсім сьвеце адзначаюць
90-я ўгодкі БНР.

...Змагаліся мы на працягу 90 гадоў супраць шалё-
най русіфікацыі, баранілі нашыя найбольшыя каштоў-
насці, нашу мову і культуру, усёды, дзе маглі, пры-
паміналі съвету, што Беларус жыве і што народ бела-
рускі мае права, так як і ўсе народы съвету, на волю і
незалежнасць.

Ёсьць чым ганарыцца, ёсьць што съвяткаваць.

Дараўгія Суродзічы, аваляжкам кожнага з нас ёсьць
зьдзейсніць гэты апошні выслак, які зробіць нас воль-
нымі людзьмі. У краінах съвету, дзе Вы празъяваце,
дайдзе да ведама Вашым уладам пра нязносныя адносіні
лукашэнкаўскай намэнклатуры да нашай моладзі,
найлепшых дачок і сыноў Беларусі, да нашай мовы і да
нашай спадчыны.

Адначасна звярніцеся да Вашых урадаў, каб далі да
ведама лукашэнкаўскаму рэжыму, што съвет ня будзе
вечна талераваць зъдзеку на нашых вуліцах і праспэк-
тах над мірнымі драмантрантамі, якія 25 Сакавіка будуць
жадаць урачыста адзначыць 90-ю гадавіну БНР, наш
Дзень волі і незалежнасці.

Разам мы асягнем нашу мэту — волю і дэмакратыю
для нашага народу.

Жыве Беларусь!

Івонка Сурвілла, Старшыня Рады БНР

Франак Вячорка просіць міністра аднавіць яго ў ВНУ

Франак Вячорка, які адлічаны з 3-га курсу факультету журналістыкі Белдзяржуніверсітету, просіць міністра адукацыі Аляксандра Радзькова аднавіць яго ў ВНУ. Заяву ён скіраваў міністру адукацыі 25 лютага.

У заяве Ф.Вячорка зазначае, што ў час здачы экзаменаў экзаменацыйнымі камісіямі, як ён лічыць, быў парушаны пункт 1.1 «Палажэння аб курсавых экзаменах і заліках у ВНУ». У прыватнасці, пытаныні экзаменацыйнай камісіі па стылістыцы выходзілі далёка за межы праграмы курсу «Стылістыка беларускай мовы».

Студэнта папросту завальвалі, калі гаварыць прастамоўна.

«Па расейскай літаратуре мне былі зададзеныя пытаныні аб тэарэтыках італьянскага футурызму, аб філязофскіх работах Шапэнгаўера, аб аб'яднанні футурыстаў і іншыя, што выходзяць за межы праграмы курсу «Рассейская літаратура Сярэбранага веку», распрацаванага дацэн-

там Гражынай Паўлоўскай. На асноўныя пытаныні білету я даў разгорнутыя адказы», — гаворыцца ў звароце Ф.Вячоркі.

«На падставе вышэйзгаданага я зяўляю, што адзнакі, выстаўленыя ад імя камісій, быў загадзя неаб'ектыўныя», — лічыць Ф.Вячорка.

Раней Ф.Вячорка хацеў падаць у суд з патрабаваннем аднавіць яго на факультэце журналістыкі. Аднак адвакат яму нараіў прайсыць ўсе магчымыя інстанцыі для дасудовага аднаўлення. Інакш былая небясьпека, што ягоны пазоў проста ня прымуць.

МБ; БелаПАН

Леанід Мальцаў: У войску не было і ня будзе праблем зь беларускай мовай

Падчас прэс-канфэрэнцыі з нагоды Дня абаронцы Айчыны міністар абароны адзначыў, што Беларусь у сфэры абароны зьяўляеца духоўным пераемнікам СССР, а сёньня ў краіне адбываецца «адраджэнне вялікіх сэнсаў». Напрыклад, «сэнсу прамогі ў Вялікай Айчыннай вайне».

Міністар зрабіў невялікі экспурс у гісторыю. На яго думку, пасыля развалу Савецкага Саюзу будаўніцтва беларускай арміі, як войска незалежнай дзяржавы зьдзяйсьнялася з систэмнымі памылкамі. «У той час у краіне не было нават канцэпцыі нацыянальнай бясыпекі», — кажа Л.Мальцаў. Таму ў 1994 г. армія падтрымала абраныне на прэзыдэнцтва А.Лукашэнкі.

Тэрмін службы можа скараціцца да году

Як лічыць сп. Мальцаў, пытаныне контрактнай ці тэрміновай службы не заслугувае такай увагі, якую надаюць гэтай праблеме СМІ. «Камплектаванье арміі — унутраная справа самой дзяржавы, нам тут не патрэбны парады з-за бугра. Маўляю, мы такія крутыя, што перайшлі на контрактную службу, а вы не крутыя — бо не перайшлі. Ад тэрміновай службы мы адмаўляцца не зьбіраемся. Праўда, цяпер вядзенца праца па зъяншэнні тэрміновай вайсковай службы. Тыя, хто мае вышэйшую адукцыю будзе служыць дзесяць месецоў, а тыя, хто не — год. Замест сёньняшніх году і паўтара. Цяпер ў Беларусі вялізная колькасць адтэрміновак. Напэўна, найбольшая з усіх краін, дзе ёсьць тэрміновая служба. Мы даем адтэрміноўкі нават выпускнікам СНУ і ПТВ, каб тыя змаглі паступаць ва ўніверсітэты, а не вінаваці войска ва ўлас-

Расказваючы пра тое, што праблем зь беларускай мовай у войску не было і ня будзе, Мальцаў дэманстраваў журналістам Баявы статут пяхоты РККА па-беларуску.

ных паламаных лёсах», — сказаў Мальцаў.

Пра Жалезынічэнку: Я тут ні пры чым

Пракамінтаваў Мальцаў і выпадак з гомельскім актыўістам Зымітром Жалезынічэнкам, якога прызвалі ў войска на трэці дзень пасыля адлічэння з ВНУ, ня даўшы абскардзіць расэнныне ў судзе.

«Міністар абароны ня мае да гэтага выпадку ніякага дачынення. Звязтрайця ў абласныя тэрытарыяльныя органы, якія зьдзяйсьнялі прызыў. Праблем зь беларускай мовай у войску не было і ня будзе. Напрыклад, прысягту Жалезынічэнка мог прыматы на любой дзяржаўнай мове, але не зрабіў гэтага — гэта ягонае права. Калі ёсьць жаданыне, то загады ён будзе атрымліваць па-беларуску. Няма праблем. Але, калі ён адзін такі, то гаварыць пра гэта бессэнсоўна, трэба, каб

такіх салдатаў бы хоць бы ўзвод. Ёсьць праблема ў сувязі з домасці людзей, якія ня хочуць выконваць канстытуцыйныя абавязкі. Кідаць лёзунгі яны могуць, а даць прыклад ня могуць. Тут некаторыя паказваюць непавагу да свайго народу. Падчас прысягі я быў у Баранавічах, дзе размаўляў з навабранцамі. У аднаго хлоцца была такая ж сітуацыя, як у Жалезынічэнкі. Ён пераводзіўся з адной ВНУ ў іншую і страціў магчымасць на адтэрміноўку. За гэты час яго забралі ў войска. Ён сказаў мне, калі так склалася, то ягоны абавязак адслужыць патрэбны тэрмін».

Мой заробак — 3 млн 700 тыс.

На патрэбы войска ідуць толькі бюджетныя сродкі, хаця яшчэ трэй гады таму былі і іншыя кропіцы фінансаваныя. На войска выдзяляеца

1,3% ад ВУП краіны. Міністар падаў прыклад, што ў краінах блёку НАТО такі паказнік складае 2%.

Мальцаў прызнаўся, што з усталяваннем у Польшчы і Чэхіі ўстановак супрацьракетнай абароны павысіцца ўзровень нацыянальнай небяспекі краіны. Але спадар Мальцаў зазначыў, што гэта ўнутраная справа гэтых дзяржаваў. «Вайскоўцы не павінны лезыць ў палітыку», — пекрананы Л.Мальцаў.

Расказаў міністар абароны і пра ўласныя заробкі. Так, зарплата сп. Мальцава прыкладна складае 3 мільёны 700 тысяч рублёў. «Жонцы аддаю ўсё», — кажа ён. Тады як звычайны контрактнік атрымлівае кропку болей за 600 тысяч. «Заробкі ў арміі будуць павышацца гарманічна з усімі астатнімі грамадзянамі, а не асобна», — паведаміў Л.Мальцаў.

Зыміцер Панкавец

МАЗ: паміж Усходам і Захадам

У самоце Менскі аўтазавод ня вытрымае канкурэнтнай барацьбы, мяркуюць эксперты.

Расейскі рынак, куды скіроўваецца 70—80% прадукцыі Менскага аўтазаводу, імкліва заваёўваеть таньнейшыя кітайскія і больш сучасныя ўропейскія грузавікі. Уздельная вага прадукцыі МАЗу на гэтым рынку, паводле розных ацэнак, скарацілася за апошнія некалькі год удвая — з 30 да 16%. У гэтай сітуацыі беларускаму прадпрыемству, каб ня страціць рынак, імаверна давядзеца кааперація з іншым прадпрыемствам, мяркую эканамічны аглядальнік тыднёвіка «Беларусы и рынак» Аляксандар Алесін.

Паводле ўсясьветнай практикі, інвестыцыі ў грузавое аўтамабілебудаванье будуть мець плён, калі прадпрыемства выпускае штогод ня менш за 80 тыс. аўто, а грошовы зварот кампаніі складае каля 6 млрд ёура. Да прыкладу, МАЗ цягам мінулага году выпуслі 23439 аўто.

Эксперт «БР» мяркую, што зважаючы на тэхналагічныя асаблівасці і структуру бізнесу, найбольш аптымальны варыянт у дадзеным выпадку — кааперацыя з расейскімі вытворцамі цяжкіх грузавікоў. Сярод магчымых партнераў называюцца КамАЗ і група ГАЗ. Прадстаўнікі абедзівюх кампаній паводле неафіцыйнай інфармацыі наведалі менскае прадпрыемства ў лістападзе мінулага году, прычым групу ГАЗ, якая належыць расейскому аўтарху Алегу Дзерыпаску, прадстаўляў старшыня праўлення Сяргей Занозін. У адным з інтэрвю гендэрэктар КамАЗу Сяргей Карогін выказаў меркаванье, што ягонае прадпрыемства і МАЗ маглі бы падзяліць інвестыцыйныя выдаткі. Кіраўніцтва ГАЗу свае намеры адносна Менскага аўтазаводу шырока не афішуе. Аднак візит на завод у па-

чатку студзеня кіраўніка службы кантролю Заволскага завода, таксама падкантрольнага Дзерыпаску, выклікаў хвалю вэрсіяў наконт будучыні МАЗу. На пачатку лютага папаўзлы чуткі пра масавыя звольненні на прадпрыемстве, што магло бы съведчыць пра хуткую зьмену ўласніка завода. У часе апошній прэс-канферэнцыі дырэктарка Фонду дзяржмаёмасці Натальля Жарнасек паведаміла, што ў сьпісе аб'ектаў дзяржаўнай уласнасці, падрыхтаваных да продажу ў 2008 г., МАЗу німа, але ня выключыла, што ён ды іншыя прадпрыемствы ў гэты сьпіс патрапяць. У сяве чаргу старшыня Дзяржкамітэту па маёмагасці Беларусі Георгі Кузьняцоў падкрэсліў, што паасобку беларускія аўтамабілебудаўнічыя прадпрыемствы ня вытрымаюць канкурэнцыі.

Сямён Печанко

СЪЦІСЛА

Нацбанк чакае інвестыцыяў з Захаду

Пра гэта паведаміў старшыня праўлення Нацыянальнага банку Пётар Пракаповіч у часе сустрэчы з А.Лукашэнкам. Паводле старшыні Нацбанку, з пачатку году афіцыйны курс рубля ўмацаваўся на Br 3 у дачыненьні да далаляра ЗША. З пачатку студзеня золатавалютныя рэзэрвы ў нацыянальным вызначэнні вырасцілі больш чым на \$200 млн і складаюць каля \$5200 млн. У гэтым годзе чакаецца прыход некалькіх новых замежных інвестораў у банкаўскую сістэму Беларусі. Вядуцца перамовы з банкамі Нямеччыны, Польшчы, Італіі, Францыі.

Заробак зьнізіўся ў параўнанні зь снегнем

Сярэднія налічаныя заробак (г.зн. «бруднымі») у студзені

ў Беларусі склаў 756 тыс. 332 рублі (352 далаляры ЗША, або 238 ёура). У параўнанні з папярэднім месяцам ён зьнізіўся: у сінезні 2007 г. сярэднія налічаныя заробак складаў 795 386 рублі, паведамляе сайт Міністэрства статыстыкі і аналізу.

Сярэднія налічаныя заробак рабочых і служачых у студзені склаў 778 184 рублі (у сінезні — 818 523 рублі).

Японцы хочуць укласці грошы ў мансія ТЭЦ

Паводле начальніка Спэцыяльнай інспэктыві дзяржкантролю за аховай атмасфернага паветра, азонаванага слою і клімату Міністэрства Сяргея Заўялава, шэсць буйных японскіх кампаній, сярод якіх «Мішубісі», «Міцуї», «Ташыба», хочуць узяць уздел у рэканструкцыі Менскіх ТЭЦ-3 і ТЭЦ-2, а

таксама ў пабудове новага блёку на Менскай ТЭЦ-5. Мінэканомікі Беларусі ўжо ўхваліла штраг праектных ідэяў японскіх кампаній, і тыя пачалі распрацоўваць праектна-капітарысную дакументацыю.

Возім мяса ў малако ў Расею па-старому

Рассельгаснагляд пакінуў для беларускіх прадпрыемстваў ранейшыя ўмовы паставак мясамалочнай прадукцыі ў Расею да 1 траўня 2008 г. Раней быў вызначаны тэрмін да 1 сакавіка. Заплянаваныя на люты праверкі яшчэ 33 прадпрыемстваў — 12 мясаперапрацоўчых, 14 малакоперапрацоўчых, 6 птушкафабрык, а таксама Магілёўскага жэлацінавага завodu — пакуль не праводзіліся. Спэцыялісты Рассельгаснагляду атэставалі 76 з 97 правераных беларускіх прадпрыемстваў,

у тым ліку 26 мясаперапрацоўчых, 47 малочных, 1 птушкафабрыку, 1 комплекс па перапрацоўцы рыбы і 1 сувінакомплекс.

СП;
БЕЛТА

Прадаецца

дзейная жывёлагадоўчая фэрма

да 2500 галоў сувіньня
адначасовай пастаноўкі

Магчымае здаванье ў аренду

Разгледзім іншыя
прапановы
ўзаємавыгаднага
супрацоўніцтва

Тэл.: 8 017 220 59 45

Аляксандар Зьдзівіжкоў: Зъбіраюся памяняць грамадзянства і пісаць раманы

У пятніцу выйшаў на волю чарговы палітвязень.

Касацыйную скаргу па справе Аляксандра Зьдзівіжкова Вярхоўны Суд разглядаў гадзіну. Паседжанье было закрытым: журналісты мусілі чакаць абвяшчэння вынікаў ля ганку суду. Не было ні самога Зьдзівіжкова, якога незадоўга перад тым перавялі з турэмнага шпітала ў СІЗА на Валадарскага, а таксама нікога зь ягоных сваякоў.

Нагадаем, журналіст газэты «Згоды» быў асуджаны на трэх гады турмы за публікацыю карыкатураў на прарока Мухамада.

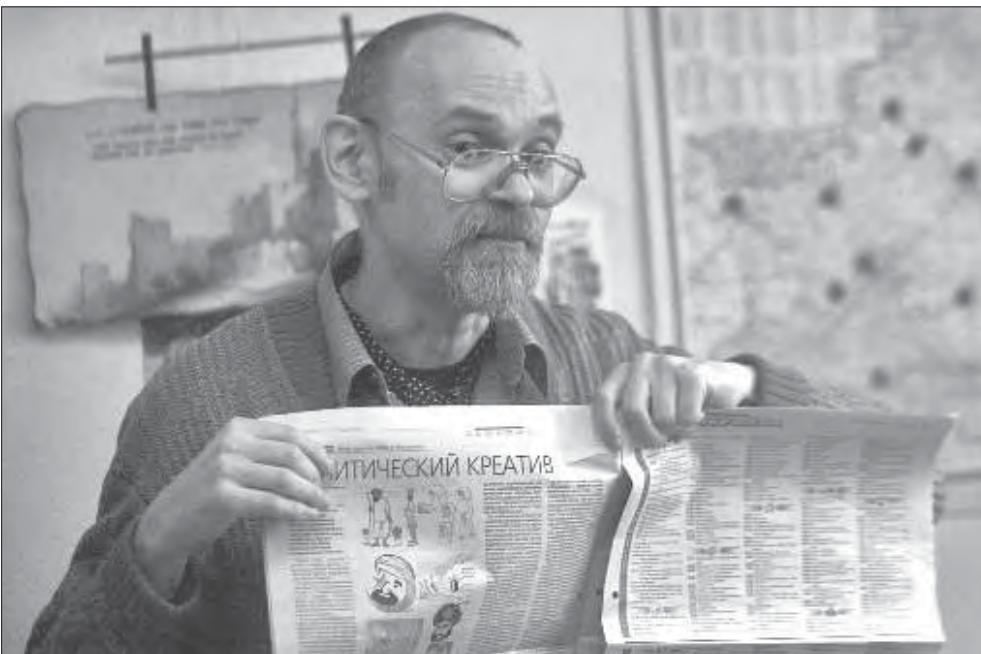
Перагледзець прысуд Зьдзівіжкову заклікалі Эўрапарламент, Amnesty International, шэраг іншых міжнародных праваабарончых арганізацый.

Калегія судзьдзяў Вярхоўнага Суду пастанавіла, што Зьдзівіжкоў сапраўды вінаваты, аднак, «з улікам выключчных абставінаў» — старая маці, стан здароўя асуджанага, — прысуд быў змянены. Тры гады турмы заменілі трыма месяцамі арышту, якія А. Зьдзівіжкоў ужо адседзеў у СІЗА, пакуль ішло съледзтва. Такая самая схема была скарыстаная раней падчас вызваленія маладафронтаўца Артура Фінькевіча.

А. Зьдзівіжкова выпуслілі ў той самы дзень. Але журналісты дарэмна дзьве гадзіны чакалі яго ля варот СІЗА. З турмы яго адразу завезлі на вакзал, каб ехаў дахаты ў Барысаў. З вакзalu журналіст плаехаў да сястры, што жыве ў Менску.

«Калі а 12-й гадзіне мянэ вывелі з камэры, то я чакаў усяго чаго заўгодна: і экстрадынага адпраўлення ў зону, і вяртаньне ў Рэспубліканскі

АНДРЭЙ ПАНКАВЧУК

Аляксандар Зьдзівіжкоў з нумарам «Згоды», за які яго судзілі.

турэмны шпіталь, і пераводу ў іншую камэру, дзе мне б, скажам пчыра, прыйшлося б не салодка, і вызваленіня. Тым ня менш атрымаў вызваленіне», — сказаў Аляксандар Зьдзівіжкоў карэспандэнту «Нашай Нівы».

«НН»: Вы ведалі, што на волю выйшлі іншыя палітвязні?

A3: Так, чуў пра вызваленіне Клімава і іншых палітвязня.

«НН»: З чым Вы звязанаеце вызваленіне?

A3: З інгатыўнай рэакцыяй на арышт міжнароднай супольнасці, а таксама з актыўнай падтрымкай калег-журналістаў.

«НН»: А што было на судзе?

A3: Суд быў цалкам у закрытым рэжыме. Прокуратура даказала сваю поўную некампэтэнтнасць. У аўбіна-вачваньнях гучала, што я мог мець намер для распальвання нацыянальной варажнечы. Тэрэтычна. Але ні суд, ні прокуратура гэтага не даказалі. Вырашылі так, раз ён

мог мець намер, значыць, ім і кіраваўся. Пры гэтым нават на ўлічвалася, што ніякіх наступстваў публікацыя ня мела. Мяне асудзілі за нейкія тэрэтычныя дзеяньні на трэх гады турмы.

«НН»: А што Вы казалі ў сваім апошнім слове?

A3: І судзьдзі, і прокурору я выкладаў сюжэт свайго будучага раману.

«НН»: Вы зъбіраецеся пісаць раман?

A3: Так. Гэта будуць дэльвінікі. Адна дакументальная, другая — у форме баевіку. Кнігі будуць заснаваныя на турэмным досьведзе. Я лічу, што трэх месяцаў турмы — гэта творчая камандзіроўка.

«НН»: Якія ўмовы былі ў турмах?

A3: Магу паўтарыць словаў Салжаніцына і Шаламава: «Лепш пазбегнучы турэмнага досьведу». Лепш абыходзіцца без яго. Але калі ўжо давялося, то трэба выжываць. Калі ў «камэры» было холадна і сырэ, то на Валадарцы я сядзеў у перапоўненай камэры з кры-

мінальнікамі. Нас было паўтара камплекту — на дваццаць нараў трыццаць асуджаных.

«НН»: Доўгі час Вы хаваліся ў Рәсей і Украіне...

A3: Я быў госьцем у некалькіх манастыроў. Ня быў там ні паслушнікам, ні труднікам, праста гасцю.

«НН»: Як Вас затрымлівалі?

A3: Скажам так, калі я знаходзіўся ў вышку, то парушыў некаторыя правілы бясыпекі, таму дазволіў сябе затрымаць. Мяне ўзялі проста з цягніка ў Барысаве.

«НН»: На судзе Вы казалі, што зъбіраецеся мяняць грамадзянства. Не адмовіліся ад гэтай задумы?

A3: Пакуль я ня вырашыў, якое грамадзянства прыму, ці Рәсей: ці Украіны. Грамадзянства зъбіраюся мяняць з думкай, што знаходзіцца на тэрыторыі Беларусі мне не бясыпечна. Я хачу выехаць туды, дзе змагу спакойна працаўваць, не клапоцчыцца пра сваю бясыпеку.

Зыміцер Панкавец

АНДРЭЙ ПЯТКЕВІЧ

Паміж двума съятамі

Съяткаваньне 23 лютага на «Лініі Сталіна».

Абарані слабых, калі адчуваеш сябе моцным. Піша Віталь Тарас.

Карл і Розачка

Ужо даўно нібы сам сабой склаўся міт пра дваістасць беларускага жыцьця. Два календары — грыгарыянскі ды юліянскі, дзьве Беларусі — заходняя і ўсходняя, дзьве души... У наш час зьявіліся дзьве канстытуцыі, два парламенты і нават два адзіны кандыдаты ад апазыцыі.

Тым ня менш, пры больш уважлівым падыходзе, выяўляеца, што гэтая зъява мае зусім не беларускія карані. Дакладней — ня толькі беларускія. Шмат што трывала ўвайшло ў наш побыт і грамадзка-палітычную міталёгію за савецкім часам. Да так і загразла ў съядомасці.

Зразумела, мы памятаем — як не памятаць, што марксісцка-ленінская філязофія (і тут два ў адным!) мае трох крыніцы і трох складовыя часткі. Аднак, масавая съядомасць, асабліва, калі гэта съядомасць масы масаў, паводле сваёй схемы нагадвае кампутар, у аснове працы якога ляжыць прынцып дваістай систэмы зьлічэння: 1 — 0, так — не. Можна працягнуць: за —

супраць, свой — чужы... І той, хто хоча маніпуляваць падобнай систэмай, ахвотна карыстаеца гэтым прынцыпам. Прыйчым, як у адносінах да «сваіх», гэтак і «чужых». (Ад перастаноўкі гэтых паняткаў месцамі сумы не зъмяніяеца.) Так, на зъмену Марксу і Энгельсу прыйшлі Ленін і Сталін. Але ж і ворагі звычайна хадзілі парамі: Зіноўеў і Каменеў, Бухарын і Рыкаў, вэйсманісты-марганісты. Толькі Троцкі стаяў як бы адасоблена — бо яму адводзілася роля антаганіста вялікага правадыра Сталіна. За што яму і раскроілі напалам чэрап ледарубам.

Ну, а потым лік ворагаў пайшоў ужо на тузіны.

І заўсёды ў першых шэрагах заставаліся марксісты-ленінцы. Як казаў стары менскі кравец з успамінаў майго бацькі: «Марксісты-ленінцы... Адны — марксісты, другія — ленінцы...» Нават вычварэнскае «партия і Ленін — блізьняты-браты» (!) успрымаліся народам як цалкам нармальная мэтафара.

У савецкіх назвах вуліцаў у кожным горадзе прысутнічаюць толькі аднолькавыя

прозвішчы бальшавікоў, троі К — Калінін, Кіраў, Куйбышаў. Ёсьць яшчэ абавязковая пара вуліцаў, знаёмая кожнаму зъ дзяцінства: Карла Лібкнекта і Розы Люксэмбург. Свайго роду камуністычны варыянт Рамэа і Джульеты. І нікому ўжо даўно німа справы да абставінаў трагічнай гібелі гэтых дзеячаў німецкай сацыял-дэмакратыі, асабістасе жыцьцё якіх ніяк не перасякалася. Ніводзін карэнны менчук ня зъдзівіцца, пачуўшы слова: я еду на «розачку», ці я жыву на «карлачкі». А каго зъдзіўляюць назвы кшталту завод «Серп і Молат», ці алоўкі «Сака і Ванцэці»?

«Мы красные кавалеристы...»

Сваё ганаравае месца ў гэтай галерэі дваістых адлюстраваньняў (як неабходнай часткі дурной бясконцасці) займаюць вясновыя съявы 23 Лютага і 8 Сакавіка. Успомніць пра Дзень абаронцы Айчыны і Узброенных Сілаў Беларусі (бачыце, зноў два суб'екты ў адным съяце) з новай сілай прымусіла съяткаваньне 90-годзьдзя тых Узброенных Сілаў. Іх гісторыя афіцыйна атаясамліваеца з гісторыяй Савецкай Арміі. Да «юбілею»

быў прымеркаваны адмысловы дакументальны фільм «Салдаты Радзімы», які выйшаў на канале СТВ. У стварэнні яго ў якасці кансультантаў бралі ўдзел беларускія навукоўцы-гісторыкі. Іхныя прозьвішчы і навуковыя ступені пазначаны ў тытрах пры канцы фільму.

Але ж пытаньне — якое дачыненне Ўзброенныя Сілы сучаснай Беларусі маюць да Савецкай альбо Чырвонай Арміі, і прычым тут 23 лютага — так і застаецца без адказу.

Цікавы аналіз паходжання гэтай даты падаў у расейскай праграме радыё «Свабода» Ўладзімер Тольц. Вывяўляеца, што няма за ёй, па-сутнасці, ніякай гісторыі. 28 студзеня 1918 году выйшаў дэкрэт за подпісам старшыні Саўнаркаму Леніна аб стварэнні рэгулярнага войска. Здавалася б — чаму б большавікам ня ўзяць гэтую дату і не адзначаць яе? Але адбыўся бюракратычны збой.

Адзін з большавіцкіх правадыроў Каменеў на нейкай нарадзе прапануе разгледзець пытаньне пра сівяткаванье дня Чырвонай Арміі на паседжанні 17 лютага, потым гэтае пытаньне пераносіцца на 23-га... Ніякіх афіцыйных мерапрыемстваў так і не прызначана. Не да таго, відаць, было. Акурат у тых дні немцы пад Псковам моцна б'юць наспех сфрамаваныя часці РККА. А ўжо 5 сакавіка вядомы большавіцкі камісар Дыбенка ўцякае з фронту пад Нарвай і ледзь не трапляе пад вайсковы tryбунал.

Пра ўсё гэта пісалася раней, і не аднойчы. Але тут варта згадаць, што падзеі зімы—весны 1918-га году падчас Першай усясьветнай вайны мелі сапраўды гістарычнае значэнне. І ня толькі для Расеі, але, у першую чаргу, для Беларусі. На самым канцы сінегня 17-га большавікі разганяюць Першы ўсебеларускі з'езд. А ўжо 21-га лютага 18-га зъяўляеца Першая Ўстаўная грамата да народаў Беларусі, фармуеца першы беларускі ўрад. Неўзабаве Трэцяя Ўстаўная грамата абвесьціць стварэнніе Беларускай Народнай Рэспублікі.

Гэта стане магчымым не ў апошнюю чаргу ў выніку наступу нямецкіх войскаў.

Але пачатак беларускай дзяржаўнасці, 90-годзьдзе БНР сучасную афіцыйную пропаганду не цікавіць. Дарэчы, не цікавіць яе, насамрач, і гісторыя РККА, якую стварыў і праславіў Леў Троцкі. (Менавіта яму прыпісваюць, між іншага, ідэю выбраць эмблемай войска пяціканцовую чырвоную зорку, перагорнутую канцом уніз.)

Дзяржаўная пропаганда прысьвячае фільм «салдатам радзімы». Быццам размова вядзеца пра нейкую абстрактную радзіму, а не пра Беларусь. У фільме гаворыцца і пра нейкага «абстрактнага ворага», які пагражае ёй з Захаду і якому ў кожную хвіліну можа дать адпор войска, «трэцяе паводле сілы ў СНД».

Простая баба

Калі ж вяртакца да тэм даты 23 лютага, дык яна мела і мае роўна столькі сэнсу, колькі дзень 8 сакавіка. Дарэмна шукаць сэнс гэтага большавіцкага сівята ў нейкіх старажытна-рымскіх сатурналіях альбо ў асобе Клары Цэткін. (Але як жа на яе забудзесься — акрамя «розачкі» і «карлачки» ёсьць жа ў нас і «кларачка».) Яны, гэтыя сівяты, маюць значэнне менавіта ў сваім тандэме. Рабочы і калгасыніца, серп і молат, Дзень Савецкай Арміі і Дзень міжнароднай салідарнасці жанчынаў — ім наканавана было заўсёды стаяць побач і сымбалізаваць сабой адзінства. Адзінства чаго і каго? Ну, ясна — партыі і народу. Непарушны блёк камуністаў і беспартыйных.

«І вось стаю я перад вамі, простая расейская баба...» Гэтыя слова герайні фільма «Член ураду» былі, можна сказаць, квінтэсэнцыяй савецкай жанчыны. І таго сівята, якое савецкія жанчыны, а разам з імі і савецкія мужчыны, мусілі сівяткаваць.

Вядома, зь цягам часу акцэнт у сівяткаванні перасунуўся з «міжнароднай салідарнасці»

(што, дарэчы, зусім неблагая зьява сама па сабе) на жанчынаў. Але ўсё адно на ім заставалася кляйно афіцыёзу, чагосьці саладжава-казённага, як шакаляд «Алёнка» ці парфум «Красная Москва». Характэрны жарт позненавецкага часу: выпусьцілі партыю новай жаночай парфумы «Вось салдаты ідуць». Чым не ідэальнае спалучэнні 23 лютага і 8 сакавіка?

Нягледзячы на ўсе спробы начальства ачалавечыць «жаночае сівята», на ім заставаўся налёт нейкай штучнасці. Вось дзень шахтара, вось дзень чыгуначніка, вось дзень работніка гандлю. А вось і прафэсійнае жаночае сівята. Сівята ткачых і домработніц, даярак і камсамольскіх важатых, кладаўшчыц і парадзіх. Усім ім трэба дарыць кветкі і казаць харошыя слова. За іх можна ў трэба выпіваць. І вось ужо жанчыны самі не адстаюць ад мужчынаў ва ўмсніні «нарэзанца» да непрыстойнага стану ў гонар сацыяльна-полавага сівята.

Ва ўсім гэтым віны жанчынаў, вядома, няма. Ёсьць віна мужыкоў, якія перасталі адчуваць сябе мужчынамі. Яны адчуваюць сябе адно толькі падначаленымі альбо начальнікамі (зноў той самы «дуалізм» сівядомасці: ты начальнік — я дурак, і наадварот). Альбо, можа, абаронцамі айчыны, альбо «часткай агульной справы», альбо яшчэ чымсьці... Але толькі не людзьмі, не індывідуальнасцямі, якія могуць і павінныя несьці адказнасць у дачыненіні да іншых. Найперш — да маці, да каханай жанчыны. Ніхто не забараняе цалаваць любімых і дарыць ім кветкі 8 сакавіка. Як і ў кожны іншы дзень ўсё жыцьцё.

Але для гэтага спачатку трэба адчуць сябе чалавекам, а ня праста «карысным членам грамадзтва» ці «абаронцам узброеных сілаў». Ад чаго іх абараняць?

Абарані слабых, калі адчуваеш сябе моцным. Для гэтага ня трэба чакаць ніякіх датай і сівятаў.

Папа Бэнэдыкт XVI на Плошчы Свабоды

1 сакавіка 2008 г. з нагоды VI Эўрапейскага дня студэнтаў а 18-й адбудзеца тэлемост, які ўпершыню ў гісторыі злучыць Менск і Апостальскую Сталіцу. Ён будзе звацца «Эўропа і Амэрыка разам для пабудовы цывілізацыі любові». Сёлета праз тэлемост з Папам Бэнэдыктом XVI зможа пагаварыць моладзь з Румыніі, Італіі, Францыі, Гішпаніі, ЗША, Кубы, Бразыліі, Мэксыкі, Эквадору й Беларусі.

Тэлесыгнал зь менскай Катэдры праз спадарожнікавую сувязь будзе перадавацца ў Ватыкан. На вон-

сем плязмавых экранаў у Катэдры і на вялікі экран на плоццы перад ёй будзе падавацца сыгнал, атрыманы з Ватыкану. У Менску будзе працаўцаць пяць тэлекамэр. Будуць арганізаваны сінхронны пераклад з італьянскай, ангельскай, партугальскай, гішпанскай, французскай моваў.

Тэлемост пачненца а 18-й паводле менскага часу ўрачыстым унісеньнем крыжа ў залю Паўла VI у Ватыкане. Першым горадам-удзельнікам тэлемосту стане Таледа. Маладыя людзі з Гішпаніі прачытаюць урывак са Святога

Пісьма ў распавядуць аб сваім шляху веры. Затым наступіць чарга Апарэсіды (Бразылія), адкуль будзе працытаны ўрывак з апошняй энцыклікі Бэнэдыкта XVI «Збаўленыя праз надзею» і прагучыць асабістасць съведчаньне аднаго са студэнтаў. Трэцім горадам стане Лёха ў Эквадоры. У 18.55 у залю прыбудзе Бэнэдыкт XVI, які прыме па чарзе прывітаны кожнай з краінай, злучаных тэлемостам: з Таледа, Апарэсіды, Лёхі, Нэапалю, Гаваны, Мэхіка, Авіньёну, Вашынгтону, Бухарэсту й Менску.

Пасьля прывітання Папы арцыбікуп Менска-Магілёўскі Тадэвуш Кандрусеўіч распачне ўспамін дароў Святога Духу. Будзе запаленая адна з сямі сьвечак, размешчаных каля алтара, і адначасова першая сьвечка запаліца ў краінах-удзельніцах. Затым адбудзеца малітва Ружанца. Будзе чытацца адна з чатырох частак — Хвалебная — па чарзе студэнтамі з Гаваны, Нэапалю, Мэхіка, Авіньёну й Вашынгтону. Кульмінаций тэлемосту стане ўручэннне Святым Айцом энцыклікі. Тоє ж зробіць Мітропаліт Кандрусеўіч у Менску: уручыць тэксты энцыклікі маладым людзям. Пасьля тэлемосту маладзі застанецца ў Катэдры на ўсю ноч ў малітоўным чуйнаваньні.

Сяргей Харэўскі

Менскі мячэт нарэшце дабудуюць

Узвядзенне святыні пачалося 18 лютага 2004 г., але было прыпыненае ў звязку з тым, што Ліга ісламскага съвету спыніла фінансаванье — а на менскі мячэт трэ было больш як 2 млн даляраў — з палітычных меркаванняў. У той час адбылося колькі выпадкаў апаганяньня мусульманскіх могілак і нават спробаў падпалаў мячэт.

Ціпер фундацыя аднавіла фінансаванье зь перадумоўкою, што будынак мячэту ніколі ня будзе здавацца ў арэнду ці выкарыстоўвацца з камэрцыйнымі мэтамі. Нядайна было падпісаное пагадненне з Ісламскім культурным цэнтрам Рэспублікі Беларусь на будаўніцтва найбліжэйшым часам мільёна расейскіх рублёў (каля 90 млн беларускіх рублёў). Як кажа духоўны лідэр бела-

рускіх мусульманаў, муфты Абу-Бекір Шабановіч, гэту ж суму пералічыць і Рада муфтыяў Рэспублікі Беларусь.

Архітэктурны комплекс мячэту будзе ўключаць школу, музэй, бібліятэку, выдавецкі і культурны цэнтар. Вонкавы выгляд самай бажніцы будзе адпавядыць колішняму. Ранейшы мураваны мячэт быў асьвячаны ў 1902 г. і знаходзіўся на вул. Малая Татарская, у Ракаўскім перадмесці. Гэта быў пекны будынак у духу маўрытанскага дойлідства, з прасторнай заляю, вялікім купалам і гожым мінарэтам, што сягнуў 35 метраў у вышыню й доўгія гады панаваў над навакольлем. У 1949 г. мячэт быў зачынены і перададзены пад клуб рачнікоў Добраахвотнага таварыства судзеяньня флётут. У 1962 г. гэты найпрыгажэй-

Так выглядаў менскі мячэт.

шы будынак зьнеслыі бяз дай прычыны. Пазней на падмурках ісламскае съвятыні паставілі гатэль «Юбілейны»... Уладнчац быў зьнішчаны ў старых часах мусульманскі мізар (могілкі) на скрыжаванні вул. Тарханава і Грыбаедава, дзе плянавалася будаўніцтва тэнісных кортаў. Менавіта таму гэтая тэрыторыя ў Менску

была перададзеная вернікам-мусульманам яшчэ ў савецкі час, на початку 1990-х.

Новы мячэт, паводле старавіннага ўзору, стане яшчэ адной адметнасцю беларускага архітэктуры. Уладнчац быў зьнішчаны ў старых часах мусульманскі мізар (могілкі) на скрыжаванні вул. Тарханава і Грыбаедава, дзе плянавалася будаўніцтва тэнісных кортаў. Менавіта таму гэтая тэрыторыя ў Менску

**СХ, з выкарыстаннем
інфармацыі БелАПАН**

СЪЦІСЛА

Найлепшы фільм году — змрочны трэйлер «Старым тут ня месца»

Цырымонія ўручэння прэмii Амерыканскай акадэміі мастацтваў прайшла ў нядзелью ў тэатры «Кодак» у Лос-Анджеlessе.

Оскара ў намінацыі «Найлепшы мастацкі фільм» паводле вынікаў 2007 г. атрымала стужка братоў Коэнau «Старым тут ня месца» (No Country for Old Men).

«Оскар» за найлепшае выкананне галоўнай жаночай ролі дастаўся французскай акторцы Мэрыён Катыяр за фільм «Жыцьцё ў ружовым колеры» (La Vie en Rose). Найлепшым выкананцам мужчынскай ролі прызнаны Дэніэл Дэй-Льюис, які сыграў у фільме «Будзе кроў».

Другі том «Ваенай гісторыі беларускіх земляў»

Выдавецтва «Логвінаў» апублікавала II том кнігі Ягора Новікова «Ваеннае гісторыя беларускіх земляў да канца XII ст.», прысьвячаны двум апошнім ізрыядам раннесярэднявечнай гісторыі. Час магутнасці працягваецца ад 970-х да 1101 г. і адзначае росквіт Полацкага княства і Кіеўскай дзяржавы, у склад якіх уваходзілі беларускія землі. Час міжусобных войнаў ахоплівае 1102—1200 г. Дасыледаванне закранае і падзеі гісторыі Смаленшчыны, Чарнігавшчыны, Літвы, якія гаўскі і Падоляшча, разглядаючы іх як неад'емную частку беларускай палітычнай і этнічнай гісторыі.

У менскім пэдуніверсітэце ўядуць азэрбайджаназнаўства

Між Педуніверсітэтам імя Максіма Танка і Бакінскім славянскім універсітэтам падпісаная дамова пра супрацоўніцтва. Адзін з пунктаў уключае ў сябе адкрыццё ў ВНУ дзівюх краінаў новых спэцыяльнасцяў: у БДГУ — «азэрбайджаназнаўства», а ў БСУ — «беларусазнаўства».

Күцеінскі манастыр чакае рэстаўрацыі

Замоўцам выступае Віцебская япархія. Завершыць наўку і практычную дакументацыю работ першага этапу прадугледжана да 10 траўня. Мяркуецца, што першы этап фінансаваныя работ па Күцеінскім манастыры пачненца ў 2009 г.

Глобус вызначыў пераможцаў

2 сакавіка, у 11.00, у кавярні «Акварыюм», што ва ўніверсаме «Цэнтральны», адбудзеца ўручэнне літаратурнай прэмii «Залатая літара — 2007». Прэмію ўручыць яе заснавальнік — мастак і літаратар Адам Глобус.

Пасля адбору з 17 кандыдатаў на літаратурную прэмію прэтэндавалі дзеяльныя: Сяргей Харэўскага

«Гісторыя мастацтва і дойлідства Беларусі» ды Севярына Квяткоўскага «Фрашкі да пляшкі».

Галасы ў інтэрнэт-апытнанні падзяліліся амаль пароўну. Заснавальнік абвесьціў пераможцамі абодвух і павялічыў памер прэмii ўдвай.

**ЯС, БЕЛТА,
«Рэспубліка», ВВС**

Забойцу карэліцкай школыніцы асудзілі на пажыцьцёвае зньяволенъне

Паседжаньне суду Карэліцкага раёну праходзіла пад узмоцненай аховай. У ходзе съледства высьветлілася, што асуджаны В.Д., вызваліўшыся паслья чарговага зньяволенъня ў пачатку мінулага году, зьдзейсніў яшчэ адно згвалтаванье.

Сям'ю асуджанага ў Карэлічах ведае кожны: летася ягоны малодшы брат ударыў нажом у сыпіну аднаклясьніка, калі той адмовіўся даць паслухаваць музычны дыск. Нагадаем, 3 жніўня 17-гадовая жыхарка Карэлічаў (Гарадзеншчына), не вярнулася дамоў. Па трывозе ўзынялі асабісты склад Карэліцкага РУУС, з Горадні прыехалі экспэрты. Пашукі цягнуліся дзесяць дзён. На допыты выклікалі ўсіх падазроных. Асаблівую цікавасць выклікаў тройчы асуджаны мясцовы жыхар, які колькі месяцаў таму вызваліўся з турмы, дзе адбываў пакаранье за згвалтаванье. Малады чалавек ня меў алібі на той вечар, а найбольшас падазрэньне выклікала то, што неўзабаве паслья зньікненъня дзяўчыны ён, нібыта, набыў мабільны тэлефон, акурат такі, як у зньіклай. Падвёў падзраванага і дэтэктар маны. У выніку малады чалавек пагадзіўся даць съведчаныні і паказаў съледчым месца, дзе схаваў цела дзяўчыны. Маці асуджанага ў часе съледства заяўляла, што яе сына прымусілі падпісаць прызнанъне, і абяцала звярнуцца па дапамогу асабіста да Лукашэнкі.

Сямён Печанко

Нідэрляндзец заліў цэмэнтам беларускую жонку

Цела 26-гадовай мячанкі Кацярыны было знайдзена 18 лютага. Зынкненъне Каці і яе дачкі заўважылі беларускія сваякі ў красавіку 2007 г. Паліцыя Нідэрляндаў высьветліла, што Ніколь і яе бацька знаходзіліся ў краіне. Робэрт Ян казаў, што ягоная жонка адна зъехала ў Беларусь. Беларуская сям'я абвяргала. Тым часам Робэрт з дачкой і, магчыма, новай сяброўкай зъехаў адпачываць у ЗША, у Флорыду. Аднак там іх знайсці не ўдалося.

18 лютага паліцыя ўзламала замок у доме Брокель і знайшла цела Кацярыны. Парэшткі беларускія былі залітыя будаўнічай сумесісю і ляжалі ў скрыні ў пакой 4-гадовай Ніколь.

Галоўным падзраваным зьяўляецца Робэрт. На думку паліцыі, дзіця дагэтуль зь ім. Робэрт Ян Брокель — уладальнік рэстаранна-гатэльнага бізнесу і невялікага бардэлю. Лічыцца, што ён зъехаў, калі бардэль збанкрутаваў.

У беларускае пасольства ў Нідэрляндах пакуль не паступала ніякай інфармацыі пра гэты выпадак.

У Лоеве сынаў сабака загрыз маці

Ноччу 22 лютага ў Лоеве (Гомельшчына) сабака байцоўской пароды бульмастиф загрыз жанчыну, 1943 г.н. Сабака належала сыну загінулай, прадпрымальніку, які трymаў яго для аховы тавараў. У дзень трагедыі сын рыхтаваўся да нейкай

паездкі, сабаку адвёў да маці. Паводле папярэдняй інфармацыі, жанчына памерла ад цялесных пашкоджаньняў або болевага шоку.

Салдаты напракат

Камандзір адной з частак Бабруйскага гарнізону здаваў салдатаў у арэнду камэрсанту. За рабсілу афіцэр атрымай ад удзячнага бізнесмена «ганарар» у 100 тыс. рублёў. І гэта быў не адзінкавы выпадак, калі камандзір часткі салдацкім рукамі паляпшаў свой дабрабыт. Як высьветліла пракуратура, камандзір таксама «пазычай» сваіх падначаленых адной фірме для пагрузкі і разгрузкі садавіны.

За злоўжыванье ўладай суд прыгаварыў маёра да 3 месяцаў арышту. Таксама ён звольнены з Узбросеных Сілаў.

У Барысаве атруціліся газам 14 школьнікаў

У адной з барысаўскіх школаў на першым паверсе быў распылены невядомы газ. 14 школьнікаў былі шпіталізаваныя. Цяпер ужо ўсіх павыпісвалі. Міліцыя высьвятляе акаличнасці справы.

Вецер нарабіў шкоды

204 паселішчы ў 23 раёнах пацярпелі ад моцнага ветру ў мінулыя выходныя. Вецер пашкодзіў стрэхі 104 жылых дамоў і 393 сельскагаспадарчых пабудоваў. У выніку абрываў ліній электраперадач абысточанымі былі 495 паселішчаў. Найбольш адмоцнага ветру пацярпелі Берасцейская й Гарадзенская вобласці.

Унікальная навальніца ў Менску

У Беларусі ўnoch на 23 лютага месцамі, пераважна на поўдні краіны, прыгрымелі першыя сёлетнія навальніцы. Гримоты ў лютым — зъява надзвычай рэдкая для Беларусі, такое здарэсце адзін раз у 25—50 гадоў, а начныя навальніцы ў гэту пару году — увогуле зъява ўнікальная. У Менску, да прыкладу, начныя навальніцы ў лютым яшчэ не адзначаліся ні разу за ўсю гісторыю назіраньня.

Навальніца была выкліканая выключна высокай актыўнасцю атмасферных працэсаў. Магутны цыклён рушыў цераз скандынаўскія краіны да ўсходу, пры гэтым актыўны атмасферны фронт з Атлянтыкі літаральна пранёсся па тэрыторыі Беларусі з хуткасцю 80 км/г углыб кантынэнту. У выніку ў вобласці значных тэмпературных контрастаў і ўзыніклі навальніцы.

Рэкорд наадварот

Упершыню паслья 2002 году беларускія біятляністы засталіся без медалёў чэмпіянату Эўропы. 24 лютага, у заключны дзень спаборніцтваў, у эстафэтных гонках мужчынскі і жаночыя квартэты занялі сёмыя месцы. За мужчынскую каманду выступалі Сяргей Новікаў, Аляксандар Сыман, Сяргей Сімцоў і Рустам Валіулін, за жаночую — Анастасія Грушэцкая, Надзея Скардзіна, Карына Савосік і Вольга Цецярук. У агульным медальным заліку ЧЭ-2008 першое месца падзялілі Расея і

Ўкраіна (па 3, 1, 2). Далей — Малдова, Польшча (па 1, 0, 0), Нарвегія (0, 3, 1), Чехія (0, 2, 2), Нямеччына (0, 1, 0) і Баўгарыя (0, 0, 1). Эўрапейскае першынство 2009 г. пройдзе ва Ўфе (Расея).

Тэхагляд падаражэў на чвэрць

Тарыфы на правядзенне дзяржаўнага тэхнічнага агледу транспартных сродкаў на дыягностычных станцыях Беларусі павышаны ў сярэднім на 25%. Кошт правядзення дзяржтэхагляду легкавога аўтамабіля (бэнзін) складзе 24400 рублёў (раней 19500), з дызэльным або газавым рухавіком — 25900 (было 20700), матацыкла ці

матаролера, матацыкла з вазком — 11100 (раней 8900), аўтобуса — 32500 (26000), грузавіка — ад 28800 да 42500, прычэпаш — ад 8100 да 22500.

Магілёўскі час

На магілёўскай ратушы ўсталююць эксклюзіўны мэханічны гадзіньнік. Адмыслуўцы кажуць, што пасыпець да 9 траўня. Менавіта да гэтай даты маюць завершыць будаўніцтва новай магілёўскай ратушы.

Электрычкі стануць хутчэйшымі

Беларуская чыгуночка павялічвае аб'ём пасажырскіх перевозак. На самых перагружаных кірунках — Стоўбцаўскім і Барысаўскім — уводзяцца дадатковыя

электрацягнікі. Хутчэй можна будзе даехаць таксама з Асіповічай у Гомель, з Маладэчна ў Ліду і з Воршы ў Віцебск. Прывычных пунктаў на гэтых участках чыгункі стане меней. Разглядаецца магчымасць зьяўлення новых хуткасных маршрутаў у кірунку Менск — Баранавічы — Берасьце.

Інфляцыя — 100000%

Інфляцыя ў Зымбабвэ пабіла свой жа рэкорд і перакрочыла псыхалягічную адзнаку ў 100.000%. Пры гэтым зымбабвійскія прафсаюзы агучваюць лічбу 150.000%. Многія аналітыкі бачаць прычыну эканамічнага крывацу ў замельнай рэформе, калі ў белых, якія валодалі 80% земляў,

былі сканфіскаваныя фэрмы й перададзеныя пасяля чарнаскурым сялянам: гэта рэзка скаращіла прыток інвестыцый у краіну ды балюча ўдарыла па эканоміцы Зымбабвэ.

Аднак прыхільнікі презыдэнта краіны Робэрта Мугабэ адзначаюць, што ў пачатку XX стагоддзя брытанскія калонізаторы адабралі ў мясцовага насельніцтва ўрадлівия палеткі. На іхнюю думку, крэзіс выкліканы эканамічнай блякадай, якую зладзілі Зымбабвэ Вялікабрытанія й ЗША, незадаволеная гэтай рэформай.

**Паводле naviny.by,
БелаПАН,
Эўрапейскае радыё
для Беларусі,
«Звязда», БЕЛТА, АФН**

Дынастыя Кастра

Даўно чаканая замена камандантэ Фідэля на пасадзе старшыні Рады міністэрства Кубы ягоным братам Раулем выклікала ў съвеце хвалю цікаласці да новага кубінскага кіраўніка. Што ж вядома пра Кастра-малодшага? Рауль на пяць гадоў маладзеішы за брата. Гэта значыць, што ён нарадзіўся, калі іхныя бацькі ўжо былі жанатыя. Фідэль бацька Анхель Кастра прызнаў пазней. Дон Анхель паходзіў з Галісіі, найбяднейшай правінцыі Гішпаніі. Яго можна назваць чалавекам, які зрабіў сябе сам. Пачынаў ён як просты рабочы, а скончыў жыцьцё гаспадаром пукровых плянтацый і ліманадных заводаў. Няпростай асобай была і маці братоў Кастра Ліна Рус. Чуткі прыпісалі ёй вядзьмарства, дзякуючы якому яна, пакаёў-

ка, і стала жонкай свайго пана.

У Анхеля і Ліны было трох сыновей, малодшым з якіх зьяўляецца Рамон. Зы ім сустракаліся падчас паездкі на Кубу Васіль Быкаў і Мікалай Маткоўскі. Рамон, паводле ўласных словаў, «просты лятыфундyst... у рэвалюцыі ня ўдзельнічыў... Двух рэвалюцыянераў для сям'і даволі» (чытуецца паводле кнігі В. Быкава «Доўгая дарога дамоў»). Што тычыцца Рауля, то ён разам з старэйшым братам скончыў езуіцкі калегіум і Гаванскі ўніверсітэт. Рауль раней за Фідэля стаў камуністам, далучыўшыся да Народна-сацыялістычнай партыі Кубы (Кампартыі). Ужо ў 1953 годзе Рауль прадстаўляў кубінскі камсамол на съвяце камуністычнай моладзі ў Бухарэсце. Ад Беларусі там прысутнічаў малады Іётар Машэраў.

Тым ня менш, няма падставаў казаць пра уплыў Рауля на Фідэля. Было, хутчэй, наадварот. У тым жа 1953 г. Рауль удзельнічае ў знакамітым штурме казармаў Манкада. Трэба сказаць, што спачатку кубінскія камуністы зусім не падтрымлівалі Фідэля. З тых часоў лёс братоў непадзельна звязаны з рэвалюцыяй. Разам яны знаходзіліся ў турме дыктатара Батысты. Разам узнічальнівалі рух у С'ера-Маэстра. Разам увайшлі ў Гавану. У кубінскім кіраўніцтве сферай Рауля заўжды былі ўзброенныя сілы. Пад ягоным кіраўніцтвам армія Кубы стала адной з найлепшых у Латынскай Амерыцы. Рауль мае званыне генэрала. Такім чынам, паводле вайсковай ярархіі, ён стаіць нават вышэй за старэйшага брата. Камандантэ значыць «маёр». Аднак, як съведчыць дачка Фідэля Аліна, ейны дзядзька «ня можа нічога зрабіць бяз згоды свайгога брата». Сваю паслухмянасць

камандантэ генэрал Кастра засвідчыў падчас так званай справы Ачоа, калі судзілі эліту кубінскай арміі. Разам з Фідэлем Рауль прысутнічыў на судзе і ўхваліў съяротны вырак героям рэвалюцыі. Ціпер Рауля наразіце звязіўся шанец выйсыці зь ценю знакамітага брата. Адным з першых яго крокуў у новай ролі быў асыярожны зварот да ЗША з працягом наладзіць стасункі. Рэакцыя Вашынгтону была прадказальнай. «У братоў Кастро праблемы з уласным народам, а не са Злучанымі Штатамі», — гаворыцца ў заяве Дзярждэпартамэнту. Што яшчэ можа зрабіць Рауль? Некаторыя чакаюць ад яго рэформ кітайскага тыпу. Незразумела, прайду, як тое, што зь вялікім цяжкасцямі было зроблена ў вялізарным Кітаі, можна паўтарыць на Кубе. Ясна адно, часы рэвалюцыі мінулі, і Рауль, напэўна, гэта разумее.

Вацлаў Шаблінскі

Борыс цкуюць тымі ж мэтадамі, як колісь Быкава

У Горадні невядомыя ўчынілі правакацію супраць старшыні непрызнаванага ўладамі Саюзу палякаў у Беларусі.

Вярнуўшыся дадому, Анжаліка Борыс заўважыла на дзвярах намаляваны фарбай чорны крыж. Перад дзвярьдзіма кватэры ляжалі сасновыя галінкі — прыкмета таго, што ў хаце знаходзіцца нябожчык. Чорныя крыжы невядомыя намалявалі таксама і на ўсіх чатырох вокнах кватэры.

За апошні час гэта далёка ня першы інцыдэнт: цягам некалькіх месяцаў невядомыя пшэсць разу залівалі дзвярныя замкі клеем, у выніку чаго іх даводзілася зъмяняць, а мінтай восеньню намалявалі на дзвярах кватэры Анжалікі Борыс зорку Давіда.

Борыс жыве на першым паверсе хрущоўскага дома.

Цяпер старшыня Саюзу палякаў выклікала супрацоўнікаў міліцыі, якія засведчылі факт злачынства. Пакуль А.Борыс устрымліваецца ад каментароў і лічыць, што расцеславаньнем справы павінныя займацца праваахоўныя органы.

— Мне пакуль складана ска-

заць, хто і дзеля чаго гэта робіць. Міліцыянты, калі атрымліваюць загад сачыць за мной, робяць гэта дзень і нач. Хай жа з такім поспехам і стараньнем ахоўваюць маю кватэру.

Як съведчыць практика, супрацоўнікі гарадзенскай міліцыі не раскрылі пакуль ніводнага злачынства, зদзейненага ў дзячынені да дзяячаў апазыцыі.

Амаль тымі ж способамі са-

вецкія спэцслужбы ў Горадні ў 1960-я гады спрабавалі дэмаралязванаць і схіліць да эміграцыі Васіля Быкава, які тады працаў у горадзе над Нёманам.

МБ; інф. радыё «Рацыя»

18 лютага

Новая крымінальная справа за графіці

Супрацоўнікі гарадзенскай міліцыі перадалі ў суд справу **Аляксандру Сарнову**, які ноччу 17 снежня нанёс на сценах двух дамоў графіці «Вярніце ільготы». Цяпер А.Сарноў знаходзіцца ў шпіталі. **Съедчы Шкулепа**, які вядзе справу, наведаў 23-гадовага юнака ў мэдустанове, дзе ўзяў у Аляксандра падліку аб ніявізьдзе і паведаміў пра перадачу справы ў суд. Спачатку хлопца вінавацілі паводле арт.341 КК («Алаганьванне пабудоў і і псаваньне маемасці»), які прадугледжвае максымальная пакараньне ў выглядзе арышту тэрмінам да 3 месяцаў. У суд пайшла справа, у якой абвінавачанье прад'яўлене паводле арт. 339 КК («Хуліганства»), максымальны тэрмін зняволеня — да 3 гадоў турмы.

19 лютага

У Салігорску Шрэка не пакажуць «праз грып»

Аддзел адукациі Салігорскага райвыканкаму забараніў у школах гораду прэзентацыю беларуска-моўнага мультфільму «Шрэк-3». Паказ мусіў адбыцца 22 і 27 лютага. Яшчэ на пачатку лютага сібіры незарэгістраванага «Маладога фронту» з'вярнуліся ў раённы аддзел адукациі з пратановай зладзіць прэзентацыю мультфільму, спалучыўшы яе з сутэрней з пісьменнікам Уладзімерам Арловым. Аднак арганізатары атрымалі адмову, патлумачаную «ненамагчымасцю правядзення сутэрні і прэзентацыі ў сувязі з эпідэміяй грыпу».

Вызвалілі Аляксандра Крутога

Судовая калегія па крымінальных справах Менскага аблсуду адміністрацыйнага пасядання суду Нясьвіскага раёну ад 24 студзеня па абвінавачваныні **Аляксандра Крутога** ў публічнай абразе презідэнта Беларусі і адміністрацыйнай вытворчасці паводле ягонай справы і рашэнніне аб прымусовым лячынні. Нагадаем, Нясьвіскі суд прызнаў, што дзеяньні асуджанага не насуць вялікай пагрозы для грамадзтва, таму крымінальную справу спынілі, а Крутога вызвалілі ад пакарання. Аднак праваабаронцу прызначылі прымусовую лячынну ў псыхіяtryчнай бальніцы са звычайнай наглядам, паколькі судова-мэдыцынская экспертыза выявіла ў яго паранаідалную шызафрэнію. У чаканні пераводу ў бальніцу, ён трох тыдні правёў у Жодзінскім СІЗА. Свякі Крутога выказаўшы ўздзячнасць ягонай адвакатцы Мар'яне Сямешты, якая здолела пекранаць абласны суд у адсутнасці неабходнасці прымусовага лячэння.

15 сутак Віктару Крывалю

Активіста руху «За свабоднае развіццё прадпрымальніцтва» **Віктара Крывалю**, якога вінавачылі ў распаўсюджванні ўлётак альтыдзяржаўнага змеяству, Уздзенскі суд прызнаў вінаватым і пакараў 15 суткамі арышту. **Судзьдзя В. Вердыж** палічыла, што знойдзеныя ў актыўіста ўлёткі зьяўчылі заклікі да правядзення несанкцыянаванага мітынгу. Суд адбываўся ў два этапы, бо ў першы дзень прадпрымальнік запатрабаваў весьці судове паседжаньне па-беларуску, але беларускамоўнага суддзя не знайшлі.

21 лютага

У Эдварда Дмухоўскага пыталі, на якую выведку ён працуе

Гарадзенскі актыўіст «Руху «За свабоду» **Эдвард Дмухоўскі** атрымаў папярэджанне ад абласной управы КДБ. Супрацоўнік КДБ **Алег Жывіушка** цікавіўся яго грамадскай дзеяльніццю. Чэкіст, з слоў сп. Дмухоўскага, спрабаваў высьветліць, ці не з'яўляецца той замежным шпіёнам. Пасля размовы кадэбіст пісьмова папярэдзіў Э.Дмухоўскага аб наступствах у выпадку парушэння арт. 342 КК.

25 лютага

Затрымалі Барыса Хамайду і Алену Залесскую

Активістка віцебскай арганізацыі АГП Алену Залесскую і вядомы распаўсюднік незалежнай прэсы Барыс Хамайду на цэнтральнай плошчы Леніна затрапілі съевчку на знак жалобы па Ірыне Казулінай і распаўсюджвалі пра яе інфармацыю. Праз некалькі хвілін у яны былі затрыманыя супрацоўнікамі міліцыі за правядзення несанкцыянаванага пікету.

Прыпынілі съедзтва

Упраўленніе КДБ па Гомельскай вобласці прыпыніла съедзтва ў дачыненіі да моладзевага актыўіста **Андрэя Цянянуты**. Нагадаем, хлопца падазравалі ў дзеяниях ідэяльнага аднавілінія. Съедзтва, распачатыя ў верасні 2007 г., неўзабаве было прыпыненае, але пасля яго аднавілі.

З дыктоўкі пачнецца Школа

Кіраўнікі найбуйнейшых грамадzkіх арганізацый увайшлі ў Аргкамітэт па правядзеніі першай агульнанацыянальнай дыктоўкі і ўтварэньні Агульнанацыянальнай нядзельнай беларускай школы.

Што?

Аўтарам ідэі правядзенія першай агульнанацыянальнай дыктоўкі выступіў кандыдат філязофскіх науک Уладзімер Падгол. Ідэя ўзынікла пасля размовы з адным з вэтэранаў нацыянальнага руху. Той паскардзіўся, што на можа больш праз кепскае самаадчуванье наведваць шэсці. Пасля той гутаркі, распавядае сп. Падгол, ён даведаўся, што літоўцы трэці раз 26 студзеня правялі па ўсім сьвеце агульнанацыянальную дыктоўку. Напрыклад, міністар замежных спраў Літвы Пятрас Вайтакунас пісаў яе ў Нямеччыне разам з кіраўнікамі літоўскіх грамадаў краінаў ЭС. Пісалі і беларускія літоўцы ў пасольстве Літвы ў Менску. Так узынікла думка: «А чаму б і нам, беларусам, перад 25 Сакавіка не напісаць разам агульнанацыянальную дыктоўку?» Такія дыктоўкі пішуць ня толькі ў Літве, але й у Польшчы ды Францыі, дзе гэта ёсьць не пытаньнем ратаванья мовы, а юдэнія нацыі.

Дзе?

Дзеля супольнага правядзенія дыктоўкі ў Менску сябры Аргкамітету збіраюцца падаваць заяўкі на выдзяленіе заляў у Нацыянальнай, Купалаўскай, Пушкінскай бібліятэках, у бібліятэках БДУ і Педуніверситету. У выпадку адмовы падрыхтаваны запасны варыянт: памагчымасці ахвотных прымуць сядзібы Партыі БНФ і ТБМ. Прыхільнікам роднай мовы ў рэгіёнах пропануеца арандаўца памяшканьні на месцах. Можна збірацца дзеля гэтай справы на кватэрах.

Віцебскі дэмакратычны актыўіст Барыс Хамайда збіраеца пісаць дыктоўку на вольным паветры ў сваім традыцыйным месцы ў родным Віцебску.

Напісаць дыктоўку запрашаюцца беларусы, што знаходзяцца за межамі Беларусі. Падтрымаша іх гатавася грамадзкае аб'яднаньне Згуртаванье беларусаў съвету «Бацькаўшчына».

Калі?

Аргкамітэт вырашыў правесыць першую агульнанацыянальную дыктоўку 23 сакавіка ў нядзельню. Пачатак акцыі 10-й, заканчэнне — а 18-й. «Гэта будзе вольны дзень, каталікі акурат тады будуць святкаваць Вялікдзень». Правяраць тэксты дыктоўак будуць прафесійныя выкладчыкі беларускай мовы. 25 сакавіка — у дзень адзначэння 90-годзідзя абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі — вынікі агульнанацыянальнай дыктоўкі будуць агучаныя незалежнымі СМИ.

Як?

На дадзены момант Беларускі ПЭН-цэнтар абвесціў конкурс на напісаныне тэксту дыктоўкі. Зацверджаны тэкст запішуць на лічбавы і відэаносыбіты і будуць дасылаць ўсім ахвотным узяць удзел у акцыі. У месцах масавага напісаныня дыктоўкі тэкст будуць чытаць выкладчыкі беларускай мовы. Здавацца на праверку напісанае неабавязкова, рабіцца гэта будзе на асабістасці жаданьне кожнага ўдзельніка. Арганізаторы мерапрыемства звязтаюцца да ўсіх ахвотных напісаць дыктоўку з

заклікам фатаграфаваць падзею і дасылаць у Аргкамітэт здымкі. «ААН назвала гэты год годам Роднай мовы, таму ёсьць сэнс зладзіць фотавыставу паводле нашай акцыі і ў съценах гэтай арганізаціі», — прапанаваў У.Падгол.

Навошта?

«Мы зробім дыктоўку дыктатарам — тым, што кожны дзень нам кажуць, што на нашай мове нічога вартага не напішаць і ня скажаш, тым, што адмаўляюцца даваць афіцыйныя адказы пабеларуску, кажучы, што ў краіне дзіве дзяржаўныя мовы», — гаворыць Уладзімер Падгол. На ягоную думку, сама акцыя сумеснага напісаныня дыктоўкі ва ўсіх куточках Беларусі і за межамі можа стаць усясьветнай дэманстрацыяй салідарнасці беларусаў з роднай мовай.

Намесьнік старшыні партыі БНФ Віктар Іашкевіч мяркуе, што толькі само грамадства знутры можа зъмяніць моўную ситуацыю. Ён распавёў, што некаторыя з партыйных лідэраў, з якімі ён меў гутарку, адмаўляюцца ад напісаныня дыктоўкі, бо гэта, маўляў, несур'ёзна. «У гэтых спадароў ёсьць месяц на развагі, бо пасля будзе сорамна — нават паслы краінаў Эўрасаюзу будуць пісаць разам з намі гэту дыктоўку», — адзначыў В.Іашкевіч.

«Мне сорамна за сёньняшніх беларускіх журналістаў, якія нават пра Дуніна-Марцінкевіча распавядаюць па-расейску», — сказала старшыня БАЖу Жанна Літвіна. На яе думку, са свайго боку журналісты павінныя

ня толькі асвяціць падзею, але і ўзяць асабісты ўдзел.

«Мы ня маєм сёньня ніводнага з кодэксаў законаў пабеларуску, але не павінныя толькі жаліцца — трэба самім нешта рабіць. Прыклады Жалезнічэнкі ды іншых паказываюць, што такія ініцыятывы даюць плён», — падкрэсліў праваабаронца Алесь Бяляцкі.

«Галоўнае — ня колькасць напісанных дыктоўак і іх якасць, а сам факт гэтай акцыі — нашае пытаньне мусіць прагучыць па ўсім съвеце. І гэта павінна стаць нашай добрай традыцыяй», — было агульнае меркаваныне сябраў Аргкамітету.

Аргкамітэт звязнаўся да ўсіх неабыякавых сучаснікоў паспрыяць стварэнню прызавога фонду. Пісменынк і выдавец Уладзімер Сіўчыкаў вызываўся ахвяраваць свой заробак на прызы пераможцам дыктоўкі.

У Аргкамітэт па правядзеніі першай агульнанацыянальнай дыктоўкі і ўтварэньні Агульнанацыянальнай нядзельнай беларускай школы увайшлі: старшыня Менскай гарадзкой арганізацыі ГА «БНФ «Адраджэнне» Віктар Іашкевіч, кіраўнік ГА ЗБС «Бацькаўшчына» Аляксей Марачкін, віцэ-прэзыдэнт Міжнароднай фэдэрациі правоў чалавека Алесь Бяляцкі, старшыня ГА «Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны» Алег Трусаў, старшыня ГА «Саюз беларускіх пісменнікаў» Алесь Пашкевіч, старшыня ГА «Беларускі ПЭН-цэнтар» Уладзімер Някляеў, старшыня ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў» Жанна Літвіна.

Сямён Печанко

У чым мы салідарныя з чынавенствам

У лютым у беларускім працаце прыйшла расейская студжа «Самы лепшы фільм», знятая на замову прадусарскага цэнтра *Comedy Club*. Фільм, мякту кажучы, не вытырмлівае крытыкі, але сэнс ня ў гэтым. Правы на афіцыны распаўсюд «кінашэдэўру» на DVD набыла менская кантора «Відэа-Макс». Але, прыйшоўшы рэгістраваць стужку ў «Дзяржаўны рэгістар кінавідеафільмаў і кінавідеаапраграмаў», прадстаўнікі «Відэа-Максу» атрымалі нечаканы адказ: фільм прадаваць у беларускіх дыскарніях нельга! Чыноўнікі не прапусцілі ненарматыўную лексику й загадалі, калі «Відэа-Макс» хоча распаўсюджваць яго ў Беларусі, замяніць брыдкаслоўе традыцыйным у такіх выпадках «піканьнем».

Чыноўнікі ўзнагародзілі «відэамаксаўцу» паперкаю, дзе ад рукі быўлі выписаны дзвеяць слоў: ««Тра*нул» — 2 разы, «наст*ал» — 3 разы» і г. д.), якія мусіць быць прыбраныя.

Прадстаўнікоў «Відэа-Максу» скіравалі ў Беларускі Відэацэнтар, які займаецца мантажом мастацкіх фільмаў у Беларусі. Гукарэжкісэр БВЦ па-себеўску звярнуўся да нас, у творчае згуртаванье «Дзіўноты й памарочты».

У выніку слова «ср*ка» і «*ка» вельмі апэратыўна замяніліся на «пі-і-і», і цяпер праграму можна распаўсюджваць у Беларусі. Сытуацыя з «Самым лепшым фільмам» — напэуна, адзіны выпадак, калі мы цалкам салідарныя з чынавенствам — такія фільмы мусіць расцэньвавацца, прынамсі, як антымастакія. Іронія лёсу ў тым, што сённяня бязглаздыя й бессэнсоўны «Самы лепшы фільм» рыхыкуе стаць абсалютным лідэрам продажаў ліцензійных фільмаў у 2008-м... Прыйка, але шмат хто ў ціперашия малядога пакаленія ня ведае, колькі існуе сапраўдных добрых фільмаў...

Дарэчы, падчас «чараўанья» над *Comedy Club*-аўскім шэдэўрам, мы мелі магчымасць паразамаўляць з прадстаўнікамі «Відэа-Максу» наконт таго, каб дадаваць беларускім гукавыям дарожкі да ліцензійных фільмаў, каб фільмы, прадубляваныя па-беларуску, прадаваліся ў афіцыйных крамах. Намесніца дырэктара СТАА «Відэа-Макс» спадарыня Марына Ясюковіч адказала, што «тэарэтычна, няма нічога немагчымага, але дзеяньнія контракты з Walt Disney, Buena Vista і Sony

Pictures не дазваляюць рабіць ніякіх зменаў у DVD. Каб пераглядаць дамоўленасці з заходнімі канторамі, патрэбны альбо дзяржаўны закон, як ва Украіне, альбо вялікая фінансавая зацікаўленасць — іншымі словамі, попыт на гэтую прадукцыю».

Алесь Квіткевіч, Менск

Хай бы ён дажываў сярод тых, хто яму адзін народ

Адпраўляў жонку і дзяцей дамоў з Варшавы. Цягнік расейскі, адзін вагон беларускі. У расейскіх вагонах праваднікі выпішы, патрабуюць за праезд (пляцкарту) хто колькі. А твары папсованыя, ка-румпаваныя, вы б бачылі... У беларускім вагоне акуратная правадніца, за праезд бярэ па прэйскуранце, не хаміць. А мараль такая: жадаю, каб аматары яднаніня ў адзін народ дажывалі свае дні сярод тых, хто ім адзін народ. І дзякую Богу і нам, што мы, беларусы, на сталі «адным народам» за 13 гадоў.

Гастарбайтэр, даслана ў камэнтары на сайце nn.by

Цывілізацыя прытуала

У канцы верасня прытуала і да нас цывілізацыя ў выглядзе рухомай — мабільнай — тэлефоннай сувязі. У Кабульшчыне і Ракшыні ўвялі ў эксплюатацыю рэлейныя вежы, і цяперака сувязь устойлівая і добрая.

Гэта выклікала попыт на тэлефончыкі, і цяпер Дуброва на першым месцы па раёне ў выдатках на рухомыя тэлефонныя паслугі. Амаль усе смаркачы ў сяле носяцца з апаратамі, з якіх вішчыць на людзкую какафонію, якая чамусыці завецца поп-музыкай: скуль ідзе, такая і музыка.

А яшчэ да Дубровы правялі оптавалаконныя кабэлі і, кажуць, налета будуць рэканструяваць тэлефонную сістэму Дубровы (плата за новы тэлефон невялікая — 60 тысяч рублёў). Тады карыстальнікі інтэрнэту шматкроць паболее, і ніхто не захоча вучыцца і чытаць кніжкі.

«Дуброўскі настрой»,
Светлагоршчына

29 лютага

к/з «Менск»

Пачатак
а 19-й.

Квіткі:

15 000–65 000.

Рок-Каранацыя •2007•

Бяруць удзел

N.R.M. • Крамбамбуля • Крама • Палац • Neuro Dubel •
Ляпіс Трубяцкі • Tarpach • Фляўс і Кляйн • Гурзуф •
Дзецидзяцей

Даведкі: (029) 333-60-90,
(017) 233-95-91.

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаванні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацвярджаць атрыманыне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікованыя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусіць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адрас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by. Факс: (017) 284-73-29

Заканадаўчая гара супраць мякказначнай мышы

Піша Зыміцер Саўка.

Праўную ацэнку Закону аб правілах беларускай артаграфіі дадуць, спадзяюся, юрысты. Адзначу толькі, што ў рэзалюцыі «круглага стала», ладжанага ТБМ летась у верасні, адзначалася: законапраект мае дыскрымінацыйныя характеристар, бо патрабуе захавання нормаў ад карыстальнікаў беларускай мовы, не вымагаючы таго ж ад карыстальнікаў рускай.

Але тут хацелася б звярнуць увагу на іншыя бакі дакументу.

Прамоўтараў законапраекту пытаюць: «Ці ёсьць прэцэдэнты замацавання артаграфічных правілаў у форме закону?» — «Ёсьць, — адказваюць тыя. — Напрыклад, у Францыі караюць за ўжыванье амэрыканізмаў». Такі адказ разылічаны на тых, хто не адрознівае артаграфіі ад лексыкі: судзіць не за слова, а за велічыню літары (прыкладам у слове *Герб*) — гэта, несумненна, нашае мясцове *know how* (от парадующца геральдысты!).

Калі ўжо беларускія заканадаўцы — ідучы за прыкладам сваіх французскіх калегаў — сапраўды дбалі б пра чысьціню роднае мовы, то забаранялі б не дэрусіфікованыя клясычныя правапіс, а — русімы, якімі стракаціаць афіцыйныя выданні.

«І ўсё ж такі, — не суцішваюцца некаторыя, — ці патрабуюць такія спэцыфічныя пытанні, як напісаньне той ці іншай літары, рэгульвання ажно на ўзоруні закону?» Ужо больш метазгодным выглядаў бы Закон «Аб унісеньні зъменаў у працу сэмафораў Беларускес чыгункі» — хоць спрыяй бы бяспечы руху.

Аўтары законапраекту спрабуюць знайсці ў такім салідным фармаце рэгульвання артаграфіі ды пунктуацыі, як закон, хоць нейкі сэнс: маўляў, чым больш унармавана будзе мова, тым шырэй яна будзе выкарыстоўвацца. Але ж насамрэч унармаванасць ніяк не ўпłyвае на ўжываніасць, інакш найбуйнейшыя мовы съвету: ангельская, гішпанская, арабская —

ня мелі б шанцаў на выжыванье. Норма й распаўсюджана сць знаходзяцца ў прынцыпова іншай залежнасці: чым большае пашырэнне атрымлівае мова, тым у большай колькасці і разнастайнасці рэгіянальных і — што асабліва істотна — сацыяльных варыянтаў яна існуе.

Прасякнуўшыся аптымізмам законатворцаў, паспрабуем уяўіць сабе той прасьветлы дзень 1.09.2010, калі Закон «уступіць у сілу»: колькасць беларускіх школаў вырастасе ўдвая; АНТ «вяшчае» выключна на роднай мове; аманаўцы, футбалісты, дзяўчата са «стомэтроўкі», Гарант — усе ў адзінм парыванні пачынаюць карыстацца крынічна матчынай мовай! Фанфары! Заслона.

А што засталося за кадрам? Санкцыі супраць тых, хто не падпарадковаўся Закону. Вось тут узынікае, скажам так, «працэсуальны» аспект: **паводле чаго, паводле якіх кодэксаў** будзе вызначацца правильнасць — няправильнасць канкрэтнага моўнага акту?

Яшчэ ў 1987 г. акадэмік Бірыла ў прадмове да «Слоўніка беларускай мовы» — галоўнага артаграфічнага даведніка «наркамаўкі» — прыгнаваў, што для далейшага ўнармавання беларуское літаратурнае мовы мала выдаць артаграфічны слоўнік — трэба скласці таксама артагэпічны (вымова) і акцэнтуацыйны (націск). За дваццаць гадоў гэтыя выданні так і не з'явіліся. Выглядзе неімаверным, каб да запаветнай даты 1.09.2010 такую тыгтанічную працу ўдалося ажыццяўіць. Ни кажучы ўжо пра тое, што з азначанага моманту нават той жа «Слоўнік беларускай мовы» ператворыцца ў макулятуру.

Ды што артаграфія з артагэпій ды акцэнтуацый! Гэта — у паўнаныні з граматыкаю, лексыкаю, синтаксісам — нязначны сэгмент мовы, як міні-бікіні на целе таўстушкі. Па чым, па якім Законе будуть судзіць за *астатніе* — за «ня той» склон, «ня тое» слоўца? Па

акадэмічных «Беларускай граматыцы» (1985—86) ды «Руска-беларускім слоўніку»? Тады на лаву падсудных трапляе ўся беларуская літаратурная клясыка! У страшных снох не маглі сабе стрызыніць

Марцінкевіч з Багушэвічам, што ў нейкі далёкі дзень прыйдзе судовы выканаўца ды давай мераць іхнью спадчыну лінейкаю моўнае правільнасці, зачверджанай людзьмі, якія не адрозніваюць Купалы ад Коласа.

Але ж і ў саміх «кодэксах» — граматыках ды слоўніках — няма адзінства, супяречнасць на супяречнасці. Кожны нелянівы шкаляр ведае з падручніка: слова *Мекка* — выключэнне, пішацца з дзвівом **к**. Памыляеца падручнік! Аказваецца, паводле апошніх выданняў «Руска-беларускага слоўніка» *Мека* ўжо пішацца праз адно **к**. Як там у нас слова *manager* мусіць выглядаць? У РБС — *менеджэр*, а ў «Беларуска-рускім» (выд. 3, 2003) — *менэджэр*. А *off-shore*? Да няма там такога слова! То, значыць, і не ўжываць? Апошняя надзея — «Слоўнік іншамоўных слоў» (1999, у 2 т.). У 1-м томе заходзім *оф-шор*, а ў 2-м — *офшор*. А ў БРС-2003 — і *панель*, і *панэль*. Якая шырыня лінвістычных поглядаў!

Кінуць судзьдзі чытаць свае кодэксы — засядуць за лексыкаграфічную літаратуру, а Вярхоўны Суд будзе прыводзіць адмысловыя паседжанні, вызначаючы, які слоўнік правильнейшы, якая граматыка дакладней адлюстроўвае норму!

Але ж як будзе 1.09.2010 ні адмысловага паседжанняня Вярхоўнага Суду, ні фанфараў адраджэння беларускага слова, а чарговая інкарнацыя матроса Жалязняка ў ablіччы чыноўніка закрые «няправільныя» выданні, адправіць пад нож «няправільныя» кнігі. «За што?» — «А вы по-белоруски с ошибками пишете».

P.S. Пашанцавала аўтару інтэрвію з дэпутатам Здановічам С. Каравеўчы. Напісаў бы ён *інтэрнэт* пасля 1.09.2010 — мо штрафам і не адбыў бы (паводле БРС-2003 трэба *інтэрнэт*, у іншых акадэмічных выданнях гэтага слова няма).

Марыя Вайцяшонак. Апавяданье.

Загад каралевы, або Пяць хвілін у парозе

Апавяданье Марыі Вайцяшонак, прысьвечанае Ірыне Казулінай, было надрукавана ў «НН» № 6 (508) за 2007 год. Толькі яна не хацела, каб справа дайшла да мужа, каб турэмшчыкі выкарысталі гэта, каб прымусіць мужа адрачыся ад ягоных прынцыпаў. Магічны зьбег абставінаў: апавяданье пабачыла съвет роўнен'ка за год да съходу, 23 лютага 2007 году...

Ірыне Казулінай

Што гэта за Новы год? Не было сънегу — адныя восеньскія мыдліны. Усе чакалі съвята, а зямля яшчэ не была перасланая з будзённага на съвятонае. І трэба было самой рупіцца, ствараць таямніцу, штовечар па зорах запальваць сямівечнік, здумляць, што паставіць на стол.

Вечер з ракі, чайкі разпораз падымаюцца над вадой, над дробным рабацінем, белай пенай вышэй і вышэй да высокай хвалі. Прыйой ужо б'еца аб съцяну. Наш белы дом на самым беразе выдаецца прагулачным паразодам — з пакояў кватэры я бачу толькі ваду і той бераг. Месяц блісце з-за хмар срэбнай лускай, як шчупак на нерасьце, абдасць пырскамі. Я дзіўлюся, што ў нас, у людзей, якія жывуць каля вады, ані ў кога няма прыватнага чаўна.

І толькі за некалькі дзён да Новага году позна ўвечары пайшоў сънег, буйны, кожная съняжынка асобнай выцінанкай, хоць ты яго ў

кошык зьбірай, як зімовыя кветкі, і нясі пацешыцца дамоў. І ў гэты момант нехта распачаў салют! Сярод сънегу расцьцвіталі рознакаляровыя пэтарды. Вядома ж, выпадковае супадзеньне. Стоячы ў вакне, я мроіла, што жыву ў каралеўстве (у якім такім веку, на якім такім съвеце), дзе загадана вітаць першы сънег, смалячы з гармат.

Было перасланна з будзённага толькі на адну ноч, але гэтага быццам і дастаткова, каб засьпышацца накупляць падарункаў. Тым больш, што ў касьцёлах ужо прагучала сакральнае: «Перадайце бліжняму знак супакою...» І я, накінуўшы нешта на плечы абы з дому, захапіўшы цукеркі, пайшла да Аляксандры — гэта спусціцца з майго паверху крыху ніжэй. Мы мала знаёмыя, але часта біярытымы нашыя супадалі, і мы сустракаліся ў пад'езьдзе, у ліфце, ня болей. Іншы раз яна была з дарослымі дочкамі, усе трое звычайна надэчыўшыся да астатніяга. Выдавалася, яны райскімі птушкамі зъяліталі праз ноч з залатога шаста і толькі за дзьвірыма пераўласяблілі ў маладых жанчын з Зялёнага мысу (на высокіх абцасах, у нечым рознакаляровым, толькі што пер'е ня ветрае на галовах), якіх поўны наш горад. Ня мой фармат, як той казаў. Але ейны заўсёдны настрой, непасрэдная весялосць змушвалі радасна адазвацца, усьцешыцца чужому балюмаскараду.

Цяпер усе ведалі: муж Аляксандры — палітычны вязень, у калёніі на некалькі год. Я ж сама ня

маю аніякіх такіх амбіцый: не выходжу на плошчу, не вывешваю съцягу на бальконе. Нядаўна, едучы ў таксоўцы, убачыла бел-чырвона-белы маленьki съцяжок у салёне. «Гэта... польскі?» — запыталася ў маладога кіроўцы, не даючы веры сваім вачам. Гэта ж сярод белага дня! У цэнтры гораду! І таксоўка не бранявік! «Амаль усе мае пасажыры таксама блытаюцца», — адказаў ён засмучона. Сапраўды, мяне хвалююць, прывабліваюць выступы рэвалюцыйныя гэта сама, як водар кветак дзікіх, занесеных ветрам у горад, як пах парфумы GUCCI: нешта вясновае — ландыш, фрезія, дубовы мох і найболей — нарцыс. Я ішла да Аляксандры проста як да суседкі ў бядзе, каб перадаць знак супакою, дакрануцца да яе, бы стоячы ў касьцёле падчас службы.

Адчыніла сама Аляксандра. Голос яе ціхі, глухі, бы здалёк, з суседняга пакою, хоць стаяла побач — голос бяды, высахлае моўнае рэчышча. І толькі гэта падалося нязвыклым. А навокал буяла паўночнае звязынне — ейны заўсёдны космас. Усе праёмы дзьвярэй ва ўсіх пакоях у зыркіх гірляндах съяточных агнёў. Пазначаныя ўсе хады, як у суцэльнай цемры днём і ноччу, у якой яна цяпер, вядома, сябе адчувала. Гэта быццам сполахі памяці, калі ўсё зруйнавана, зьнішчаны дом, але недзе вось тут павінны быць дзьверы, і тут, і тут таксама. І не зачэпіш у гэтым доне па памяці плячом вушака, і не абапрэсься на яго. Аніводнага

цёмнага кута ў пакоях, аніводнага, каб сумнага. Елка відаецца з парога, прыбрана густа, вясёлка-вымі сумётамі, як сънегападам у непагадзь. Елка вялікая, з шырокім нізам, як прыполнам, дзеля яе, пэўна, адчыненія падвойныя дзьверы ў зале. Аляксандра ў белай блузцы. Яны абедзівье разам ходзяць, прыбраўшыся, па съветлых пакоях, разам няўцямна паглядаюць у вакно, як... з маяка. Я ня здолела схаваць зьдзіўленьня, жалю, аглядаючыся, усё бачу скрэзь свае стаячыя, стрыманыя сълёзы, як праз ілюмінатары. «У нас так, як заўсёды, як Ён любіў...» — кажа Аляксандра. Глядзела на мяне здалёк, з тысячаходзьдзяй, калі жанчына ў непагадзь разводзіла выратавальнае вогнішча на беразе мора, каб пазначыць дарогу вяртання, дарогу дамоў.

Пяць хвілін у парозе, і я съпяшаюся развітіцца, у мяне сеў голас, падлога хістаецца пад ногамі, падымамося да сябе ўжо, бы ў верхнюю каюту, успамінаючи: на сваіх выступах ейны муж любіў паўтараць «Я — марскі пехацінец».

Пяць хвілін у парозе, і я адмайляюся ад звычкі разумець каханьне як нешта інтymнае, асобнае, што тычыцца толькі дваіх, закаханых адно ў аднаго. Любое пачуцьце, тым больш каханьне, публічнае, нават грамадзкая звязва, — гэта нешта такое, што зъяўляецца разам з чалавекам. Гэта ўсіхваліваны пачуцьцём съвет, як лічыць Альфрэд Кальлерыч. І мой съвет таксама паслья наведваньня Аляксандры.

Пяць хвілін у парозе,

адкуль праз адчыненія насьцеж дзьверы бачныя былі ўсе пакоі, увесі нашаія старапоны, дзе яшчэ дзейнічалі звязы сублімацый старожытных рытуальных памкненіяў: арышты, астрогі. І памяркоўная згода людзей з усім, маўляў, «такі цяпер час» — абарончы рубеж сваёй абыякавасці. Цяпер я разам з Аляксандрай намагалася тримаць у руках усе «ключы», каб не згубіць сваіх мройных уяўленіяў аб дасканаласці боскага съвету. Разам зь ёй вучылася не зжыватца з архетыпам параненага чалавека, што для большасці з нас вельмі характэрна — бядуем, як у запоі, бяз дай прычыны.

У ту ю навагоднюю ноч я таксама спынілася каля ейнага вогнішча на беразе, спадзеючыся, што съятло дойдзе да тых, хто церпіць бяду або звычайнью коснью крыўду.

Вечер з ракі падаваў голас у выцяжцы — голас далёкіх вандровак у думках, вандровак і вяртанняў, зноў і зноў да Аляксандры. Скончацца съяты, і яна здыме белую блузку, як і елачную мішуру, выключаючы съяточнае съятло. Толькі цяпер лёгка будзе знайсці мне і кожнаму, хто яе ведае, выратавальны шлях па зорах. І здаца верагодным: каб яна была каралевай або праства жонкай презыдэнта, яна б загадала смаліць з гармат, калі б пайшоў доўгачаканы першы сънег.

Хіба гэта не падзея ў нашым маленкім жыцці — маленкім, як гэты аповед пра каханье?

Алег Мінкін: «Неабавязкова зьбірацца тысячай, каб съпяваць «Мы выйдзем шчыльнымі радамі»

Паэт Але́сь Аркуш у сераду на ўлас-
ным інтернэт-дзёныку абвясыці імя
ляўрэата літаратурнай прэмii «Гліняны
Вялес» за 2007 год. Ім стаў Алег Мінкін
за кнігу паэзii «Пэнаты».

Разам з мінкінавымі «Пэнатамі» на-
мінантамі на «Вялеса» сёлета быў раман
Наталкі Бабінай «Рыбін горад», публіцы-
стыка Паўла Севярынца «Лісты зь лесу»,
кінараман-фарс Уладзіслава Ахроменкі і
Максіма Клімковіча «Янкі, альбо Ас-
татні наезд на Літве», а таксама «Фрашкі
да пляшкі» Севярына Квяткоўскага.

За зборнік Алега Мінкіна выступілі
пісьменнікі Ўладзімер Арлоў, Юрась
Барысевич, Леанід Галубовіч.

Летас «Вялеса» за кнігу «Код адсутна-
сці» атрымаў філёзаф Валянцін Акудовіч.

Пра тое, што ён атрымаў «Вялеса»,
Алег Мінкін даведаўся ад карэспандэнта
«НН». «У мяне такі стан душы, што я не
чытаю нікакі пэрыёдыкі, — патгумачыў
паэт. — «Пэнаты» — зборнік, куды ўвай-
шлі вершы, напісаныя на працягу жыць-
ця, якія я лічу найлепшымі, якія маюць
пэўны ўзровень. Гэта прыкладна 60% ад
усёй «вершаванай прадукцыі», што я на-
пісаў. Храналягічнага падзелу кніга ня
мае, яе ўнутраная структура — цыклі,
у якіх разъвіваецца тая ці іншая тэма».

**«НН»: Спадару Мінкін, Вы
жывіце ў Вільні. Чаму, калі і
адкель Вы туды пераехаў?**

Алег Мінкін: Я нарадзіўся ў
Хоцімскім раёне Магілёўскай
вобласці, у вёсцы Чарнаўка, а
у Вільню пераехаў у 1991 годзе
зь Берасцьця. На пытаныне «чаму
пераехаў» я наю стопрацэн-
тнага адказу і сам. Гэта адбыло-
ся на «нашніўскай хвалі», рас-
пачатай Сяргеем Дубаўцом, калі
некалькі сям'яў беларускіх інтэ-
лігентаў перабраўліся ў нашу
стараёштную сталіцу, каб абаз-
начыць у ёй беларускую пры-
сутнасць.

**«НН»: Гэта ўдалося зра-
біць? Ціпер беларуская пры-
сутнасць адчуваеца Вамі,
адчуваеца іншымі жыха-
рамі Вільні?**

АМ: На працягу восьмі гадоў
я выдаваў газэту віленскіх бе-
ларусаў «Рунь». Такім чынам, я
спрычыніўся да гэтага працэсу
прафесійна. Што да іншых пля-
хой... Неабавязкова зьбірацца
тысячай чалавек, каб разам съя-
ваць «Мы выйдзем шчыльны-
мі радамі». Мы тут жывем, мы
беларусы, мы творчыя людзі
— гэта і ёсьць прысутнасць.

«НН»: Ці німа ў Вас адчу-

**ваннія ізаливанасці ад Бе-
ларусі, ці не шкадуеце, што
зъехаў?**

АМ: Не шкадую. Ізалива-
насць пэўная ёсьць, але яна
хутчэй выкліканая ўласыцівась-
цямі маёй натуры, а не вонкавы-
мі абставінамі. Туга па Радзіме
ёсьць, але яна не тэрыйяльна-
яя. Ёсьць туга па Радзіме ўнут-
ранай, Радзіме дзяцінства.
Вельмі рэдка я там бываю, і ад-
чуваю, што туга нават не па-
месцы, а па нечым іншым.

**«НН»: Ці маглі б Вы аца-
ніць сучасны стан беларус-
кай літаратуры, паэзii і па-**

**ўнаць яго са станам літоў-
скай літаратуры?**

АМ: Паколькі я не сачу за пэ-
рыёдыкай, у тым ліку і літарату-
рнай, то не могу рабіць і высно-
ваў пра стан цэлай літаратуры.
Вельмі ўрыўкава да мяне дахо-
дзяць адзінкавыя рэчы... Магчы-
ма, тое, што мне далі гэту пра-
мію, паверне мяне зноў да беларускага літаратурнага працэ-
су. Зь літоўскай літаратуры ве-
даю, з большага, клясыкаў. Ци-
пер больш цікаўлісць ўкраінскай
паэзіяй — перакладаў Міколу
Зэрава, Зымітра Фалькіўскага.

НБ, ЗП

Андрэй Плякей

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії

Аляксей Бацюкоў. Апавяданьне.

Доктар, які выдаліць ваш зуб мтадам выпілоўвання і выдзяўбання, зьдзівіцца, як хутка вы пачнече есьці.

Вы зьдзівіцеся, што вам нельга было есьці.

Доктар скажа — раз пацягнула на ежу, значыць, усё цяпер будзе нармальна.

Кладучыся праз два тыдні ў аддзяленьне сківічна-тваравай хірургії, вы падумаеце — бальніца як бальніца, нармальная бальніца.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії чыста і прыгожа.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії шмат людзей.

У сталоўцы насупраць вас будзе сядзець чалавек з амаль выбітым вонкам, а каля яго — чалавек, з носам і шчакой, разарванымі ўдарамі сякеры.

Калі вы паступілі сёньня, на вячэр усім дадуць пюре з рыбай, а вам адно пюре.

Калі вы паясьцё і заходзяце выпіць гарбаты, не съпяшайтесь, бо зараз па сталах крок за крокам пройдзе сястрычка з каструлькай і будзе сыпаць кожнаму ў кубачак лыжку цукру.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії няма каго пацалаваць.

Ад суседа па палаце Андрэя вы дадзяетеся пра фантастычнае бырла «Бэрнштайн». Яно рабілася зь піўнога соладу, мела 18 градусаў, было смачнае, з прысмакам піва і нібы газаванае, праўда, мела тэрмін прыдатнасці ўсяго 15 дзён.

Ад суседа па палаце Сяргея з Хоцімску вы даведаецеся, што іхны вінзавод банкррут. Вінзавод!

Хлопчыка Стасіка, гадоў сямі, што ляжаў на вашым ложку, перавядуць у дзіцячы пакой. А ён усё роўна будзе цэлы дзень сядзець на вашым ложку, гуляць з мабільнікам і кожную хвіліну званіць бацькам.

А вам ніхто ня будзе званіць тады, калі вы гэтага хочаце, а будуць званіць тады, калі вы трymаеце рукоў штаны, агаляючы попу.

«Наколи мне қупола», — скажа сястрычцы хлопец з двумя сінякамі пад вачыма, заходзячы ў працэдурны кабінет паслья вас.

У адзіным на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жыцні», вы знайдзецце прэзвратывы, мінералку, пячэніне і кнігу Джона Рыда «Дзесіць дзён, якія скаланулі сьвет».

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії сонечная промні, што падають на падлогу праз вакно, матэрыяльная. Вы зможаце класыці на іх мокрыя шкарпеткі, каб яны хутка высаходзілі, але — што вы — ніхто так ня робіць.

Калі ў ваш пакой — а гэта будзе паслья абedu на трэці дзень — закоціцца вялізны лілёвы пухір, вы будзеце ляжаць на сваім ложку і чытаць кнігу. Усе ў пакой азірніца на яго, а калі ён лопні і сваім пырскамі абдасцьць ваш твар і скроні, разам з усімі вы засмеяцесь і пачніце расказваць съмешныя гісторыі.

Сяргей каля вакна раскажа пра чачэнца, які краў кароваў.

Расказ пра чачэнца, які краў кароваў

Адзін чачэнец меў машыну «волга» з высокім задам. Ён ездзіў на ёй па вёсках і пільнаваў адзінокіх кароваў. Сустрэўшы такую карову, ён адкрываў заднія дзъверцы, браў абцугамі карову за язык і цягнуў за сабой. Ён пралазіў праз заднія дзъверцы ў машыну, а карова за ім. Яго злавілі даішнікі, якія спынілі праверыць дакументы, і бачаць: сядзіць чачэнец, а зь ім карова на кукішках.

Валера з Горак раскажа пра свайго суседа па дачы.

Расказ пра суседа па дачы

Сусед па дачы пабіў жонку і сеў у турму.

Сусед па дачы выйшаў з турмы, ажаніўся, пабіў жонку, жонка памерла, ён сеў у турму.

Сусед па дачы выйшаў з турмы,

купіў сабе каня і кабылу, кабылу скралі.

Сусед па дачы сеў на каня, паехаў за кабылай, дагнаў яе праз сорак кіляметраў і стаў біць хлопца-рабаўніка. Ён бы яго забіў, але міма ехала міліцыя і ўзяла хлопца ў турму. Хлопец аказаўся ягоным сыном ад першай жонкі.

Соплі.

Мяса.

У вас будуць соплі.

У вас будзе жонка.

У вас будуць дзьве жонкі!

Вашая цяперашня жонка прынясе вам мяса.

Вашая мінулая жонка прынясе вам торт.

Ваш сын ад цяперашняй жонкі удараць вас па калене. Вы яго пацалуеце.

Вашая дзеці ад мінуладай жонкі будуць бегчы да вас па лёдзе, паваліца і раздзяруць рукі. Вы іх пацалуеце.

Вам пашчасыць, што ваш сусед па палаце Андрэй працуе ў гэтай са-май бальніцы ліфтавым майстрам, таму вы ў любы час будзеце мець за-куток выпіць гарэлку ці пакурыць... Стоп. Вы ня курыце. Вы кінулі два гады таму. Ці год. А, чорт, курыце. І п'яце.

Вы перакуліцесь цераз галаву.

У вас будзе вялікі нос.

Прайдзе доктар.

Доктар спытае, што баліць.

Вы скажаце, што душа.

Доктар ударыць вас па галаве.

Вы падумаеце: «Я веру ў беларус-скую літаратуру, але мала на што спадзяюся і яшчэ менш люблю».

Хто гэтая жанчына ў чырвоных макасінах? — падумаеце вы.

Магчыма, яна ня вашая жонка.

Але.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургії няма каго пацалаваць.

Але.

У адзіным на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жыцні», вы знайдзецце прэзвратывы, мінералку, пячэніне і кнігу Джона Рыда «Дзесіць дзён, якія скаланулі сьвет».

Прайдзе старэнкі доктар.

Старэнкі доктар спытае Васю (а вашага дзядзю таксама завуць Вася!) з апошняга ложка, як ён. Яму ў першы дзень рабілі апэрацыю. Рабіў сам старэнкі доктар. Але, муха, патэле-фанаўшы тэлефон і доктар адышоў ад апэрацыі. Затое побач стаяла практыканка. Яна выдralа зуб. Спыта-

лася Васю, як ён. Ультракаін робіць Васю добрым. Падышоў старэнкі доктар і выдраў той зуб, які быў дрэнны. Вася кажа цяпер — баліць. А, муха, усё роўна баліць. Жанчына з круглым халатам на целе скажа пра сваё падазрэнне на непралезлы восьмы (а ў вашага дзядзі таксама восем!) зуб. Старэнкі доктар забярэ Васю з апошняга ложка да сябе ў кабінет, раскрые яму рот, паставіць у рот (а ў вашага дзядзі...!) долата, возьме ў руку малаток, аддасць гэты малаток у руку маленькаму і моцнаму практиканту, практикант будзе адводзіць сваю руку за сыпіну і раптам біць малатком па долаце, і так ня стане ў Васі зуба.

А Валеру з Горак таксама ставілі долата ў рот, і цяпер у яго юлёвая пляма ад ніжніх губы да ключыцы.

Юлёвая, як той пухір, які закаціўся ў ваш пакой, калі вы ляжалі на сваім ложку і чыталі кнігу. Усе ў пакой азірнуліся на яго, а калі ён лопнуў і сваімі пырскамі абдаў ваш твар і скроні, разам з усімі вы зас্মяяліся і сталі расказваць съмешныя гісторыі.

Прыйдзе маленкі і моцны практикант, ударыць вас па галаве, а пра хлопчыка Сяргея, які ляжыць вам у

ногі галавой, ён скажа — а што, а што зь ім? А сястрычка з дзівюма рукамі скажа, што, вось такое. А маленькі і моцны практикант будзе шаптаць: а давайце зробім яму аперацыю. А сястрычка з дзівюма рукамі скажа, што ня трэба, ёй напісалі ў жоўтую паперку, што ня трэба.

Вам уткнуць у нос металічную вострую голку зь дзіркай, лягуць на яе ўсім целам, і вы адчуце гэта сваім чэррапам. Муха, які моцны чэррап, скажуць вам і лягуць зноў. Вы ўзгадаеце, што ў адзінам на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жизни», прадаюцца прэзэрватывы.

У гэтыя дні выпусьцяць Артура Фінькевіча.

У гэтыя дні на сустрэчу з геніяльным беларускім паэтам Андрэем Хадановічам прыйдзе пяцьсот чалавек.

Вы падумасце, што ў Андрэя Хадановіча, калі ён съпявает, бязылітасны

твар, але будзеце памыляцца.

У гэтыя дні вы будзеце багатае сесьці, каб менш думаць пра Андрэя Хадановіча.

У гэтыя дні вашая мама, якая жыве цяпер у вашай сястры каля гораду Томску, нічога ня будзе ведаць (ваш дзядзя таксама) пра вашую хваробу, бо вы не захочаце яе хваляваць.

Па-расейску «медведь» а па-беларуску «кіт»! — крыкніе вам ваш сын па телефоне.

У вас будзе чырвоны тэлефон з чорным корпусам.

Вы падумаеце, што жэжэ прыніжае вашую самаацэнку.

Жэжэ, інтэрнэт і жывыя людзі.

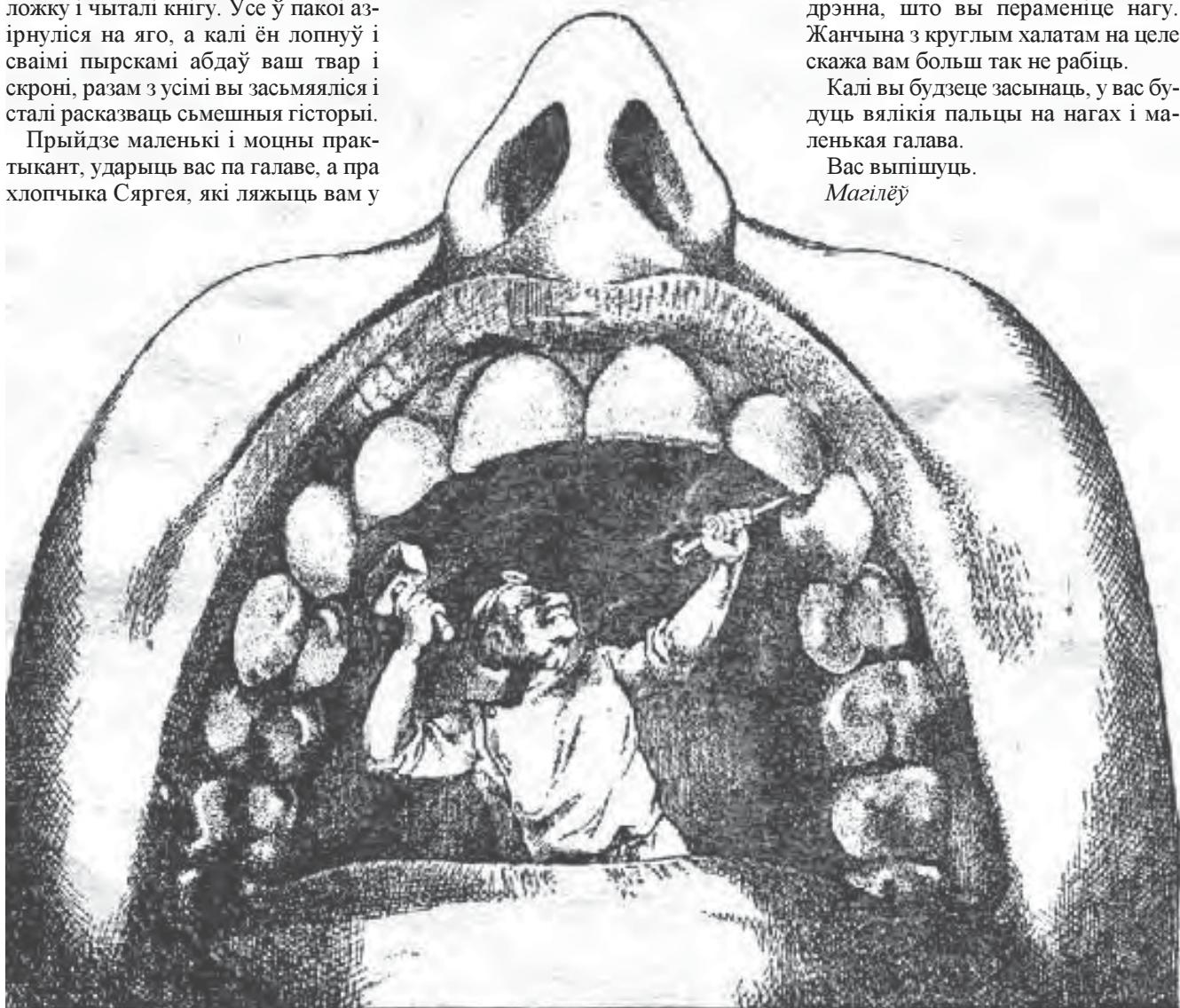
Вы будзеце баяцца фізычнага болю, але, госпадзе, якая гэта асалода перамагаць яго.

Жанчына з круглым халатам на целе скажа вам, каб вы надзымулі шчокі. Вы надзымяце. Вам стане так дрэнна, што вы пераменіце нагу. Жанчына з круглым халатам на целе скажа вам больш так не рабіць.

Калі вы будзеце засынаць, у вас будзець вялікія пальцы на нагах і маленская галава.

Вас выпішуць.

Магілёў

Аляхнавічаняты

9 сакавіка спаўняеца 125 гадоў з дня нараджэння Францішка Аляхновіча. Эсэ Людвікі Кардзіс.

Упершыню пра Францішка Аляхновіча я пачула ад сваіх духоўных настаўнікаў, колішніх вучняў Віленскай беларускай гімназіі. Яны сябе жартайліва называлі «недабіткамі»: амаль усе яны праішлі праз сталінскія рэпрэсіі, але, на щасъце, акалелі. І вярнуліся. Пра кожнага зь іх можна расказваць і расказваць. Для мяне гэтыя людзі ёсьць ідэалам жыцьця. Інтэлігентныя, адукаваныя людзі з багатай душой. Нізка схіляю перад усім імі галаву. Але сёньня мы гаворым пра Аляхновіча і пра ягоных сыноў-аляхнавічанятаў. Якіх ён сам так называў ва ўспамінах «У капцюрох ГПУ».

Дык пра Францішка Аляхновіча я пачула пры канцы 1980-х. Пра яго гаварылася тады асыцярожна. Спадарыня Міраслава Станкевічанка знайшла ў сваіх архівах кніжку з п'есай «Чорт і Баба», і мы, маладзеўшыя беларусы клубу «Сябрына», вырашылі паставіць сваім сіламі гэтую п'есу. Расказвала я пра гэта дзядзьку Янку Багдановічу. А празь дзень атрымоўваю ад яго ліст зь вялікім сьпісам п'есаў, якія ставіліся ў Заходній Беларусі ў 1920—30-я. І з просьбай выбраць любую, абы не Аляхновіча. Тады падалося съмешным, а сёньня я разумею, чаму гэта зрабіў дзядзька Янка. Прайшоўшы сталінскія лягеры, ён баяўся за нас. Стараўся так аберагчы. П'еса, зрешты, так і сцэнізавалася, але моц асобы Аляхновіча толькі ўзрасла для нас. У 1989 г. адбылося сымбалічнае пераахаванье Ф. Аляхновіча, на могілках Росы. Сымбалічнае, бо Кальвінскія могілкі, дзе ён знайшоў апошні спачын, зьнесены за саветамі. Устанавівалі крыж, праз нейкі час Таварыства беларускай культуры і скульптар Эдвард Падбярэскі вырашылі паставіць помнік. Сродкаў вялікіх

ня мелі, таму паставілі плястыкавую мадэль. Думалася, што вось зараз жа адбудуща пераменены ў Беларусі, і нашая дзяржава заснавальніку беларускага тэатру паставіць адпаведны помнік. На жаль, плястыкавы помнік стаіць і сёньня. Стан яго вельмі кепскі. І тут, ужо не спадзеючыся на дзяржаву, трэба нам самім — усім беларусам — паклапаціца пра новы помнік.

Калі было сымбалічнае пераахаванье Францішка Аляхновіча, нікога з родных не было. Старэйшыя

віленчукі казалі, што яны выехалі ўсё ў Польшчу, больш ніякай інфармацыі мы пра іх на той час ня мелі.

Старэйшага сына Аляхновіча — Юрку — толькі ў 2004 г. знайшла ў Польшчы гісторык зь Беласточчыны Алена Глагоўская. Дапамог ёй у гэтым Альгерд Наркевіч — сын таго самага Адольфа Наркевіча, ваяводзкага лекара, які і выцягнуў Францішка Аляхновіча з Салаўкоў, дамогся, каб польскі ўрад абмяняў яго на вязня Бярозы-Картускай Браніслава Тарашкевіча.

Сваім дзесяцям яны да 1970-х гадоў не распавядалі, кім быў іхны дзед. Але нават нічога ня ведаючы пра Францішка Аляхновіча, яго ўнучка Эмілія стала тэатразнаўцам. А для саміх сыноў вестка пра тое, што асо-

Юрка і Казік Аляхновічы за часам бацькавага знаходжанья на Салаўках.

Аляхнавічаня

ба бацькі шануеца ў Беларусі, была вялікай нечаканасьцю і адначасова прыемнасьцю.

Гэтай сустрэчы чакалі. Напэўна, такое хвалаўанье было калісці, калі ты быў маладым і, можа, не зусім упэўненым у сабе... Мы сустракаемся: традыцыйны джэнтэльменскі пацалунак рукі і моцны поціск. Калі б Ф.Аляхновіч дажыў да восьмідзесяці з гакам гадоў (а менавіта столькі ягонаму сыну), то мы б, напэўна, сказалі, што сын падобны да бацькі як дзівле кроплі вады. Бо калі парабоўваць іхныя здымкі ў саракагадовым узроўніце, іх не адрозніш. У вялікім пакой, ля каміну, сп.Юрка расказвае, што, калі бацька вярнуўся з Салаўкоў, яму было 12 гадоў. Яны пасябравалі, праводзілі шмат часу разам, хадзілі на лёды.

Зрэшты, ня толькі зынешніе падабенства іх лучыць. Мне здаецца, што і характарам, і жэстамі, артыстызмам у паводзінах ён нагадвае бацьку-тэатрала.

«Бацька быў чалавекам вады, — узгадвае сп.Юрка, — як толькі цяп-лела, мы сядалі ў каяк і цэлы дзень плылі па Вяльлі. Толькі познім вечарам спыняліся, ішлі на начлег у якую-небудзь незнаёмую хату. На вячэру была традыцыйная бульба і вялікая міска з кіслым малаком. І кожны са сваёй лыжкай». Калі сп.Юрка гаворыць гэта, заўважаю на ягоным твары прыемную ўсмешишку. «Я не магу вам сказаць, на якой мове гаварыў бацька з тымі людзьмі. Ня памятаю. Але ў той час у Вільні было абсолютна натуральным гаварыць і па-беларуску, і па-польску — усе адзін аднаго разумелі. Я вось нават памятаю некалькі словаў па-літоўску, бо са мной вучыўся хлопец-жмудзін. Я не цікавіўся бацькавай творчасцю, бо, як дзіцяці, мне хапала раз на месяц аднаго «выпрабаванья» — разам з усёй школай сумеснага наведваньня якога-небудзь віленскага тэатрыка».

Мы разглядаем фатадымкі. Вось сэнсацыйны здымак — вясельле Францішка Ўмястоўскага, — зроб-

Францішак
Аляхновіч у
1914 г. Фота
Яна Булгака.

лены перад першай усісъветнай вайной (фота ўнізе). На ім Ф.Аляхновіч (стайць першы справа), дваццацігадовы, у кампаніі сваякоў. Усе ўрачыста і шляхетна апранутыя: мужчыны ў смокінгах, жанчыны ў доўгіх сукенках.

Фатадымкаў з Францішкам Аляхновічам захавалася няшмат. Многія апрацаваныя нажніцамі — з агульных фатадымкаў Аляхновіч-старэйшы выразаны. Ня маю права асуджаць гэты ўчынак былой жонкі, але шкада. Спадар Юрка ўзгадвае, што ў 1939 г., як толькі расейцы ўступілі ў Вільню, маці спаліла ўсё,

што было звязана з бацькам, нават маляваны партрэт. І ён мусіў ёй у гэтым дапамагаць.

«Бацька быў невысокага росту, ніжэйшы за мяне», — гаворыць сп.Юрка. Я пытаюся, ці адчуваі яны тады, што іхны бацька выбітны дзеяч. У адказ сп.Юрка кажа, што не, ён быў звычайнім татам.

Я распавядала, што Кальвінскія могілкі, на якіх быў пахаваны Ф.Аляхновіч, за саветамі былі зынішчаныя. Кожны, хто хацеў, мог перазахаваць свайго блізкага. Ахвотных перазахаваць бацьку беларускага тэатру не знайшлося. Сям'я ўжо жыла ў Польшчы, беларуская інтэлігенцыя ў Вільні была вынішчаная дарэшты. І толькі падчас незалежнасьці адбылося сымбалічнае перазахаванье на могілках Росы.

Гаворым з спадаром Юркам пра цяперашні стан помніка, пра тое, што ён, як сын, хацеў бы зрабіць. А пасля гучыць фраза, якая працяла мяне: «Ведаеце, мне вельмі цяжка. Я ў другі раз перажываю съмерць бацькі».

Мы, сучасныя беларусы, ведаєм пра паховіны Ф.Аляхновіча з аповедаў старэйшых віленчукоў ды з фатадымкаў. Так, гэта была магутная беларуская акцыя: мора народу, шэсьце па вуліцах Вільні, вянкі зь бел-чырвона-белымі стужкамі. Не пабаюся абагульніць, але мне здаецца, кожны з нас, хто ўпершыню пабачыў тыя фота тады, у савецкія часы, адчуваў, як моцна стукае сэрца, і думаў: дык гэта ж мой народ, дык гэта ж было... Але было другое, асабістое. Боль ад страты самага

блізкага чалавека — таты. Боль, які застаўся праз гады.

Пасъля сп.Юрка прыносіць мапу Вільні з колішнімі назвамі вуліцаў, мы высьвятляем усе адресы сям'і Аляхновічаў да таго часу, пакуль яны жылі разам, і адресы, па якіх яны жылі паасобку. У думках зьдзіўляюся, што сп.Юрка памятае нават нумары дамоў.

Другая наша сустрэча адбылася ў Вільні. Брэты Аляхновічы з унучкамі Юркі выбраліся ў Вільню на канфэрэнцыю, прысьвечаную Ф.Аляхновічу. Гэтыя тры дні іхнага віленскага побыту і сёньня ў мяне выклікаюць самыя съветлья ўспаміны. Брэты ў Вільню з Гданьску прыхалі самастойна, на аўто. Дзядзьку Юрку тады было 83, дзядзьку Казіку — 79. Дарога іх не спалахала. Аляхновічы ж! Дзядзька Казік мае хваробу, празь якую ходзіць на мыліцах. Запрашаючы іх на вячэру да сябе, я трохі спалахалася, як ён падымеца па лесьвіцы. Наша віленская кватэра знаходзіцца на пятym паверсе, а паколькі дом старой забудовы, то, у парайанні з сучаснымі забудовамі, гэта будзе, як мінімум, шосты паверх. «Усё ў падрадку», — адказаў ён мне. Калі ад'яжджалі пасъля вячэры, дзядзька Юрка прапанаваў: «А што ты, Казік, мучысяся. Кідай свае мыліцы і зъяжджай уніз на парэнчах». І прадэманстраваў уласным прыкладам. У адказ дзядзька Казік аджараптаваўся, а ў мяне сэрца зайшлося ад гэтай «дэмманстрацыі». Але ўсё абышлося. Гледзячы на братоў, якія праз гады захавалі і пачуцьцё гумару, і энэргію, падумалася, што нездарма сваіх дзетак Францішак Аляхновіч называў аляхновічанятамі.

Наступныя дні былі цяжкімі для братоў... Адведваньне месца, дзе застаўся бацька — былыя Кальвінскія могілкі; Росы, дзе стаіць сёньня помнік; Бэрнардынскія могілкі, дзе пахаваныя іхныя дзяды і старэйшая сястра.

Гэта гісторыя павінная была быць для Беларусі літаратурнай сэнсацыяй, але прайшла незаўважна, падчас нашай гданьскай сустрэчы. Дзядзька Юрка сказаў, што ў іх была самая старэйшая сястра, якая маленькай памерла. Яна пахаваная на Бэрнарынскіх могілках, ля бябулі зь дзядулем па лініі маці — Аколаў-

Доктар Адольф Наркевіч з жонкай.

Зубкоўскіх. Мы ня мелі нічога, акрамя іхнага прозвішча. Але, дзіўная рэч, знайшлі гэтую магілу і ўмантаваную цагліну з выбітымі словамі: Людка. І час жыцьця. Дзяўчына не пражыла і году.

Выходзіць, твор Аляхновіча «Няскончаная драма» цалкам аўтабіографічны, толькі там у героя памірае маленькі сын.

Гэтыя дні мы ўсё гаварылі, гаварылі пра бацьку, пра тагачаснае жыцьцё. Аб'езьдзіл ўсе адресы сям'і Аляхновічаў. Пазней яны, абодва браты, прызнаюцца, што гэта былі для іх моцныя перажываньні. Развітваліся цёпла. Брэты зьбіralіся прыехаць яшчэ раз. Здароўе ім не дазваляе паўтарыць пaeздку. З дзядзькамі Юркам мы перапісваємся праз

Сыны Аляхновіча ля сымбалічнай магілы бацькі.

інтэрнэт. Ён увесе час мне нагадвае пра інсталяванье скайпу ў май кампьютеры — каб маглі гаварыць.

А тут Лена Глагоўская паведамляе — захварэў дзядзька Юрка. Ён і так меў праблемы. У яго цукрыца, але адмовіўся ад інсуліну, як кажа: падпісаў дактарам адпаведныя паперы. Цукар зьбівае фізычныя практиканьні. Цяпер дзядзька прымусіў пахвалявачца за яго. Калі я пасъля выпіскі затэлефанавала, узрадаваліся. «Уцёк з бальніцы», — кажа. Па голасе чуваць, што цяжка яму. Пытаюся, што робіць малодшы брат. «А сядзіць у кампьютеры цэлымі днімі», — кажа.

А я? Я зьбіраюся ў Гданьск у бліжэйшым часе. Мне хочацца пабачыцца і з дзядзькамі Юркам, і з другімі беларусамі — з пляменнікамі братоў Стаповічаў, з Мацеем Канапацкім, сынам палкоўніка войска БНР Гасана Канапацкага. Татарын паводле нацыянальнасці, але беларус паводле духу, былы вучань Віленской беларускай гімназіі, спадар Мацей захаваў традыцыю грамадзкага дзеяча. У свой час ён быў журналістам беластоцкай «Нівы», цяпер актыўны ўдзельнік беларускага грамадзкага аб'яднання ў Гданьску. Ён захоўвае бацькоўскія БНРайскія пагони, як самую дарагую рэліквію. І за гэта мы ўсё яму ўдзячны. Гэта ён аднойчы сказаў пра Вільню: «Я тут у сябе і на сваім». Гэтыя слова сталі для нас, беларускіх віленчукў, проста выслоўем на штодзень.

Гэтыя людзі мне вельмі дарагія, блізкія па духу. Цяпер я мушу да іх ехаць.

Пятая варыяцыя на тэму іконы

Кароль між княгінай і курвой

На «Чорную панну Нясьвіжу» здоўлі трапіць толькі з трэцяга разу, выпрасішы апошні білет непасрэдна ў касе Купалаўскага. Гледачу падабаюцца п'есы пра любоў у гістарычным інтэр'еры, а ўжо на нацыянальнай глебе — і тым больш! Таму 20 лютага галоўная тэатральная залія сталіцы была перапоўненая.

Пра гісторыю каханья Жыгімonta Аўгуста і прыўкраснай удавы Барбary Гаштаўт, народжанай Радзівіл, да Алякссея Дудараўа пісалі, як мінімум, чатыры далёка не апошнія аўтары. Алёйзы Фялінскі і Антоні Эдвард Адынец — на польскай мове, Юозас Грушас — на літоўскай, Раіса Бараўківа — на беларускай. Каюся, Бараўківу не чытаў (зраз мушу гэта зрабіць). Але і бяз гэтага было з чым парадайна дудараўскую інтэрпрэтацыю старажытнай легенды.

Дудараў не адмовіш ва ўменьні хвацка закручваць сюжэт, нават столькі разоў ужо выкарыстаны. Паколькі клясыцысты Фялінскі стараўся, як мог, паказаць канфлікт паміж каралеўскім пачуцьцём і абавязкам (уласна кажучы, у ягоным тлумачэнні съмерць Барбары, якую вельмі шкада, выратавала няшчасную Рэч Паспалітую ад распаду), рамантык Адынец адпакутаваў сваё ў сувязі з супрацьстаяннем закаханых і адчу-

жанага ад іх съвету, а літоўскі клясык Грушас разыграў тэму супрацьстаяння Krakava і Вільні, то на долю галоўнага беларускага драматурга (з жывых сёньня) выпалі рэшткі ўсяго гэтага піраваньня. Ён іх і прыгатаваў, а мастацкі кіраўнік Купалаўскага тэатру Валер Раеўскі падаў іх так, як яму дазволілі ягоныя несумненнае майстэрства і густ. У выніку пададзенае на стол есьці можна.

Акцэнты расставіліся наступным чынам. У закаханага караля (Мікалай Прылуцкі) ёсьць маці — каралева Бона, народжаная Сфорца (Зоя Белахвосцік). Паколькі тата рыхтуеца аддаць Богу душу, Бона зьбіраеца ініцыяваць пацверджаныне каралеўскага мандату сына соймам. А недарэчны сын умудраеца закахацца ў «паганую ліцьвінку» — ды яшчэ і ўдаву з сумнёўнай рэпутацыяй (Бона нават дэмантруе, гм-гм, «паслужны сьпіс» Барбары — пералік яе каханкаў, ад чаго той пісьніяр чыстага і цнатлівага каханья Адынец у труне б перавярнуўся). Увогуле, клапатлівая маці адсылае да яе свайго каралідворскага Mnішка (гэтага заслужанага атрутніка грае народны артыст Мікалай Кірычэнка), каб той адвінаваць Жыгімonta Аўгуста ў тым, што той адправіўся сватацца да аўстрыйскай прынцэсы. У выніку Барбара прымас

прададзеную ёй Mnішкам атруту, памірае праз пэўны час пасля шчаслівага вясельля (сама вінаватая — няма чаго даваць веры атрутніку, нават калі ён дырэктар акадэмічнага тэатру!), Mnішак, пакаяўшыся, топіцца ў нясьвіскай сажалцы, і толькі кароль застаецца жыць і пакутаваць разам са сваёй клапатлівай маці, лёс якой, як мы ведаем з гісторыі, таксама склаўся на самым лепшым чынам.

Урыйкі чужых сюжэтаў адчуваюцца. Скажам, дзэтам ходзяць па сцэне два браты Радзівілы (Георгі Маляўскі і Ігар Дзянісаў), якія менавіта ў такой якасці фігуруюць у п'есе Грушаса. Але там браты Радзівілы былі асноўнымі рухавікамі сюжэту, іх характары былі выразна прапісаныя. І галоўнае — яны былі гістарычна аргументаваныя.

Цяжка сабе ўявіць, каб нехта зь іх прапанаваў сястры зацяжараць ад чужога чалавека, калі ўжо каралевіч ня даў рады гэтай проблеме. Але аўтар «Геркуса Мантаса» пісаў нацыянальную гістарычную трагедыю, а не легенду, за што ўзяўся наш Дудараў. Таму давядзенца дараваць аўтару «Радавых» спробу ператварыць літоўскіх арыстакрататаў у сутэнэраў, а іхню сястру — у дзеўку зь пякелкі з пэрспэктыўай стаць каралевай і вілікай княгінай: чаго ў легендзе толькі

не здараеца?

Чорнай злодзеекі з Боны вылепіць Дудараву не ўдалося — ці ён сам гэтага не захацеў. Намаляваная змрочнымі фарбамі ў Адзінца і Грушаса, гэтая мудрая і дальнабачная каралева — такая яна ў Фялінскага — выходзіць у інтэрпрэтацыі Зоі Белахвосьцік кlapатлівой маці і съякроўкай-фурыяй у адной асобе. Разыграцца спадарыні Белахвосьцік няма дзе: яе роля прапісаная мастаком Барысам Герлаванам, што пераапранае каралеву чатыры разы за час аднаго дзеяньня, і прайлюстравана ружамі ў руках фрэйлінаў: чым больш раскошныя і съяточныя фрэйліны і каралева, тым цямнейшыя (нават да колеру запеклай крыві) і ружы ў іх у руках, і думкі ў галаве каралевы-маці. Пэўная гістэрычнасць Боны ў пачатку першай сцэны цалкам кампенсуецца далейшай ігрой Зоі Белахвосьцік, што традыцыйна не пакідае гледача абыякавым (адзіны букет паслья спектаклю падаравалі ёй).

Як у шэксціпраўскіх трагедыях, у трагедыі Дударава мусіць прысутнічаць нейкі элемэнт гумару. Мікалаю Кірычэнку ўдаеца сыграць у адной асобе прафесійнага мярзотніка, карыслівага забойцу і цалкам сумленнага чалавека, што спагадліва ставіцца да сваіх ахвяраў (як кажуць, нічога асабістага — усё дзеля грамадзкай і дзяржаўнай карысыці). Таму калі мы дазнаемся, што Mnішак такі ўтапіўся, яго робіцца шчыра шкада: гэта быў адзіны пэрсанаж, чый харктар разъвіваўся на вачах у гледача, а ня быў выпісаны атрутнымі ці прыкрымі плякатнымі фарбамі. За кірычэнкаўскім Mnішкам было цікава сачыць (хация і незразумела, чаму прадстаўн-

Давядзеца дараваць аўтару «Радавых» спробу ператварыць літоўскіх арыстакрататаў у сутэнераў, а іхную сястру — у дзеўку зь пякелкі з пэрспэктыўай стаць каралевай і вялікай княгіні.

іка саліднага арыстакратычнага роду ганяюць, нібыта звычайнага служку, з Кракава ў Нясвіж за пустой бутэлекай ад атрут — але тут таксама ёсьць вэрсія: прынятая лічыць, што Барбару атруціў замежнік, прычым італьянец; але з Італіяй у нас стасункі добрыя; а вось паляк... — хация, можа, Дудараў іншых польскіх прозвішчай ня ведае!)

Больш за ўсё дастаеца акторцы Святлане Зелянкоўскай, што грае адразу дзьве ролі — нясвіскай княгіні Барбары і падобнай да яе, як дзьве кроплі вады, кракаўскай курви Бжэнкі, якую спрабуе падсунуць аўдадавеламу каралю Mnішак. Курву спадарыня Зелянкоўская грае значна горш, што цалкам зразумела: цяжка пераключыцца з адной ролі на іншую, калі яны настолькі сутнасна непадобныя (пытаньне пра каханкаў Барбары пакінем на сумленні драматурга і каралеўскай матулі-фурыі). Але вось закаханую княгінню ёй сыграць удаеца. У яе шчасліва блішчаць вочы, а праведзеная ёю эратычная сцэна адначасова і эратычная, і цнатлівая (асноўны рэжысэрскі посыпех у гэтым спектаклі). Дастаткова сказаць, што заля ў момант інтymнай блізкасці Жыгімонта і Барбары не рагатала, не пры-

чмоквала, а спагадліва замерла і нават нацялася.

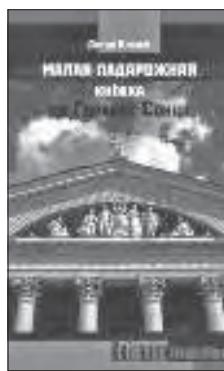
Найболыш аглядысмэнтаў — калі па справядлівасці — за гэты спектакль мусілі б атрымаць сцэнограф Барыс Герлаван (пабудаваны ім могілкі, якія мірна пераўтвараюцца па чарзе то ў храм, то ў палац, то ў шлюбную пачывальню), — такі сабе рэбус для ўважлівага гледача, што разглядае надпісы на засыпаных зямлёю помніках) і актор Мікалаі Прылуцкі. Прылуцкі зь ягонай брутальнай сілай, якую традыцыйна прыпісваюць у рамантычнай літаратуре сарматам, упартымі зморшынамі між броваў, цяжкім голасам, грае ідэал мужчыны — закаханага і мснага адначасова. Зразумела, што, калі б і былі ў Барбary дзясяткі каханкаў, дзеля такога яна іх усіх ахвотна б кінула. Ягонае гора паслья згубы каханай — шчырае (самы час Mnішку ўтапіцца), і калі ў канцы спектаклю на караля, што моліца на авансцэне (здаеца, актор плача) падае сънег, прымушаючы яго пасівець на нашых вачах, а герлаванаўскія чорна-белыя, як усё нашае жыццё, анёлы засыцілаюць сцэну саванам, які яшчэ зусім нядаўна здаваўся вясельным вэломам прырэчанай нявесты, глядзя разумее: нягледзячы на ўсе недахопы літаратурнага матэрыялу, мы глядзелі трагедыю, гісторыю Вечнага каханья, чый съветлы вобраз адлюстраваны на Вострабрамскай іконе ў Вільні.

І съвет згасце, і сцэна апусціце, і аўдадавелы кароль выйдзе — ужо на паклон, разам з ажылай сваёй каханай...

І дзяўчаты побач са мною нават расчуляцца да сълёз.

Аляксандар Фядута, гледач

зь б я р ы « К н і г а р н ю « Н а ш а Н і в а »

Артур Клінаў.
Малая
падарожная
кнішка па
Горадзе Сонца.
Раман

Ева
Вежнавец.
Шлях
дробнай
сволачы.
Апавяданьні

Валінцін Тарас.
На высьпе
ўспамінаў.
Мэмуары

У гэтым месцы тэрыторыя Літвы ўразаецца ў Беларусь дваццацікілямэтровым клінам. Кажуць, гэта калі Сталін і Гітлер краеслілі межы, на мапе ляжала люлька Правадыра народаў. Рэпартаж **Андрэя Лянкевіча**.

І ніхто да яе не наважыўся дакрануцца. Проста абвялі вакол алоўкам.

Прыехаць сюды, на памежную тэрыторыю, зусім нескладана. Ніякіх табе надглядаў, праверак пашпарту, табліцаў з папярэджаннем пра блізкасць дзяржаўнай мяжы. Толькі на ўезьдзе ў «клін» памежны контроль з праверкой дакументаў, без пытаньняў — куды і навошта.

У вёсцы Нарвілішкі, якая знаходзіцца на самым дне кліну, жыве дзесяць чалавек — гэта крыху менш, чым саміх дамоў. Ёсьць касыцёл, могілкі, адэстаўраваны замак. Ціпер замак ператвораны ў гатэль для багатых людзей. Турысты з вокнаў сваіх нумароў могуць спакойна аглядзець лес на беларускай тэрыторыі. Мяццовыя жыхары гавораць, што сюды прыижджаюць на выходныя і высокапастаўленыя літоўскія чыноўнікі.

На нашых вачох група туристаў на чале з гідам у сутане сярэднявечнага манаха і крыжам у руках падыходзіць на экскурсіі да самага драцінога памежнага плоту. Турысты фатаграфуюцца на фоне мяжы сотовымі тэлефонамі. На

жаль, зь літоўскай мовы гіда можна зразумець толькі асобныя слова: *contrabandistas*, *Lukašenko*. А мой гід, Леакадзія Гардзевіч, мяццовая беларуска, не размаўляе па-літоўску. І ўсе мяццовыя беларусы не разумеюць літоўскай мовы. Я пытаю ў іх: «Што тут напісаны?», яны адказваюць: «Адкуль мы ведаем, гэта ж па-літоўску».

Вёска, як і замак, стаіць праства на мяжы — за сто мэтраў ад плоту, які падзяляе Эўрасаюз і Беларусь.

У Леакадзіі Гардзевіч асобная гісторыя. Мяжа Эўрасаюзу разлучыла яе з мужам. Год таму муж паехаў у Ашмяны, у мацерын дом, і застаўся там працаўцаў. У Нарвілішках працы не знайсці. Пасля ўступлення Літвы ў Шенген-

скую зону і жонцы, і мужу патрабныя візы, каб ездзіць адзін да аднаго. Ён зь беларускім пашпартам, яна — зь літоўскім. «Магу ехаць, куды захачу ў Эўропу. А ў Беларусь — не. Мужа, і таго ў Беларусь забралі. І што, я паеду яго выкупляць? Хер зь ім!» Аднаразовая віза каштуе каля ста доляраў, плюс выдаткі на дарогу. Ні ў каго зь іх такіх грошай няма. Так і жывуць асона — сямейная трагедыя.

Леакадзія Гардзевіч жыве адна. Сваіх жывёл яна называе чалавечымі імёнамі: ката — Чарнамырдзіным, сабаку — Ландсбергісам. «Тады муж, — кажа, — у мяне — Лукашэнка». Па тэлевізары глядзіць толькі беларускія трэканалы. Па-літоўску не разумее ды і кажа — негікава. Рассказвае пра могілкі: «Маці мужа, Марыяну, тут пасыпелі пахаваць. Мяжы не было. І бацьку Станіславу побач месца пакінулі, помнік супольны. Памёр пад Новы год, як мяжа стала. Грошай везыці не было. Пахавалі на tym баку. Вось так і стаіць пустая».

З пахаваннямі ў Нарвілішках цэлая эпагія. Калі памірае сваяк на беларускай тэрыторыі, трэба атрымаць дазвол на пахаванье яго ў Літве, у Нарвілішках. Плюс сабраць вялікую колькасць папераў. І далей пачынаецца

самае цікавае. Чалавека трэба прывезьці. Але памежны пераход у Нарвілішках людзей прапускае толькі ў вялікія сівяты, а ў астатні час — зачынены. Таму даводзіца везьці труну, робячы кола ў сто кілямэтраў і плацячы за гэта каля трохсот даляраў.

Сям'я Міхалоўскіх перавезла Алену Коншчыц зь вёскі Баранавічы, што за шэсцьць кілямэтраў адсюль. Родны брат яе Франак Міхалоўскі, самы блізкі для яе чалавек, ня здолеў паехаць, бо ў ліхія дзесяністагоддзя беларускія памежнікі злавілі яго, калі ішоў да сястры ў вёску. Атрымаў пяць месяцаў зняволенія, а цяпер яму забаронена ўжыджаць на тэрыторыю Беларусі. Франак водзіць па могілках, паказвае магілы людзей, якіх прывезлі зь Беларусі. «Вось тут муж з жонкай пахаваныя. Першым муж памёр, дзеці пачалі рыхтаваць дакумэнты на ягоную перавозку, а зранку і жонка памерла. Так і везлі двах праз мяжу. Вось такая гісторыя».

Стрыечны брат ягоны Ўладзімер Яновіч зь літоўскай вёскі Сабалюны таксама пакутуе ад новай мяжу зъ

Літвой. Візу ён пасыпей паставіць яшчэ бясплатную, да ўступлення Літвы ў шэнгенскую зону. Але грошай, каб наведаць хворую маці Яніну, ніяма. Сымбалічна, што дом маці бачны проста адсюль, зь вёскі.

Побач з замкам — касьцёл. Бабуляў навакольных вёсак прывозяць на імшу спэцыяльным аўтобусам. У касьцёле стары літоўскі ксёндз вяд-

зе службу на трох мовах. Асноўная — польская, таксама лаціна і літоўская. Да 1 лістапада гэтага году на вялікія сівяты людзі зь беларускай вёскі Пецкуны прыйдзілі да памежнага плоту, што супадае з агароджай могілак. Ксёндз праз плот асьвячаў прыхаджан — да падзелу мяжы гэта была адна парадфія, беларуская. През плот жа ксёндз слухаў споведзі

прыхаджан. Пасыля споведзі людзі праз плот прымалі камунію. Летась у лістападзе, на Ўсіх Святых, «хто меў візы, прайшлі, хто не — стаялі ля памежнага плоту. Беларускія памежнікі сказалі, што стаяць забаронена. Сыходзілі і плакалі».

Працяг на старонцы 40.

Працяг са старонкі 39.

Беларуская вёска Пецкуны падзеленая мяжой зь літоўскай вёскай Нарвілішкі, а раней усё было супольнае: і калгас, і палі, і могілкі. Жыве 50 чалавек, 48 — пэнсіянёры.

Калі праводзілі дзяржаўную мяжу, выявілася, што праходзіць яна дакладна па хлявах Антона Ленцяновіча. Дом ягоны апошні ў Пецкунах. Сыпраша хацелі зносіць хлеў, але потым памежнікі аднеслы мяжу на 50 м. Мясцовыя гавораць, што памежнікі зрабілі гэта ў абмен на такія ж хлявы ў Нарвілішках. Сувязь з раёнам — толькі ў панядзелкі і пятніцы, калі ў Пецкуны прыходзіць аўтобус. Крама працуе праз дзень, прадавачка ў астатнія дні працуе ў краме ў суседній вёсцы.

Няма ў Пецкунах дому поўбыту: Вікторыя Яновіч стрыжэ мужа, сама шые вонратку.

Вікторыя працуе на мясцовай фэрме, муж дапамагае. Віктару 50 гадоў. Праз мяжу ён ня трапіў на пахаваныне цесьца: «Цесьца хавалі — глядзеў праз плот. Вінок прынёс, перадаць не далі. Са злосці думаў выкінуць, але

павесіў на крыж, што ля пло-

ту».

Маці Віктара, Яніна, расказвае толькі пра пахаваныне і съмерць: «Карову прадала, помнік сабе ў Нарвілішках паставіла. І дзе мяне цяпер пахаваюць? У рове гэтым?

Усе там, адна я тут».

Яніна нядайна вярнулася ад дачкі зь Літвы. Толькі год здолела вытрываць. «А яны там па-літоўску гергечуць, мне ж нічога не зразумела. Ды і пражыла я 84 гады тут, прывыкла».

Яхім Топал: «Мяне ўразіў Быкаў»

На tym тыдні ў Менск прыяжджаў Яхім Топал, на сёньняшні дзень самы перакладаны чэскі пісьменьнік. Ён браў удзел у прэзэнтацыі кнігі «Анёл» трох чэскіх пісьменьнікаў Топалаў — бацькі Ёзэфа і сыноў Філіпа і Яхіма, — якая выйшла па-беларуску. Перад пачаткам гутаркі я хацела расказаць Топалу больш пра «Нашу Ніву», але выявілася, што ён добра ведае і гісторыю ўзынікнення газэты сто гадоў таму, і жыва ўяўляе абставіны яе сёньняшняга існаванья. Адкуль?

Яхім Топал: А я цікаўлюся беларусісткай. Мяне цікавіць, як малы народ можа захавацца, жывучы паміж больш магутных народаў. Нас, як і вас, прыкладна дзесяць мільёнаў. У нас такая ж, у пзўным сэнсе, ситуацыя: мы заўсёды адчувалі вялізны ціск нямецкай культуры, але нам было прасцей, мы вельмі адрозны ад немцаў, мы славяне, а яны — не. А вы знаходзіцеся паміж магутнымі расейцамі і магутнымі палякамі.

Да таго ж, мяне, як і ўсё маё пакаленіне, выхоўвалі на савецкай паваеннай мілітарыстычнай літаратуре і мастацтве. Напрыклад, цікавіца Беларусью я пачаў пасля таго, як гадоў дзесяць таму паглядзеў фільм «Ідзі і глядзі». Мені на мяне ўплыў і кнігі Быкава. Да 1989 году яны ў нас выдаваліся стотысячнымі накладамі, а цяпер ляжаць ва ўсіх букиністычных крамах за крону, але іх ніхто не чытае, акрамя такіх людзей, як я. Яны неактуальныя.

Наталка Бабіна: Чаму?

ЯТ: Тут справа ў розным стаўленінем да вайны, у разуменіі гісторыі. У беларусаў, расейцаў, палякаў былі страшныя страты падчас вайны. А ў Чехіі такога не было. У нас не было партызанаў, у нас немцы спалілі толькі дзве вёскі. Так, у нас быў супраціў, было паўстанье ў Празе, але вялікіх стратаў чхі не панесылі. У Беларусі былі зынішчаныя столькі гарадоў, столькі людзей — а ў нас Гітлер хацеў зрабіць з Прагі музеў скароных народаў, ў нас нават сынагогі не разбурылі.

Мяне страшна ўразіў такі выпадак. Каля я жыў пры канцы 1990-х у Мюнхене, аднойчы ў пісьменьніцкім асяродку

мне паказалі сталага спадара і сказали: «Вось гэта беларускі пісьменьнік Быкаў». Мяне ўразіла, што Быкаў, які быў савецкім салдатам, пасля вайны шукае прытулку ў Чехіі, у Нямеччыне. Для мяне гэта быў парадокс, у якім хацелася разабрацца.

Літаратура — гэта камень

НБ: А раман Вашага дзеда «Камень і боль», прысывачаны асобе Мікеляндзэлі і напісаны да вайны, ён застаецца актуальным?

ЯТ: Так, у Чехіі — так.

Ягоны раман ёсьць практична ў кожным чэскім доме. Карэла Шульца ведаюць усе чэхи, хоць амаль ніхто ня ведае, што ён — мой дзед. Да рэчы, падчас вайны мой дзед прыйшоў праз допыты ў гестапа, а некаторыя ягоныя калегі-пісьменьнікі былі расстраляныя.

НБ: Камень і боль — гэтае словазлучэнне апісвае, па-моему, самую сутнасць літаратуры. Як Вы лічите?

ЯТ: Я таксама так думаю, але я так не гавару, бо я хучэй іранічны, але не патэтычны

Яхім Топал

нар. 1962. Пісьменьнік, узгадаваны андэграундам. Цяпер паэт і празаік, раней журналіст і рок-съпявак. Паходзіць зь вядомага пісьменьніцкага роду: ягоны дзед Карэл Шульц — аўтар славутага раману «Камень і боль»; бацька Ёзэф Топал — дысайдэнт, знакаміты драматург, перакладчык п'есаў Шакспіра, сябар Вацлава Гаўла; брат Філіп — празаік і паэт, съпявак і музыка, лідэр культавага андэграунднага гурту «Воіны-псы» (*Psi vojáci*), для якога нямала тэксту напісаў і сам Яхім. За сваю паэзію ён атрымаў прэстыжную літаратурную прэмію Тома Стопарда. У 1994 г. ён выдаў свой першы раман «Сястра» (*Sestra*), які адрэзу ж зрабіўся найгучнейшай літаратурнай падзеяй. За «Сястрой» пайшлі наступныя кнігі: «Анёл», які атрымаў сваю назову паводле раёну Прагі, раёну наркотыкаў і злачынных прытонаў (мастакі фільм «Anděl Exit» (2000) рэжысёра Ўладзімера Міхалка, гэткі чэскі «Trainspotting», быў адзначаны як найлепшы фільм году ў некалькіх намінацыях), пазней «Начная праца», «Паласкаць горла дзёгцем», «Супермаркет савецкіх герояў» і інш. Кнігі Топала стылёва — гэта вельмі складаныя мэтафары пра пагібель людзей ад «дабротаў» сучаснай цывілізацыі, гэта крыававыя алегоріі, што выклікаюць чытача ўвядначас і захапленыне, і агіду, гэта мазаікавыя калякі ў цяжкайлоўным сюжэтам, напісаныя гутарковай і слэнгавай мовай.

пісьменьнік. Паміж намі: так, у гэтым словазлучэнні супрауды крыеца сутнасць літаратуры, але нікому пра гэта не кажыце.

НБ: Вы пазыцыянуце сябе іранічным пісьменьнікам? Але Ваш раман

«Анёл» трагічны, глыбокі, шматслойны, але ж ніяк не іранічным!

ЯТ: Там ёсьць трагізм, але калі-нікалі, калі я яго пісаў, я съмляюся. Жыцьцё цяжкае, але съмешнасьць і жудаснасьць — сёстры. У мяне ёсьць адчуванье, што я памёр бы ад цяжкасці, страшнасьці жыцьця, калі б не выкарыстоўваў съмех. У нас німа вайны, німа тэруру, але жыцьцё цяжкае і страшнае само па сабе.

НБ: Скажыце, а якая літаратура цяпер карыстаецца папулярнасцю ў Чехіі? Лёгкая, сур'ёзная? Што пішуць чэскія пісьменнікі, што чытаюць чэскія чытачы?

ЯТ: Самыя папулярныя аўтары — іх двое ці троє — пішуць лёгкую літаратуру. Яны выдаюцца вялізнымі накладамі. Ёсьць аўтары, якія лічаць пісаныне сур'ёзнай справай... Але калі б я меў доступ толькі да чэскай літаратуры, то мне гэтага было бы недастатковая. І літаратура, і кіно чэскія цяпер на больш ніzkім узроўні, чым, скажам, у 1960-я.

НБ: Але чаму цяпер гэты ўзоровені панізіўся?

ЯТ: Ня ведаю. Але гэта

факт.

Славяне могуць зьнікнуць, як каманчы

НБ: Спадар Яхім, цяпер у нас тут у Беларусі, у колах інтэлігенцыі ідуць спрэчкі. Адны кажуць, што беларусы — гэта нацыя, якая спазнілася, што мы не пасыпелі стварыць нацыю — і німа чаго на гэтым засяроджвацца, бо гэта перашкаджае ісці ўровень з Эўропай, адказваць на выклікі часу. Іншыя цвердзяць, што без фармаванія нацыі, без асэнсаванія сябе беларусамі мы наагул не захаваемся як нешта са-макаштўнае. Як Вы думаёте, хто мае рацыйно?

ЯТ: Цяпер час так паскорыўся, ён так хутка ляціць, што нацыя, якая не пасыпела сфермавацца, зробіцца часткай аб'яднанай Эўропы хучэй, чым менавіта нацыяй. Я ведаю з гісторыі, што тут япчо перад вайной ці пасыля вайны былі людзі, якія на ведалі розныцы паміж «беларусамі» і «расейцамі», якія называлі сябе «тутэйшымі». У нас гэта таксама было. Калі вы цяпер паглядзіце ў тэлефонным даведніку, то палова прозывішчаў — нямецкія. Майго дзеда прозывішча — Шульц. Усьведамленне сябе чалавекам той ці іншай нацыі — гэта ўжо надбудова над нечым існасным і вечным. Для многіх маіх маладых суайчыннікаў «быць чхам» — гэта нейкая этнографічнасць, бабуля ў акулярах, грачаная каша нацыянальная наша... І гэта толькі пачатак. Праз дваццаць год, калі не адбудзецца чаго надзвычайнага, мы будзем проста эўрапейцамі. Я адзначаю гэта з настальгіяй, але нічога ня зробіш...

НБ: Але ці азначае гэта, што гіне чэская мова?

ЯТ: Для нас, для майго пакалення, мова застанецца, але, магчыма, што для маіх унукаў мова, на якой я пішу, будзе ўжо нейкай зынкаючай ці мёртвай. Так ужо адбылося з найлепшымі людзьмі на

съвеце: апачамі, каманчамі, іншымі народамі, якія зьніклі... Цалкам імаверна, што гэта здарыцца і са славянамі.

НБ: Але чаму Вас так многа перакладаюць: таму што Вы чэх ці таму што Вы эўрапеец?

ЯТ: Тоё, што мяне перакладаюць — для мяне гэта пуд. Ёсьць шмат аўтараў, якія прадукуюць глябалізаваныя гамбургеры і якіх перакладаць нашмат лягчэй.

НБ: Але што тут галоўнае — цікавасць перакладчыкаў ці цікавасць чытачоў?

ЯТ: Схема адна: выбірае кніжку перакладчык. Калі выдаўцу выгадна выдаць наступную, працэс працягваецца. Mae кніжкі выдаюцца на 15 мовах, але нідзе ў гэтых краінах яны не з'яўляюцца бестселерамі. Іх чытае познаная група. Тым ня менш, мае кніжкі выйшлі за межы Цэнтральнай Эўропы, яны ўжо выдаюцца, скажам, у Турцыі, Нарвегіі... У Гішпаніі мая кніга прадавалася дрэнна, але выдавец сказаў, што для аўтара з краіны, якую мала хто ведае, гэта — посыпех, і пранаваў выдаць наступную (съмлецца).

Я сустрэў свайго съледчыга, і мне стала агідна

НБ: Спадар Яхім, у часы камунізму Вы былі ў апазыцыі і праз гэта трапілі ў вар'ятніо...

ЯТ: Кожны прыстойны чалавек, кожны самастойны мужчына ў тых часах мусіў трапіць у вар'ятніо ці ў турму. Гэта быў нейкі код, нейкай ініцыяцыя. З вар'ятніем справа была такая, што, як і шмат хто з майго пакалення, я не хацеў ісці ў войска. Ня тое, што я не хацеў служыць, але я не хацеў трапіць на вайну ў Аўганістан ці, скажам, у Польшчу, ваяваць супраць «Салідарнасці».

Таму я зрабіў выгляд, што я вар'ят. Але нашыя вар'ятні не былі падобныя да савецкіх «псыхушак». У Савецкім Савезе дысыдэнты баяліся вар'-

ятняў, а ў нас дактары ставіліся да пацьентаў інакш, імкнуліся дапамагчы.

НБ: А Вам даводзілася перажываць арышты? Сутыкацца з рэпрэсіямі з боку спэцслужбаў?

ЯТ: Так, была і крымінальная справа, разоў пяць я быў пад арыштам, аднойчы нахват у Польшчы. Нас тады злавілі, як мы кантрабандай насілі праз горы ў Чехію забароненую літаратуру... Як у Джэка Лёндана (*съмлецца*).

НБ: Ці сустракаліся Вы потым з тымі людзьмі са спэцслужбаў, якія вялі Ващу ѿ справу, якія Вас арыштувалі? Як Вы да іх цяпер ставіцесь?

ЯТ: Ведаеце, мы з сябрам, пісьменнікам Пётрам Плацакам, некалі ўяўлялі, як прыйдзе свобода і мы створым агенцыю, якая будзе займацца пошукам розных агентаў і сексатаў, а потым ім будзем помсыць. Нічога такога, вядома, ня ўзынікла. Пётар хоць напісаў кніжку, заснаваную на ягонай справе з архівай дзяржбяспекі, а я ў той архіў нават не хадзіў, не хацеў ведаць, хто на мяне пісаў даносы, сачыў... Быў у нас такі съледчы на імя Духач, які і рукапрыкладства не цураўся, дык я яго, такога маленъкага, зморшчанаага, убачыў ніяк у Празе. Мне стала так агідна, што я павярнуў на іншую вуліцу і пайшоў прэч з таго месца.

НБ: Што Вы будзене пісаць далей?

ЯТ: Дарожныя нататкі з Грэнландыі. Я спрашыўся вікінгамі — япчэ больш, чым беларусамі. Мне хочацца зрабіць кнігу з-за палірнага кола. Я там адпачываю ад сваіх цяжкіх тэмай. І гэта, як я бачу, цікава шмат каму.

Гутарыла Наталка Бабіна

Анёл: аповесці, п'еса / Філіп Топал, Яхім Топал, Ёзэф Топал / Уклад., прадмова і біягр. даведкі С. Сматрычэнкі; пер. з чэскай В. Бяльковіч, С. Сматрычэнкі. — Менск: Логвіна, 2008—216 с. — (Чэская калекцыя).

Трэцяя кніга з сэрыі «Чэская калекцыя». Цікавыя творы, магчымасць адчуць дыханьне Чехіі і Эўропы. Сапраўдная літаратура з разраду «камень і боль». Бездарыны пераклад.

PS. Шчыры дзякую Вераніцы Бяльковіч і Сяргею Сматрычэнку за дапамогу і пераклад падчас гутаркі.

Некалькі словаў пра нашу спрадвечную

Піша Арсень Ліс.

Тое, што карціць і аб чым мушу сказаць, і, можа, і не зьяўляеца надта важным. Асабліва на фоне нашых няпростых грамадзкіх актуалій. Але, пэўна, і маўчаць пра гэта не выпадае, паколькі яно мае самае непасрэднае дачыненіе да беларускай літаратурнай мовы, паточнай моўнай практикі сучаснасці. Папраўдзе, праста бянтэжаць паасобна самадзейныя ўвядзеніні, так бы мовіць, украпленыні ў сучаную літаратурную мову. Зразумела, значны прыток замежнай лексыкі, звязаныя з тэхнічным прарывам, глябалізацыяй: «дайджэст», «маркетынг», «мэнеджэр» і да т.п. Што тут парадзіш?..

Але ніякавата, калі бачыш лёгка падхопленае, бясконца тыражаванае слова «выбітны». Ні ў народных гаворках, ні ў старабеларускай мове ані знаку нейкіх яго асноў, вытокаў, парасткаў. Відаць, лексычны рэсурс, сынаніміка беларуская гэтага жыўцом узятага з польскай мовы слова – не бағатыя.

Але ж маем «славуты», «знакаміты». Дарэчы, ёсьць не зусім адэкватнае «выбітнаму» паводле сэнсу, але набліжанае да яго слова «зданы». Дарэчы, некалькі прызыбаюце. А тым часам, як хораша гучала яно ў клясыка:

У старыну беларус непадданы
Гаспадарыў, быў сам над сабою.
І далёка ў сьвеце быў знаны
За літоўскай і ляскай зямлёю.
Але час прамінуй, і нядоля
На народ, я бы камень, звалілась,
Беларуская слава і воля
Адышла, адцвіла, закацілася.

Хто хацеў, той і съмеў рабаваці,
Без прыпросу зъядждаўся госьці, —
Абдзіраць, аб'ядаць, апіваці
І крышыць гаспадарчыя косьці...
Можа б, ты і памёр, і загінёу,
Каб ня вешчая мова Баяна.
Хто ж быў добры — яе хоць пакінў?
Як жа так, што яна не забраная?..

Нагадаю, верш складзены ў 20-м годзе мінулага стагодзьдзя.

Зусім дзікі чужаслоў «выбітны» не адзінкавы, узяты сённяня без патрэбы ў нашу мову. Мільгаюць час ад часу «даробак» і «унёсак». Апошніе стала ўжывацца зусім часта. Зноў жа суздром узяты, пабудаваны паводле фанэтычнай мадэлі польскай мовы, дзе ёсьць адпаведныя «darobek», «wniosek». Чым так спракудзіліся аматарам чужасловіаў беларускія «ўклад» замест «унёсак», «здабытак» («здабыткі»), калі гутарка ідзе пра духоўны плён, творчыя дасягненіні?

І яшчэ пашыраеца апошнім часам выраз «на тле». Ёсьць у нашай мове «тло», здаецца, агульнаславянскае, пазначанае прадуктыўнасцю формай «тлець», «сатлель». Але ў гэтым канцэпцые, мабыць, лепей гучала б паводле «на грунце». Мае згоднае з агульным ладам мовы, яе танальнасцю эпічнае гучаныне.

Зусім глумнае чытаю «заранёў» замест літаратурнага «загадзя».

Ну, і ці так пільна патрэбная нам лексема «стасункі»? Можа, і надаелі «адносіны». Але ж ёсьць у нашай мове аналяг, сянонім ім – «дачыненіні». Здаецца, з лепшым фанэтычна згарманізаваным гукавым радам. Мабыць, і «ўзаемадачыненіні» і проста «ўзаемны» ня горш гучыць, чым «узаемастасункі». Хоць, што жа слова «стасункі», то не сказаць, што яно ў нашай мове ня мае ніякіх каранёў. І ў народнай, і ў літаратурнай мове ёсьць «прыстасавацца», «прыстасавацецца». І ў мове, і ў жыцці таму шмат пацьвярджэнняў. Гэта іншыя выпадак, як тое, што са словам «выбітны».

Зразумелая прычына шарахраныня: цісніе асыміляцыя, якая ў незалежнай Беларусі набыла, здаецца, мэтанакіраваны характар. Хочацца адштурхніцца ад даміантнага ў родным доме слова вялікай суседкі. Дык ці такім, з дазволу сказаць, способам – пазычанынем з другой мовы – захінеш, абароніш сувэрэннасць беларускай мовы? Яна, наша мова, цудоўна рас-

працаваная цягам стагодзьдзяў і зусім самадастатковая, каб не пасаваць яе аўтэнтычнасць, карэннасць сама-надзейным уліваньнем. Арганічна ж, як і ўсякая фундамэнтальная зява, яна можа прыніць, увабраць у сябе толькі тое, што згодна зь яе ўнутранымі граматычнымі і фанэтычнымі законамі.

Нельга забываць, што ў мове ўвабленае съветапогляд народу, яго мэнтальнасць. Яна – гарант будучыні.

Простыя ісціны, але як яны часам забываюцца.

І яшчэ некалькі словаў пра сумны факт розначытання ў неафіцыйным друку некаторых тапанімічных называў, перш-наперш «Горадня» і «Горадня». У заходнебеларускай пэрыёды 20-30-ых гадоў, уключаючы выданыні, што выходзілі ў самім Гродне, пасълядоўна ўжывалася «Горадня», у «Горадні». Карэспандэнты адыходзілі ад афіцыйнага «Горадна», навязанага польскай моўнай традыцыяй і перанятай пасыля інкарпарацыі Беларусі ў склад Расійскай імперыі расейскім чынавенствам формы напісаныя назвы гораду. Інтэлігенцыя 20-х гадоў мінулага стагодзьдзя ў падачы назвы Гродна арыентавалася на беларускую народную традыцыю і гісторычныя крыніцы.

А паэт-гарадзенчук Макар Краюцоў у сваёй творчасці скарыстоўваў старажытную летапісную норму напісаныя імя гораду:

Ізоў я тут, цябе вітаю,
Мой родны Горадзень стары...

Сягоныя ж рэдакцыі «Нашай Нівы» і «Нашага Слова» пры напісаныні назвы слаўнага гораду над Нёманам тримаюцца формы «Горадня». Аднак самі гарадзенчукі ў большасці аддаюць перавагу «Горадні». Падобна, што такая форма назвы гораду прышчэплена моладзі ў 70-я гады нашым незабыўным, знакавым творцам Уладзімірам Караткевічам, яго раманам «Хрыстос прызямліўся ў Горадні». Мне ж, прабачце, здаецца, што «Горадня» вымаўляецца лягчэй. Прынамсі, ня тоўпяцца так літары разам, хоць іх і аднолькавы лік. Ці не цяжэй гучыць і «гарадзенцы», чым «горадзенцы»?

Цікава было б пачуць думку прафэсійных мовазнаўцаў пра намі тут згаданае.

ТАЦЯНА БАРЫСІК

Ні ў лічным, ні ў абшчэсьцьвенным

ГАРАДЗКІ РАМАНС

*Я п'ю віно на пару з ружай,
Сілы дасць яно журбу адукаць.*

Не хадзі па горадзе лахудраю,
На рабоце ўсе зь цябе съмяюцца!
Ні прычоскі, ні памады з пудраю —
І ў дзярэўні так не адзяюцца.
Гавараць: ні ў лічным, ні ў абшчэсьцьвенным
Не шанцуе непрыгожай дзеўцы —
Норкавая шапка мольлю съсечана,
Паліто заўсёды ўсё ў пабелцы.
Наша прыбіральщица Марыначка,
Жэншчына паглядна і хароса,
Кажа, што купіла б боты новыя,
Каб, як ты, такія мела гроши.
Помніш, як мінулау суботаю,
Цёця Гала юбілей спраўляя?
Ты ж туды махлачаку прыперлася,
Нават вусны не нафарбавала...
А ў астатнім — ты мне падабаесься.
На вінішка грошай не шкадуеш,
І на кухні спрытна завіхасяся,
І кватэру ўласную будуеш.
На абедзе ўсе пра нас спрачаюцца,
Ды ніяк у думках не съидуцца:
Кранаўщица Сьвета кажа — сойдуцца.
Вартайник Валера — разыдуцца.

Цьвітуць ля выканкаму ружы,
Нібыта п'юць людзкую кроў
Ну, як жа мне журбу адукаць,
О, каралеўна маіх сноў!
Абцасаў стук, нібы прынада.
Аж дрыжыкі пайшли ў грудзях,
Але ў цябе — аўто, пасада.
А я з лапатай і ў тапцях.
Твая прычоска, нібы цэбар.
І золата вісіць паўсюль.
А я граблямі лісьце грабаў,
І рукі не памыў дасоль...
Райвыканкамаўская ружа!
І ты адна — і я адзін,
Ды не дас мене зь месца рушыць
Ня наш блакіт чужых ляін!..
У кіраўнічых калідорах
Абцасаў стук раптоўна зынік,
А я пасунуўся паволі
Грузіць гальлё на грузавік.

Былі часы, былі бяседы...
Гулі, ды так, што будзь здароў!
На нефармальныя банкеты
Радзіма клікала сыноў.
Узяўшы чарку за абедам,
Ты верш на мове прачытаў.
Казаў — навек, казаў — прыеду,
Казаў — адзіную спаткаў!
Пасыля талеркі паляндвіцы
Пайшла другая чарка ў рот,
Душа зайшла ў захаплены —
Вось вершы! Вось дык патрыёт!
А ты пасыля на ўсё забыўся...
Было спаткацца не з рукі:
Ці то гарэлачцы скарыўся,
Ці пераблытаў цянгікі.
Я Ѿсю вясну цябе чакала,
Нібыта дождышчика ў чацвер.
Ажно схуднела — так кахала!
Дарэмна — думаю цяпер.
Раёнка напісала двойчы —
Няма, як быццам, іншых тэм —
Той, праз каго на спала ўночы,
Стай на чале БРСМ.
Я пра каханье не шкадую.
Ты сам сябе і пакараў!
А толькі на адно крыўдую:
Нашто на мове верш чытаў?

пытацца ў незалежных распаўсюднікаў часопіс

ARCHE

падпісны індэкс 00345

Як весьці гандаль палітвязьнямі

Папулярная сёньня сярод нашых мандарынаў формула «мы вам вызваленне палітзэкаў, а вы нам за гэта розныя бонусы» магла сфармавацца ў савецкія часы, калі па краіне грымелі кампаніі за вызваленне таго ці іншага вязня імпэрыялізму. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Алё, алё, дайце горад, абкам! Абкам, вы мяне чуеце?! На дроце старшыня саўгасу «Маладзец». Трэба тэрмінова трактары і камбайн. Плян гарыць! Па бураках завал. Што? Чаму мне трэба канкрэтна абламашца? Таму што «Маладзец» забіў на плян партыйна-ідэйных мерапрыемстваў? Падставіў вобласць?.. А як жа паход калектыву малочнай фермы на чыгуначную станцыю «Шклой», праз які ў 1897 г. ехаў брат Леніна Зьміцер Ульянаў, а як жа конкурс дзіцячага малюнку на тэму бамбёжак Ханою амэрыканскім ВПС? Што не правялі? Мітынг за вызваленне палітвязняў у ЗША? Мы не правялі? Мы яшчэ ў маі правялі збор працоўнага калектыву ў падтрымку гэтай чарнаскурай актыўісткі... як яе, ну, у яе яшчэ такія валасы курчавыя... як барада ў Салжаніцына... Што? Парتبілет на

стол? За што?! За мітынг у падтрымку Салжаніцына.... Не, мітынг быў не ў падтрымку Салжаніцына! Во згадаў — мітынг быў у падтрымку Анжэлы Дэвіс. Алё. Алё! Ня чуеце? Дыктую па літарах: Англія Ноўгарод Ж... Блін, якое можа быць слова на ж..., акрамя гэтага. Вось-вось, правільна, Анжэлы Дэвіс. А Карвалан Луіс, якога абмянялі на Быкоўскага? Гэта ж было грандыёзнае мерапрыемства! У нас два гады таму на зону за крадзеж цэмэнту з будоўлі пайшоў Пецька Быкоўскі. Дык усе думалі, што яго памянялі на Карвалана. Нават плётка па горадзе пайшла: усіх, хто крадзе цэмэнт, амэрыканцы будуць мяняць на камуністай і даваць палітычныя прытулак за ажыянам...

Што вы мяне парыце? Лулумба? Хто такі Лулумба? Лідэр прагрэсіўных сіл трапічнай Афрыкі? Што? Ды я Пятру Міронавічу буду скардзіцца! Я ж не прашу крэдыту на рамонт дарогі!.. Дамовіліся. Мы выступім за Лулумбу. Кантроль будзе жастачайшы. ЧАО!

Уесь съвет патрабуе ягонага вызвалення, акрамя саўгасу «Маладзец»?

Давайце так: я вам вызваленне Лулумбы, а вы мне два камбайны. І вось яшчэ даўно абяцалі — паездачку. Ну хоць у краіну народнай дэмакратыі. Ну ў Баўгарыю. Хоць наемся тых іхных памідораў у банках. У нас тут такі дэфіціт — іхныя памідоры ў банках.

А мяне не хвалюе! Ня будзе камбайнаў — хай хоць усё жыцьцё сядзіц! Гэта ж нармальна: два камбайны і Баўгарыя за аднаго Лулумбу. Ён жа ж герой усіх прагрэсіўных сілаў трапічнай Афрыкі! Што? Ды я Пятру Міронавічу буду скардзіцца! Я ж не прашу крэдыту на рамонт дарогі!.. Дамовіліся. Мы выступім за Лулумбу. Кантроль будзе жастачайшы. ЧАО!

Каляндар на 2008 год

са здымкамі фатографаў «НН» Юліі Дарашкевіч і Андрэя Лянкевіча

шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распавесудніках

У нядзелю, 2 сакавіка, на хвалях радыё Рацыя — праграма з цыклом «Жывая чытанка» — сумесны праграма газеты «Наша Ніва» і радыё Рацыя. Аўтары кнігаў, выдадзеных у сэрыі «Кнігарня НН», чытаюць у этэры свае творы, а працягам гучыць музычны твор, які, на думку самога аўтара, — найбольш падыходзіць пад атмасферу агучанага. Вядучы — Сяргей Будкін.

Герой праграмы — Алеся Кудрыцкі.

2 сакавіка а 18.45 (па беларускім часе) «Жывую чытанку» адкрываюць «Суд на Каляды».

Паўтор перадачы ўчачы — а 0.45.

Рацыю можна пачуць на FM-хвалях 98,1 на Беласточыне (Беласток, Гайніўка, Сакулка, Бельск-Падляскі...), а таксама он-лайн: <http://racyja.com>

Рацыю таксама можна паслуছаць на ўсёй тэрыторыі Беларусі праз кароткія хвалі 5815 кГц (17.30 — 19.30).

12 сакавіка
19.00

Менск
R-Club

N.R.M.

·развітальны канцэрт·
разъвітвае м ся зъ зімой
вул. Сурганава, 26

«Старым тут ня месца»

Старым тут ня месца (No Country for Old Men)

ЗША, 2007, каліровы, 122 хв.

Рэжысэры: Джоэл і Этан Коэнны

Жанр: Крымінальная драма паводле раману Кормака МакКарці

Прызы: «Оскары» за рэжысуру, найлепшы фільм, найлепшы сцэнар, найлепшы мантах, найлепшую акторскую ролю (Хаўер Бардэм), намінацыя на «Залатую галіну» Канская кінафесту; усяго 80 узнагародаў і 31 намінацыя

Адзнака: 8 (з 10)

Паліўнічы на алені ў знаходзіць у пустыні побач з расстралянымі трупамі 2 млн даляраў і валікі з наркотыкамі. Прысадбечвушы знойдзе-нае, герой нажывася сабе праблему. Цяпер па ягоных ссыядох ідзе маняк, наняты наркакартэлем съедчы і мэлянхоличны шэрыф...

Уесь кайф карціны братоў Коэн — у пустотах і дыялёгах. Амаль німа перастрэлак, адсутнічаюць кананічныя мардабоі, стужка, як і жыцьцё, абрывается на паўфразе. Кніжна-баянальная дыялёгі выклікаюць ступар і радасць прыхаванай іроніяй; а ціхая гутарка забойцы з гандляром вартая тысячы выбухаў. Ляканічны мінімалізм: музыка гучыць толькі на тыграх, за думлевыя пэйзажі, асалода дэталю. Грошы для лёсавання, не запецаныя крываюць пантоФлі, выбиты стрэлам замок...

КАНЦЭРТЫ

Эдуард Акулін

16 сакавіка ў малой залі к/з «Менск» (вул. Каstryчніцкая, 5) — канцэрт барда і паэта Эдуарда Акуліна, пры ўдзеле Алеся Камоцкага. **Пачатак а 18-й.** Квіткі: 10000—18000. Даведкі: (029) 766-24-25, (029) 649-08-88.

Зыміцер Вайцюшкевіч

8 сакавіка а 19-й у к/з «Менск» — традыцыйны святочны канцэрт Зымітра Вайцюшкевіча і VVZ-Orkiestra. Квіткі: (017) 206-66-38, (029) 610-88-72. Даведкі: (029) 77-88-277, (029) 69-88-277.

ВЫСТАВЫ

Край, абуджаны гэйналам

У Менску ў Палацы мастацтва (вул. Казлова, 3) да 3 сакавіка працуе выставка Алеся Цыркунова «Край, абуджаны гэйналам», арганізаваная з нагоды 60-годзьдзя мастака і прысьвеченая двум юбілеям: 170-годзьдзю з дня нараджэння Кастуся Каліноўскага і 90-й гадавіне абвяшчэння БНР. На выставе прадстаўлены больш за сто твораў мастака.

Herbarium Amoris

У Нацыянальным музэі гісторыі і культуры з 13 сакавіка да 13 красавіка працуе фотавыставка Эдварда Коінбэрга «Herbarium Amoris» — «Гербары каханья», прысьвеченая 300-годзьдзю з дня нараджэння Карла Лінэя. Адкрыццё 13 сакавіка а 17-й. Цыкл фатаздымкаў Эдварда Коінбэрга «Гербары каханья» быў упершыню паказаны ў Стакгольме ў 2003 г. Коінбэрг стварае фатаздымкі раслін у стылі, які адсылает глядчара да часу Лінэя ці нават да яшчэ ранейшых. Істотная крэйніца нахінення фотографа — галіндзкі жывапіс XVII—XVIII ст.

У рамках выставы ў Менску, 12 сакавіка а 18-й, на базе галерэі візуальнага мастацтва

NOVA Цэнтральны бібліятэкі імя Янкі Купалы (вул. Харужай, 16), пройдзе сустрэча з фотамастакамі Эдвардам Коінбэргам і Кенэтам Гунарсанам, якія распавядуць пра сучасную фактографію ў Швэціі.

Падарожжа ў Залюстроўе

З 29 лютага да 30 сакавіка ў Музэі В.Бялыніцкага-Бірулі ў Марілёве адбудзеца выставка Андрэя Асташова «Падарожжа ў Залюстроўе», на якой можна ўбачыць скульптуры і каліровыя літаграфіі творцы.

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

29 (пт) — «Макбэт»

1 (сб), 5 (ср) — «Кім»

2 (нед) — «Памінальная малітва»
3 (пн) — «Каханыне ў стылі барока»

4 (аўт) — «Арт»

6 (чц) — «Таполевая завея»

7 (пт) — «Слуга двух гаспадароў»

9 (нед) — «Паўлінка»

ранішня спектаклі

2 (нед) — «Афрыка»

9 (нед) — «Паўлінка»

малая сцэна

1 (сб), 6 (чц) — «Маці»

5 (ср) — «Адчыніце Кантралеру!»

9 (нед) — «Балада пра каханне»

Тэатар беларускай драматургіі

29 (пт) — «Чарнобыльская малітва»

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

У фільме геніяльныя акторскія маскі. Нерухома-каменны маняк у выкананыні Бардэма з фрызурою наведніка бардэлю (грим рабіўся паводле сапраўднае фатаграфіі); імпэтны паліянічы (Джош Бролін), якому не ўчычы ад уласнага кону; Томі Лі Джонз у ролі сцышанага паліцэйскага.

Маска шэрыфа — традыцыйная для Лі Джонза, але ў гнай стужцы, паліянічы импэт звыкае, надыхаюць апять; дабро стамілася ганяцца за злом. Тым болей, што гэтае зло не бяруць ні стрэлы, ні слова, ні аўтамабільная катастрофа.

Этан і Джоэл Коэнны без ружовай рамантыкі глядзяць на съвет, што ляжыць у злье, прапануючы ў яксыці лекаў неперадавальны чорны гумар і выкшталцоную іронію стылю.

Андрэй Расінскі

Літаратурны сшытак «НН»

люты 2008

Загад каралевы, або Пяць хвілін у парозе. Апавяданьне Марыі Вайцяшонак	28
Алег Мінкін: «Неабавязкова зьбірацца тысячай, каб съплюваць	30
У аддзяленыні сківіца-тваравай хірургії. Апавяданьне Аляксея Бацюкова	31
Аляхнавічаняты. Эсэ Людвікі Кардзіс	33
Пятая варыяцыя на тэму іконы. Адзін сезон у Купалаўскім. Піша Аляксандар Фядута	36
Клін. Рэпартаж Андрэя Лянкевіча з Нарвілішак	38
Яхім Топал: «Мяне ўразіў Быкаў»	42
Некалькі слоў аб нашай спрадвечнай. Піша Арсень Ліс	44
Ні ў лічным, ні ў абшчэсцьвенным. Вершы Тацяны Барысік	45

КАЗКІ ЖЫЦЬЦЯ

На гэтым жыцьцё і дзержыцца...

Шасыцдзесяцігадовы сын просіць у восьмідзесяцігадовай маці:

— Мама, дай мне грошай на новыя боты...

— Колькі? — пытае матуля ў саставе падышванца.

Прыехаў занадта разумны гараджанін на пахаванье. Да нябожчыка падышоў. Зь людзімі павітаўся. І пачаў нагхнёна рэкламаваць біядабаўкі кітайскай вытворчасці.

Спусцела вёска. Выйшаў на вуліцу Сыціпан, а пагаварыць німа з кім. Раптам бачыць — чалавек на вэлясы падзе едзе, па бакох азіраецца. Параўняўся.

— Ці я бачылі вы тут каня? — пытае вэлясыпэдист у Сыціпана.

— Пачакайце, я тут пра-гульваюся, усё ведаю, усё вам раскажу, — абнадейвае Сыціпан.

Вэлясыпэдист спыняецца, злазіць з вэлясыпэду, здымает сумку і чуе працяг

расповеду:

— Не, коней тут не было.

Маладая адзінокая пэнсіянэрка паклікала двух блазнаў шлёт пастроіць. Зрабілі справу. Пайшлі ў хату. Выпілі. Тут адзін дурнаваты пачаў да гаспадыні чапляцца. За рукі хапае і прыгаворвае:

— Любка, Любка, я табе хачу нешта сказаць.

— Ну, дык кажы, — ня вытрымала Любка.

— Я на вушка, — і ўжо шпектам, — Любка, парэж яшчэ сала.

— Кожны чалавек павінен пасадзіць дрэва, — павучальна прамаўляе занадта разумны гараджанін. І запітваеца ў сваяка: — А ты ці пасадзіў за сваё жыцьцё хапа одно дрэва?

— Так, было аднойчы на школьным суботніку. Затое я ўжо трыпціц гадоў твайму бацьку бульбу саджаю, а ты ці пасадзіў хаця раз? — не разгубіўся сваяк.

Запісала Тацяна Барысік

ТДА «ВД Аўто»
**ЛІЧЫЛЬНИКІ
ДЫЗЭЛЬНАГА
ПАЛІВА**
для індустрыяльнай тэхнікі
Экономія — больш за 15%
УНН 1906/1900
Тэл./факс: 375 17 262-57-54, 262-25-29
GSM: 375 29 776-86-25, 694-91-26

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова Рэдакцыя звяртаецца з просьбай
ахвяраваць на выданье. Дзялі — старонка 25.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ДОМ

Прадам за 51 тыс. цагляны дом плошчай 100 кв. м. (зроблены на 70%) з надзелам (6 сотак) калія Менску (1 км.). Ёсць электрычнасць, вода, падводніцага. Т.: (029) 576-74-29

Маладая беларускамоўная сям'я з дзцем 6 гадоў здыме адносино таннае прыстойнае жылло ў Менску юльбо пад Менскам (каб часта хадзіць электрацэнтралі аўтобус). Разглядаюцца ўсе варыянты. Т.: (029) 198-32-51

СЯБРОЎСКІЯ ПАДАРОЖКІ

Запрашаем у падарожжа «Шчучынскі раён» 9 сакавік (нядзеля) па маршруце: Менск—Жалудок—Ражанка—Шчучын—Валікае Мажайлава—Васілішкі—Лібедка Іванаўская—Менск. 14—17 сакавіка—«Падольская Фартыція»: Камінец—Падольск—Хощы—Меджыбож. Т.: 292-54-58; (029) 622-57-20; (029) 509-12-16; (029) 110-19-28

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукшевіч,
У.Знамроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

галоўны рэдактар Андрэй Скурко

мастакі рэдактара Сергей Харэўскі

заснавальнік Місцавы фонд выданья газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватае прадпрыемства «Суродзічы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос форматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скаріны, 79. Рэдакцыя не нікес адказнасць за змест рагайлінных абелестак.

Кошт свабодны. Гаварыць на арэстраваныя падыходы. Выдадзены Міністэрствам інфармаціі Рэспублікі Беларусь №581

ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзены Міністэрствам інфармаціі Рэспублікі Беларусь.

Юрыйдичны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 27.02.2008.

Замова № 1106.

Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.